

Bartoli a Saxoferrato

Liber minoricarum decisionum

(Tractatus de minoricis in libros IIII distinctus)

DISCLAIMER:

This text was created mainly for my own benefit, but others are welcome to use it for whatever (non-commercial) purpose they wish. It is meant to be a faithful transcription of Bartolus' text as it appears in the 1590 Venetian edition (10:106vb–113va) of his works, but with the following warnings:

- In many ways, this is the *opposite* of a critical edition. First, the base text claims no special authority. Second, aside from correcting the obvious misprints of the edition, I have been primarily concerned to note where this text diverges from our modern (if not always critical) editions of the texts Bartolus quoted from while writing his tract, rather than worrying about whether the 1590 text is transmitting a faulty version of Bartolus. (Some more work remains to be done on this score.) In a few cases, I have corrected the text according to the 1472 Venetian edition (or verified my conjectures); these are not marked in the *apparatus*, only in the source (.tex): email me if you'd like to see a list of these emendations. Third, the *apparatus criticus* is not wholly consistent in how it documents these variations between the texts.
- I have made no consistent attempt to follow the punctuation of this edition.
- In the margins of the text below, I have marked where the column changes in the 1590 edition as well as to the recent (2007) reprint made by Vico Verlag of the Basel edition (1562; 5:560a–578a).
- Most legal references have been identified, although I have not sorted out several of the ambiguous references; those that remain completely unidentified have been put in **bold**. In addition, Diplovatatius's annotations have been left almost entirely untouched.
- Bartolus provides numerous internal cross-references in the text; so far, I have only sorted out a few of them in the *apparatus fontium*. (They probably deserve their own *apparatus*.)
- Pay attention to the version number if you are interested in more recent—and hopefully better—versions of this text.

In short: everything is provisional! I hope to make this text increasingly useful (to me, at least) over time, but exercise caution if you make use of this text. Any and all suggestions, corrections, or criticisms are most welcome.

INDEX

	Minoricarum liber secundus	25		
	Distinctio prima	27		
	Capitulum I	27		
	Capitulum II	28		
	Capitulum III	28		
	Secunda distinctio	29		
	Capitulum I	29		
	Capitulum II	30		
	Capitulum III	31		
Sigla	iv	Tertia distinctio	32	
Liber minoricarum decisionum	1	Capitulum I	32	
Prooemium	1	Capitulum II	32	
Minoricarum liber primus	5	Capitulum III	33	
	Distinctio prima	5	Capitulum III	34
	Capitulum I	5	Quarta distinctio	34
	Capitulum II	7	Capitulum I	34
	Capitulum III	7	Capitulum II	35
	Secunda distinctio	13	Capitulum III	38
	Capitulum I	13	Quinta distinctio	39
	Capitulum II	13	Capitulum I	39
	Capitulum III	14	Capitulum II	40
	Tertia distinctio	15	Sexta distinctio	40
	Capitulum I	15	Capitulum I	40
	Capitulum II	15	Capitulum II	41
	Quarta distinctio	16	Capitulum III	41
	Capitulum I	16	Capitulum III	42
	Capitulum II	18	Septima distinctio	42
	Capitulum III	19	Capitulum I	42
	Quinta distinctio	20	Capitulum II	43
	Capitulum I	20	Capitulum III	44
	Sexta distinctio	22	Octava distinctio	45
	Capitulum I	22	Capitulum I	45
	Capitulum II	22	Capitulum II	46
	Capitulum III	23	Capitulum III	48
	Septima distinctio	23	Capitulum III	49
	Capitulum I	23	Capitulum V	50
			Capitulum VI	51
			Capitulum VII	52

Capitulum VIII	53
Minoricarum liber tertius	57
<i>Prima distinctio</i>	57
<i>Capitulum I</i>	57
<i>Capitulum II</i>	58
<i>Capitulum III</i>	59
<i>Capitulum IIII</i>	60
<i>Capitulum V</i>	60
<i>Secunda distinctio</i>	61
<i>Capitulum I</i>	61
<i>Capitulum II</i>	62
<i>Tertia distinctio</i>	63
<i>Capitulum I</i>	63
Minoricarum liber quartus	65
<i>Prima distinctio</i>	65
<i>Capitulum I</i>	65
<i>Capitulum II</i>	66
<i>Capitulum III</i>	66
<i>Secunda distinctio</i>	67
<i>Capitulum I</i>	67
<i>Capitulum II</i>	68
<i>Capitulum III</i>	68
<i>Tertia distinctio</i>	68
<i>Capitulum I</i>	68
<i>Capitulum II</i>	69
<i>Capitulum III</i>	69
<i>Capitulum IIII</i>	70
bibliographia	71

SIGLA

AF	<i>Analecta franciscana</i> ; tom. 17 in Cenci et Mailleux 2010
auth.	<i>authenticae</i> ; h. e., summaria ex <i>Novellis</i> desumpta atque in <i>Codicis marginibus inserta</i>
BF	<i>Bullarium franciscanum</i> , in Sbaralea et Eubel 1983
C.	<i>Codex Iustiniani</i> aut <i>Causa in Decreto Gratiani</i>
Clem.	<i>Clementinae uel Constitutiones Clementis V</i>
Coll.	<i>Collatio in Authentico</i> ; h. e., collectio <i>Novellarum mediaevalis</i>
D.	<i>Digesta uel Pandectae Iustiniani</i> , aut <i>Distinctio in Decreto Gratiani</i>
ed.	<i>Liber minoricarum decisionum</i> , in Bartolus de Saxoferrato 1590
F	Friedberg 1959
I.	<i>Institutiones Iustiniani</i>
K	Krueger et al. 1966
I./ll.	linea / lineae (apud textum)
N.	<i>Nouellae constitutiones Iustiniani</i>
Ord. Ben. XII	<i>Ordinationes seu statuta Benedicti XII (1336)</i> , in AF 17
RegB	<i>Regula bullata</i> , in Esser 1978
T	Tarrant 1983
VI	<i>Liber sextus decretalium</i>
X	<i>Liber extra uel Decretales Gregorii IX</i>
⟨...⟩	Uerba et sigla suppleui

BARTOLI A SAXOFERRATO
TRACTATUS DE MINORICIS,^a
In libros IIII distinctus

PROCEMIUM

Minorum Fratrum sacra religio fuit a Christi confessore Francisco, in artissima paupertate fundata, et a multis Pontificibus approbata, cuius uitae tanta est nouitas, quod de ea in corpore iuris ciuilis non reperitur authoritas, sacri tamen canones circa eos multa sanxerunt, et ut reprehenderent eos mordentium linguas, et purificarent eorum conscientias principaliter prouiderunt. Circa uero quaestiones, et dubia, quae propter bona temporalia ipsis fratribus ad uitam necessaria possunt occurrere, principaliter non prouidit Pontificatus authoritas, 5 ideo est necessaria magistralis authoritas, quae per rationes, et similia determinet ista dubia. Ueruntamen de iis, quae largitione fidelium uiuentium fratribus 10 ipsis obueniunt, raro occurrunt litigia, quam uiuentes ipsi liberam uoluntatem erga eos libere exequuntur. Sumpitus | uero, qui a personis morientium ipsis fratribus relinquuntur, uel possent alias ex eorum persona fratribus obuenire, propter successorum indeuotorum auaritiam, et tenacitatem, multas uidi contentiones et lites. Ut igitur fratribus in suis necessitatibus sit prouisum, et ut 15 deuotorum successorum cupiditas compescatur, et magistris scholasticis haec

|106vb|

|56ob|

^aT. D. Minoricis. De isto tractato in 4 libris Bartolus facit mentionem idem Bartolum in l. quidam, §. Papin. in fi., ff. de admin. tut. et in l. 1. ff. de leg. 1; et in l. is potest.; ff. de acqui. haere.; et in l. cum pater., §. haereditatem; ff. de lega., 2; et in consi. 5, incip. uisa quadam petitione; et in consi., 5, uiso testamento, li. 1. Et adde, quod dicta Bartolus hic assumit Baldum in auth. ingressi. C. de sacrosan. eccl., l. priuil. eodem titulo; et Alex. de Imo. in l. 1; ff. de leg., 1 in dicta l. is potest. in addit. Bartolus. Et dicit Paullus de Castro in dicto auth. ingressi. quod Bartolus fecit istum tractatum ualde pulchrum, et subtilem, quem appellauit Minoricarum, sed Baldus nititur ibi reprehendere in quampluribus, ut ibi per eum, et limita dicta Bar. Et intellige, ut per Baldum in d. auth. ingressi. Adde, quod stantibus pluribus priuilegiis concessis per Summos Pontifices post mortem Barto. non est insistendum in dictis Bar. hic. Et in materia istius tract. Quae autem sit authoritas reuer. dom. Car. protectoris fratrum minorum, et authoritas Reuer. dom. Generalis, quae sit, et an sit eadem. Uide Card. Flor. in consi. 17, incip. casus. Ubi uideas, et istis nostris temporibus fuit maxima quaestio inter Reuer. dom. Grimatum Cardinalem protectorem ordinis, et Reuer. dom. Generalem. Et adde etiam, quod fratres minores, licet non possint agere iure actionis, tamen possint officium iudicis implorare. Uide Ias. in l. 1, C. qui admi.

ignorata iura patefiant; Ego Bartolus de Saxoferrato Perusinus ciuis, minimus inter legum Doctores hoc opusculum feci, in quo nihil proterue dico, nihil pertinaciter affero, sed si quid hic reperitur insertum, quod a determinatione sanctae matris ecclesiae, uel a ueritate aliquo modo deuiaret, hoc ex inaduententia, lapsu linguae, et uelocitate calami euenisce credatur, paratus corrigere, et ex nunc corrigo, cum ueritas fuerit patefacta, sanctae matris ecclesiae, et cuiuslibet melius ueritatem, et clarius intuentis, me humiliter correctioni supponens. Quod opusculum, librum Minoricarum decisionum uolui nuncupari, tam ab ipsius principio, quam ab ipsius materia. Totum enim quod in eo dicitur, de fratribus minoribus intelligantur, nec ad alios extendatur, nisi quatenus in eo continentur expresse. Quia tamen hoc opusculum facere per constitutionem Nicolai tertii uidetur prohibitum, et poenale, ideo ut hoc opusculum contra insultantes secum deferat defensionem, constitutionem praedictam hic suspendit Ioannes Papa, quam hic de uerbo ad uerbum inserere placuit, etc.

Ioannes Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Quia non-nunquam quod coniectura profuturum credidit, subsequens experientia nocuum ostendit, non debet reprehensibile iudicari, si canonum conditor canones a se, uel a suis praedecessoribus, uel aliqua in eisdem contenta canonibus reuocat. Sane dudum faelicis recordationis Nicolaus Papa tertius praedecessor noster quandem constitutionem declaratoriam, quae incipit, Super regula dilectorum filiorum ordinis fratrum minorum, quam beatus Franciscus altissimus confessor instituit, et promulgauit sub certis poenis arctius interdicens, ne concordantiae, seu contritetates, seu aduersae, uel diuersae opiniones ab ipsius constitutionis lectoribus, seu expositoriis inducantur, nec super ipsa constitutione glossae fiant, nec formae per quas uerbum, uel sensus ipsius, uel constructio quasi grammaticae, alias ad literam exponatur, nec intellectus ipsius per legentem discutiatur ad aliud quam constitutionis ipsius litera ipsa sonat. Glossantes autem in scriptis constitutionem eandem aliter quam ?| superius est expressum, facientesque commentum, scripturam, seu libros, ac ex certa scientia determinare, et determinare in scholis, seu praedicationibus contra contenta in constitutione praedicta, seu alia, seu aliquid praedictorum, non obstantibus aliquibus

| 106ra |

33 praedecessoribus] predecessoribus editos T | reuocat] reuocare modificare uel suspendere studeat, si ea obesse potius uiderit quam prodesse T 35 declaratoriam] declaratiuam T | incipit] incipit 'Exiit' T 36 et] om. T 37] om. T 38 inducantur] aliquatenus inducatur T 39 fiant, nec formae] fiant ab aliquo, nisi forsitan T | quas] quos T 40 uel] seu T | constructio] constructio uel ipsa constitutio T | grammaticae, alias] grammaticaliter T 41 discutiatur] distorqueatur T | ipsius] eiusdem T 43 facientesque] facientes quoque T | scripturam] scripturas T 44 determinare, et determinare] deliberatione determinantes T | praedicationibus] predicantes T

priuilegiis, seu indulgentiis aut literis Apostolicis quibuscumque personis, dignitatibus, uel oridinibus aut locis religiosis, uel secularibus, generaliter, uel singulariter, sub quadam forma, uel expressione uerborum, quae solet in praedictis aliquibus quomodolibet suffragari, ipso facto excommunicationis sententiae uoluit subiacere.
 50 *Nos autem attendentes, quod argumentis frequentibus et collationibus latens ueritas aperitur, quodque sub eadem litera saepe latet multiplex intellectus, nec non esset difficile uolentibus constitutionem ipsam perfecte legere ac intelligere, poenas adiectas in constitutione eius euitare, ac uiam ueritatis aperire uolentibus ac periculis, quae ex praedictis possent literatae incurrire personae, praecipue scholasticae in errore*
 55 *salubriter obuiare, praesertim cum de nouo sub Rota sunt aliqua dubia, circa quae periclitatur ueritas et erroribus uiam pandit, nisi liceret conferre, super contentis in constitutione hac, et, disputare prohibitions, et poenas praedictas, tam latas, quam comminatas, et eorum effectus, in fratrum nostrorum, ac multorum episcoporum, archiepiscoporum, praelatorum, nec non multorum professorum utriusque*
 60 *iuris, et multorum sacrae Theologiae magistrorum praesentia dum consistorium teneremus, authoritate Apostolica duximus usque ad beneplacitum sedis Apostolicae suspendendas. Pro suspensione autem huiusmodi, nec in quem intendimus licentiam impartiri, quod contra statutam regulam praedictorum dogmatizare, scribere,*
 65 *seu determinare, praedicare seu prae loqui liceat, publice, uel occulte, quinimo omnibus et singulis auctoritate praedicta districtius inhibemus. Ne authoritate | praemissorum, in posterum praemissorum inhibito, et poenarum suspensio in*
dubium reuocari ualeat, ne alicui propter defectus probationis contingat, quod uelut transgressor prohibitionum ipsarum in poenam seu poenas non incideret
 70 *antedictas. Nos uolentes super hoc de opportuno remedio prouidere, chartas, seu membranas suspensiones continentis easdem, appendi, seu affigi in maioris ecclesiae Auenionensis ostiis, seu super ostiis fecimus, ubi suspensiones praedictae suo quasi sono, praeconio, et patulo iuridico publicabantur. Data Auenionii uiij. Kalendas*

| 561a |

45 seu alia, seu aliiquid] uel aliqua seu aliquod T 48 uerborum] uerborum concessis T 51
 aperitur] aperiatur T 52 ipsam] predictam T 53 eius euitare, ac] huiusmodi deuitare T
 | ueritati T | uolentibus] uolentes T 54 in errore] om. T 55 sub Rota
 sunt] suborta sint T 56 uiam pandit] uia pandi T 57 hac, et] huiusmodi et etiam T 58
 multorum] mnltorum ed.: multorum T 59 praelatorum] aliorum prelatorum T 62 Pro
 suspensione] Per suspensionem T |] nequaquam licentiam cuiquam intendimus impertiri
 T 65 omnibus] hoc omnibus T | praedicta] apostolica T |] om. T 66 inhibito]
 prohibitionum T 67 defectus] defectum T | contingat] impingi T 68 non incideret]
 inciderit T 70 suspensiones] suspensionem T | easdem] eandem T 71 super ostiis]
 superliminaribus T | fecimus] faciemus T

Aprilis Pontificatus nostri, anno ui.¹

Hoc autem opusculum diuido in libros quatuor. In primo, de haereditatibus,
quae fratribus relinquuntur. Secundus, de relictis singularibus, quae in suis
uoluntatibus homines fratribus largiuntur. Tertius, de executionibus ultimarum
uoluntatum, quae fratribus iniunguntur. Quartus, de haereditatibus et bonis
quae ab intestato fratribus deferuntur. Quemlibet autem librum diuido per
capitula, ut primi libri series manifestat.

75

1. Quia nonnunquam, in totum

| suspensiones praedictae] suspensionem predictam T 72 sono] sonoro T | iuridico
publicabantur] iudicio publicabunt T

MINORICARUM LIBER PRIMUS

⟨ DISTINCTIO PRIMA ⟩

CAPITULUM I

80 De haereditatibus, quae in testo fratribus relinquuntur, multa dubia oriuntur. Primo enim uidendum est, quis est iste singularis status fratrum minorum, ex quo ista dubia oriuntur. Hoc exprimit Nicolaus in c. Exiit qui seminat, §. Porro, De uerborum significatione, libro sexto, ubi sic ait, *Porro cum regula ipsa expresse contineat, quod fratres nil sibi approprient, nec domum, nec locum, nec aliquam rem, sitque declaratum per eundem praedecessorem Gregorium ix et nonnullos alios hoc seruari debere, tam in speciali, quam etiam in communi.*²

85 90 Et alibi eodem c. §. Caeterum; dicitur sic, *Caeterum, cum in eadem regula sub praecepti districione prohibitum est, ne fratres recipient per se, uel per alios denarios, uel pecuniam nullo modo, idque fratres in perpetuum seruare cupiant, et uel iniunctum id necesse habeant adimplere,*³ etc. Et istud quantum ad abdicationem proprietatis refertur per Nicolaum in c. Exiit, §. Ad haec.⁴ Quantum uero ad pecuniam ubi Clemens strictius loquitur in eodem c. §. Denique, cum idem confessor, sic ait, *summe affectaret suae regulae professores esse abstractos totaliter ab affectu, et desiderio terrenorum, et specialiter pecunia et eius usu totaliter expertes, sicut ?| probat prohibitio de recipienda pecunia, et regula saepius repetita,*⁵ | 106vb | etc.

Ecce statum † eorum in arctissima paupertate fundatum, qualis status inter seculares homines ob aliquam causam nullo iure institutionis est inuentus. Nam homines liberi cuius status est integer, habere possunt in proprio, et in 100 communi. Quidam tamen sunt, † quorum status propter poenam minutus est, 1 ut deportati in insulam, qui licet ea, quae iuris ciuilis sunt perdant, tamen quae iurisgentium sunt retinent, et ex his causis possunt sibi acquirere, et actiones habere, ff. de poenis, l. quidam sunt,⁶ ff. manda., l. si mandauero, §. is cui.⁷, et de re iudica., l. si uictum,⁸ et ibi notatur. Quidam sunt † serui poenae, et sic eorum status in totum perimitur, et sic perdunt omnia, tamen pro alimentis potest sibi legari, et ipsemet potest per se, uel pro aliis iudicis officium implorare, ut ibi 105

2. VI 5.12.3 (col. 1112) 3. VI 5.12.3 (col. 1115) 4. VI 5.12.3 (col. 1114) 5. Clem. 5.11.1 (col. 1196) 6. D. 48.19.17 7. D. 17.1.22.5 8. D. 42.1.34

84 nil] nihil F 88 est] sit F 89 nullo] ullo F 90 uel] uelut F | id] om. F 91 Nicolaum] Clementem ed. 93 affectaret] affectauerit F 94 pecunia] a pecunia F 95 expertes] inexpertos F | et] in F

3 soluatur, ut ff. de ali. et cib. leg., l. is cui⁹ et l. si seruus,¹⁰ et de his quae pro
 non scri. ha., l. si in metallum.¹¹ Tamen fratres praedicti pro nulla re temporali
 | 561b| possunt esse in iudicio, et infra | dicetur,¹² de his, quibus usus pecuniae non
 reperitur interdictus. Non ergo sunt in tanta paupertate propter poenam, in 110
 quanta sunt fratres minores propter Christum. Quidam etiam sunt, † quos
 seruos fecit captiuitas, uel natuitas. Istis et ex causa alimentorum potest legari,
 et in multis causis pro re temporali in iudicio esse possunt, ut ff. de iu., l. lis
 4 nulla¹³; et eis usus pecuniae non est interdictus, ut ff. de manum. l. is qui.¹⁴ Non
 enim sunt in tanta extremitate, in quanta sunt fratres praedicti propter Deum. 115
 De his, qui in ecclesia Domini militauerunt, nullum genus hominum reperio
 constitutum in tanta paupertate. De clericis enim secularibus, religiosis non
 mendicantibus non est dubium. De religiosis uero aliis mendicantibus constat,
 quod aliqua habent in communi quo ad proprietatem, ut colligitur ex uerbis
 Gregorii Papae 9 in constitutione, Quia quorundam, de uerborum significatione 120
 in Extraugantes Ioannis dum dicit, *fratres minores, et praedicatores in arctissima
 paupertate docuit pauperes famulari, et tamen constat † ipsos praedicatores in*
 5 *communi habere, etiam quo ad proprietatem aliquid quod eorum regulae, et statui
 non repugnat,*¹⁵etc. 125

De domino nostro Iesu Christo, et de apostolis, et quid iuris fratres habeant
 in rebus, quarum usus est eis permisus, illud est quod inconcusse credere debe-
 mus per Ioannem Papam 22, qui declarauit, et statuit in constitutionibus suis,
 quarum una incipit, Ad conditorem canonum,¹⁶ de uerborum significatione,
 in Extraugantibus; alia incipit, Cum inter nonnullos¹⁷ eodem titulo; alia uero
 incipit, Quia quorundam,¹⁸ supra allegata. In eadem tamen constitutione, Quia
 quorundam, dicit † in quibusdam fratrum uitam esse magis strictam secundum
 regulam quam fuit apostolorum, dum sic ait, *Constat enim multa contineri*
 6 *in dicta regula, quae nec Christus uerbis docuit, nec exemplo firmavit, ut puta*
quod praecepit conditor dictae regulae fratribus uniuersis, ut nullo modo denarios,
uel pecuniam recipiant per se, uel per interpositam personam, necnon de multis 130
existentibus in dicta regula, quae utique nec apostoli docuerunt, nec firmauerunt 135

9. D. 34.1.11 10. D. 34.1.17 (= Seruos) 11. D. 34.8.3 12. Infra, ll. ??? ff. 13. D. 5.1.4 14. D. 40.1.4 15. QQM 180–183 (272), paraphrasing *Nimis prava* (X 5.31.17), ‘Quum quidam uiri religiosi, utputa fratres Praedicatores et Minores, quorum ordinem et regulam sedes apostolica nosbitur approbasse, in arctissima paupertate Christo pauperi famulentur’ 16. ACC² 17. CIN 18. QQM

114 qui] cui ed. 121 arctissima] altissima T 122 docuit pauperes] Christo pauperi T 123 aliquid] aliqua T 129 nonnullos] nouellos ed. 133 uerbis] uerbo T 134 dictae] om. T
 | denarios] denarium T 135 necnon] necnon et T | multis existentibus] multis aliis
 contentis T

¹⁴⁰ exemplo. Nec obstat quod Christus portare pecuniam apostolis, et discipulis, dum eos ad praedicandum mitteret, interdixit, quod tamen antequam ad praedicandum mitteret non legimus interdictum, quia post redditum pecuniam portauerunt, ut in plerisque locis euangelica ueritas, et apostolica dicta attestantur.¹⁹ Cum † ergo sit uitae tanta singularitas, non mirum si eorum occasione singularia dubia oriantur.

CAPITULUM II

¹⁴⁵ Quidam in suo testamento fratres minores, uel unum eorum instituit haeredem. Primo queritur,^b an ualeat testamentum. Ad quod sciendum est quod decretalis, Exiui de paradiso, de uerborum significatione in Clementina dicit, quod fratres minores istarum institutionum *nullatenus sunt capaces*;²⁰ tamen addam, si quidem sunt instituti, et nullum habent substitutum, uel cohaeredem, quod testamentum est nullum, et haereditas pertinet ad uenientes ab intestato, ut ff. de his quae pro non scrip. hab., l. si in metallum,²¹ et C. de haered. inst., l. 1,²² ff. de testa. milit., l. neque enim.²³ Si uero fratres instituti habeant substitutum, ¹⁵⁰ uel cohaeredem, tunc testamentum potest valere, substituto adeunte haereditatem, ad quem primo pertinet, uel adeunte cohaerede, cui crescit portio reicta fratribus, ubi substitutus non est, C. de cad. tol., l. 1, in principio,²⁴ c §. his itaque.²⁵

CAPITULUM III

1. *Ille apud quam remanet haereditas, in qua erant instituti fratres minores, an eam licite in foro conscientiae [sic] retineat, et nu. 7.*
Nec tenetur illam commutare in speciem alterius reicti, nu. 9.
2. *Obligatus ad aliquid de iure naturali, licite illud non retinet in foro conscientiae.*

^b Tho. Dip. Primo quaeritur: Uide plene per Alex. de Imo. in l. si quis mihi bona, §. si seruus, ff. de acq. haered.

^c et

^{19.} QQM 136–145 (269) ^{20.} Clem. 5.11.1 (col. 1196) ^{21.} D. 34.8.3 ^{22.} C. 6.24.1 ^{23.} D. 29.1.13(14).1 ^{24.} C. 6.51.1 pr. ^{25.} C. 6.51.1.10 (= His ita)

¹³⁶ nec apostoli] nec Christus nec apostoli uerbo T ¹³⁸ quod] quia T | ad praedicandum mitteret] eos mitteret ipsis fuisse T ¹³⁹ quia] quodque T | portauerunt] portauerint T ¹⁴⁰ attestantur] testantur T ¹⁴⁶ nullatenus] nullatenum ed. ¹⁵² quem] quam ed. ¹⁵³ C] D ed.

3. *Obligatio naturalis oritur ex testamento imperfecto et minus solenni ex defectu solemnitatis, et nu. 8.*
4. *Qui tenet aliquid contra uoluntatem defuncti, cui successit, in foro conscientiae illud licite non retinet.*
5. *Dispositio defuncti continens aliquid prohibitum a iure, dicitur continere impossibile de iure.*
6. *Oratio uniuersalis, nullatenus, praedicatur de pluribus.*
10. *Obligatio naturalis non oritur inter cohaeredes ex testamento.* | | 107ra | 562a |
11. *Fratres minores sunt incapaces haereditatis sibi restituendae iure fideicommissi.*
12. *Haeres grauatus restituere haereditatem per fideicommissum fratribus minoribus, tenetur ad aestimationem, quam licite fratres recipiunt.*
13. *Relictum in fraudem fratribus minoribus quando dicatur.*
14. *Haeres grauatus dicto fideicommisso, licet teneatur soluere aestimationem fratribus, tamen non obligatur.*
15. *Haeres, ad quem haereditas deuenient ab intestato uigore testamenti in quo erant instituti fratres minores habentes clausulam, et omni meliori modo, tenebatur ad aestimationem, et in suo foro conscientiae.*
16. *Haereditate reicta fratribus minoribus iure legati, licet fratres reicti non sint capaces, debetur aestimatio.*
17. *Fratri minori si relinquitur particulariter, uel in eo particularis haeres instituatur, an teneat.*
18. *Institutio facta de ecclesia fratum minorum tenet, et nu. 10.*
19. *Diminium ecclesiarum fratum minorum, pertinet ad ecclesiam Romanam.*
20. *Ecclesia est usus publicus, et in ea utilitas publica uersatur.*
21. *Pecunia licet offeratur in ecclesia fratum minorum pro fabrica, secus tamen conuerten- da in usum pauperum, et nu. 18.*
22. *Ecclesiae fratum minorum debent esse humiles.*
23. *Haereditas, in qua ecclesia fratum minorum fuit instituta, requirit aditionem.*
24. *Papa, uel procurator, uel syndicus Romanae ecclesiae, episcopus loci, uel ciuitas in qua est ecclesia, poterit adire haereditatem, in qua ecclesia fratum minorum fuit haeres instituta.*
25. *Syndicus Romanae ecclesiae, episcopus, uel syndicus communis, si ad hoc mandatum habeat, potest petere bona haereditatis reicta ecclesiae minorum, ut in utilitatem ecclesiae conuertantur.
Quilibet index secularis ex officio potest unum constituere, ut haereditatem reictam ecclesiae petat.*
26. *Quilibet de populo poterit deferre haereditatem reictam ecclesiae minorum.*
27. *Petens, ut quilibet de populo, quomodo concludat haereditatem ad ecclesiam reictam ecclesiae pertinere.*
28. *Praedicti petunt de uoluntate fratum, alias non absque mandato sedis apostolicae.*

29. *Institutio facta de fratribus, adiecto quod haereditas uendatur, et in necessitatem fratrum conuertatur, ualet, nu. 30.*
30. *Haereditas relicta ad pias causas, uel quod uendatur, uel distribuatur inter fratres absque haeredis institutione ualet.*
31. *Haereditas relicta ad piam causam ualet, etiam si aliquis non sit haeres institutus. Institutio facta de aliquo sancto, cuius ecclesia, uel oratorium reperitur, tenet, et episcopus capit.*
32. *Laicus guardianus altaris, uel ecclesiae uel ecclesiae, uel capellae fratrum minorum, potest haeres institui.*
33. *Guardianus fratrum minorum, et etiam clericus, si insituitur haeres, testamentum ualet.*
34. *Institutio facta de guardiano fratrum minorum, transit ad sucessores.*
35. *Institutio facta de fratribus S. Francisci, intelligitur de fratribus minoribus, non de fratribus poenitentiae, nisi ex coniectura aliud appareat.*
36. *Fratres tertii ordinis de poenitentia S. Francisci, possunt habere in communi, et in proprio.*
37. *Communi usui stare debemus.*

¹⁵⁵ Secundo quaeritur, † nunquid praedicti uenientes ab intestato, substituti, uel cohaeredes, apud quos dicta haereditas remanet secundum iuris rigorem, eam possint licite retinere in foro conscientiae. Probari potest primo, quod non. † Omnis, qui est obligatus ad aliquid de iure naturali, illud non potest licite sibi retinere in foro conscientiae.^d Hoc notanter notat Innocentius in c. Nouit,²⁶ ¹
¹⁶⁰ Extra, de iudic. Sed isti, apud quos dicta haereditas remanet, sunt obligati ad eam reddendam de iure naturali, ergo non possunt eam licite retinere in foro conscientiae. Minorem probo. Ex testamento imperfecto, † et minus solenni oritur obligatio naturalis, secundum ueram opinionem nostrarum glossarum, ut C. de iu. et fac. ign., l. cum quis;²⁷ et ff. de cond. indeb., l. 1;²⁸ et ff. ²
¹⁶⁵ de reg. iu., l. l. cuius per errorem.²⁹ Ergo ex ipso testamento imperfecto ratione haeredis instituti, qui non est capax, oritur obligatio naturalis. Secundo probatur per leges, quae expresse | dicunt, quod licet relictum sit inutile, tamen illud apud quem remanet, ad id tenetur in foro conscientiae, ut C. de fideic., l. 2;³⁰ et ff. de fideic. li., l. in testo.³¹ † Tertio probatur sic. Illud, quod quis retinet contra uoluntatem eius defuncti cui succedit, non potest licite ³
¹⁷⁰ |562b|

^dTho. Dip. In foro conscientiae. Uide Ang. in consil. 180; et uide Bart. in l. 2, ff. de his quae pro non scrip. haben.

26. X 2.1.13 27. Gl. ad C. 1.18(21).10, s.v. ‘Cum quis’ 28. Gl. ad D. 12.6.1, s.v. ‘Nunc uiendum’ 29. Gl. ad D. 50.17.53(54), s.v. ‘Nemo plus’ 30. C. 7.4.2 31. D. 40.5.38

retinere in foro conscientiae, istud est uerum, et probatur, ff. de reg. iu., l.
 4 id quod nostrum;³² et *Extra*, de praesc. c. quoniam.³³ Sed ille, apud quem
 remanet de iuris rigore, eam tenet contra uoluntatem defuncti, qui uoluit,
 quod fratres minores eam haberent. Quarto, quando aliquid relinquitur ad
 aliquem pium actum secundum testatoris uoluntatem, qui tamen actus de se
 non est licitus, ille apud quem remanet, non potest licite retinere, sed debet illud
 conuertere, habita legitima solnnitate, in aliud actum licitum. ff. de usufru.
 leg., l. legatum³⁴; et de admin. rerum ad ciu. pert., l. legatum.³⁵ Ita ergo in
 proposito, licet fratres minores non possint capere, ut haeredes, tamen uidetur
 debere uendi haereditas, et dari eis premium conuertendum in usus licitos, et
 sic ille, apud quem remanet, non potest licite retinere. Quinto pro? | batur,
 nam quando aliquis est capax relictii absque sui delicto, debetur aestimatio,
 quatenus eam capere potest. Exemplum. Cuidam claudio relinquitur militia
 cursorum. Certe debetur aestimatio, ut l. apud Iulianum, §. fin.,³⁶ cum, l.
 seq.,³⁷ de leg. 1, l. fideicomissa, §. si seruo³⁸ de leg. 3. Ita ergo in proposito,
 cum fratres minores sint incapaces absque ipsorum delicto. Econtra, qui non
 tenetur ad reddendum illud, quod tenet aliquo iure ciuili, uel naturali, uel alio,
 potest licite retinere in foro conscientiae, hoc est notum, sed ille apud quem
 talis haereditas de iuris rigore remanet, est huiusmodi. Ergo, etc. Probo. †
 Dispositio defuncti, quae continet aliquid prohibitum a iure, dicitur continere
 5 impossibile de iure, ut dicta l. apud Iulianum, §. fi.,³⁹ de leg. 1., et de condi.
 instit. l. filius⁴⁰ et l. conditiones.⁴¹ Sed *impossibilium nulla est obligatio*, ut
 ff. de reg. iu. l. impossibilium.⁴² Et notatur quod nulla lege obligatur, et sic
 nec ciuili, nec naturali, nec aliqua lege est expressum. ff. de act. et obli. l.
 1. §. si id quod dare.⁴³ Et notatur per Denum *Extra*, de reg. iu. c. nemo
 potest li. 6.⁴⁴ Cum igitur institutio facta de fratribus minoribus sit a iure
 prohibita, ut in c. Exiui de paradiſo,⁴⁵ *Extra*, de uerborum significatione in
 Clementinis. Ergo, et cetera. Hoc probatur ex textu, ubi dicitur, fratres minores
 haereditatis, uel successionis nullatenus sunt capaces. Et notatur quod dicit,
 nullatenus, et sic nullo modo sunt capaces, nec respectu ciuilis, nec naturalis
 obligationis, quia haec oratio uniuersalis, scilicet, praedicatur de pluribus,
 ergo de necessitate intelligitur, id est nec de iure ciuili, nec naturali, et sic
 ille, quod retinet, nullo iure tenetur. Tertio probatur, quia Princeps ex causa
 6 potest auferre dominium rei meae, l. item si uerberatum,⁴⁶ de rei uendi. et de

³². D. 50.17.11 ³³. X 2.26.20 ³⁴. D. 33.2.16 ³⁵. D. 50.8.6 (Legatam) ³⁶. D. 30.1.39.10
³⁷. D. 30.1.40 ³⁸. D. 32.1.11.16 ³⁹. D. 30.1.39.7–10 ⁴⁰. D. 28.7.15 ⁴¹. D. 28.7.9 uel 28.7.14
⁴². D. 50.17.185 ⁴³. D. 44.7.1.9 ⁴⁴. Dinus de Mugello, *Lectura ad VI 5.13.6* (6ra–va) ⁴⁵.
 Clem. 5.11.1

euict. l. Lucius,⁴⁷ et de offici. praet. l. Barbarius.⁴⁸ Ergo eadem ratione potest
 impedire, ne quaeratur. Cum ergo dicta constitutio impedit quaeri fratribus,
 ergo ille qui retinet, licite retinet in foro conscientiae, et ille, apud quem †
 dicta haereditas de iuris rigore remanet, debet de uoluntate defuncti solicite
 inuestigare, et tunc aut ex illa inuestigatione remanet certus, quod testator
 uoluit illud testamentum suum ualere iure directo, scilicet testamenti tantum,
 aut remanet certus, quod testator uoluit etiam iure codicillorum, et omni
 modo quo potest. Aut is, apud quem remanet, ex praedictis non potest esse
 certus, nec applicat animum suum ad aliquod praedictorum, sed remanet in
 eo quod ius praesumit. Primo casu, quando constat, quod testator uoluit,
 quod ualeret iure directo tantum, scilicet testamenti, et tunc is, apud quem
 dicta haereditas remanet, potest eam licite retinere in foro conscientiae. Nam
 testatorem uelle, quod tantum ualeat iure testamenti, hoc importat, ut haeres
 institutus haereditatem capiat suo iure a seipso, ut ff. de haer. instit. l. sed et
 si in conditione. §. fi..⁴⁹ Et si ipse institutus a se capere non potest, quod
 alii, apud quos haereditas remanet, ut uenientes ab intestato, ut cohaeredes ei
 restituere non teneatur, ut ff. de codic. l. 1,⁵⁰ et C. de fideicom. l. eam quam.⁵¹
 Cum ergo ex uirtute dictorum uerborum testator uoluerit illos, apud quos
 haereditas remanet, non teneri, apparet quod licite possunt retinere in foro
 conscientiae. Et per hoc apparet responsum ad primam rationem in contrarium
 factam. † Nam uoluntas imperfecta inducit naturalem obligationem, uerum est
 in uoluntate imperfecta ex defectu solennitatis, quia tunc inducitur obligatio
 naturalis in eo quo testator uoluit uenientes ab intestato, non autem in | eo
 quod testator noluerit. Sed hic uoluit, uenientes ab intestato teneri, ergo licite
 retinet. Et eodem modo respondeo ad leges in contrarium adductas. Secundo
 casu, quando constat, quod testator uoluit, quod ualere omni modo melius
 potest, dicam infra, proxima quaestio.⁵² Tertio casu, quando ille apud quem
 haereditas remanet, non potest esse certus, nec applicat animum suum ad
 aliquod praedictorum, sed est contentus eo quod ius praesumit testatorem
 uoluisse ualere iure testamenti tantum et idem quod in primo casu,⁵³ ff. de iure
 codic. l. 1,⁵⁴ et l. illud, §. tractari,⁵⁵ C. de testam. l. non codicillum,⁵⁶ et de (iure)
 codicil. l. fi.⁵⁷ Uix tamen puto reperiri aliquem, qui noluerit omni modo, quo
 melius potest, et ideo in foro conscientiae tutius est non retinere. Ita dixerunt
 multi magistri Theologiae, et praedicta uera in uenientibus ab intestato, in

7

8

|563a|

46. D. 6.1.15 47. D. 21.2.11 48. D. 1.14.3 49. D. 28.5.6.2 (= Sed si conditioni) 50. D. 29.7.1
 51. C. 6.42.14 (= ea quam) 52. Infra, ll. ??? ff. 53. Supra, ll. 214 ff. 54. D. 29.7.1 55.
 D. 29.7.13.1 56. C. 6.23.14

210 testamenti] testamentum ed.

omnibus substitutis autem non est dubium, quod uoluntas defuncti tenet: nam uoluit defunctus, quod haerede instituto non adeunte, uel quia non uult, uel quia non potest, substitutus admittatur, l. cum proponas,⁵⁸ C. de haere. insti., l. si paterfamilias,⁵⁹ ff. eo. si quis omis. cau. testam. l. 1, §. si proponatur.⁶⁰ Ad rationes in contrarium: ad primam et secundum iam responsum est. Ad tertiam dico, quod talis apud quem remanet, non retinet contra uoluntatem defuncti, imo secundum eius uoluntatem. Praesumit enim lex, quod testator uelit, quod si non ualet testamentum, ueniat haereditas ad uenientes ab intestato, l. conficiuntur, in prin.⁶¹ de iure codicil., uel ad *coniunctos*,⁶² l. unica, §. pro secundo C. de cadu. toll. Ad quartam, et quintam respondeo quod illa iura loquuntur in legatis et fideicomissis, in quibus testator grauat aliquem apud quem remanet haereditas. Unde merito ille potest cogi adire, et eius aditione confirmatur testamentum, hoc autem loquitur in haereditate, quae fratribus iure directo relinquitur, et sic seipsis. Unde si soli sunt instituti, non est cuius aditione confirmatur testamentum, et merito non est ?| locus dictae institutioni. Si uero habent substitutum, uel alium cohaeredem, idem, quia illi non sunt grauati, ut dictum est. Ex praedictis satis † clare apparent, quod ille, apud quem dicta haereditas remanet, non tenetur illud, quod est relictum iure haereditario directo commutare in speciem alterius reliciti, ut sic nec fratres minores capere possint in foro conscientiae, nec in foro ciuili, ut dictum est. Sed contra praedicta, quae dicta sunt de cohaeredibus, quibus portio relicita fratribus accrescit: uidetur quod non, † per glossam C. de iu. et fa. igno. l. si post diuisionem,⁶³ ubi dicitur, quod inter cohaeredes est obligatio naturalis et ex testamento imperfecto. Ergo saltem in foro conscientiae cohaeres tenetur. Ad quod dico, quod illa glossa non est uera, et reprobatur per Doctorem ibidem, quod patet, quia ex testamento et ualido neuter cohaeredum alteri tenetur, cum unusquisque a seipso capiat, ut l. sed si in conditione, §. fi.,⁶⁴ <ff.> de haere. instit. Eadem ratione, quando testamentum est inuaidum, non tenetur aliqua obligatione, et hoc ex testamento; ex quasi contractu communionis. In casu nostro nulla potest fieri obligatio, cum nulla sit communio, et cetera.

57. D. 29.7.20 58. C. 6.24.3 59. D. 28.5.41(40) 60. D. 29.4.1.5 61. D. 29.7.8.1 62. C. 6.51(50).1.4 63. Gl. ad C. 1.18(21).4, s.v. ‘obtineas’ 64. D. 28.5.6.2 (= l. Sed si conditioni)

SECUNDA DISTINCTIO

CAPITULUM I

De haereditatibus, fratribus minoribus iure fidei commissi^e relictis possunt
 270 plura quaeri, hoc autem saepe contingit, quando testator iubet, quod si haeres
 institutus decesserit, haereditas deueniat ad fratres minores iure fideicommissi,
 iuristae alias iuste dicunt deferri, licet quandoque habeant iure directo. † Quae-
 ro primo, an huiusmodi fratres minores sint capaces? Respondeo, non, nam
 dicta decretalis dicit, quod fratres successionum quae ex natura sui indifferenter
 275 ad pecuniam, et etiam ad alia mobilia, immobilia se extendunt considerata
 paritate iuris, nullatenus sunt capaces, sed quando alicui haereditas iure fidei-
 commissi restitueretur, successio est. ff. ad Trebel. l. restituta, §. fin.⁶⁵ cum 11
 sequ.⁶⁶ Secundo probatur, quia natu | ra huius successionis est, ut suam naturam
 porrigat ad omnia iura, et omnia mobilia, et stabilia, ut ff. ad Treb. l. 1, in
 280 prin.⁶⁷ et l. facta in princ.⁶⁸ Ergo huiusmodi fratres non sunt capaces. Quod 563b |
 haeres, a quo fideicommissum uniuersale relinquitur, tenetur ad executionem.

CAPITULUM II

Sed quaero,^f si licite fratribus fideicommissum restitui non possit, ut est dictum,
 † an haeres teneatur ad aestimationem? Uidetur, quod non per textum dictae
 decretatis, Exiit qui seminat, quae sic dicit, Non *licet eis ualorem haereditatum*
 285 *taliū uel tantam earum partem, quod praesumi non possit haec in fraudem fieri,* 12
quasi modo legata dimitti sibi facere, aut sibi dimissa recipere, quin potius, ista
sic fieri ab ipsis simpliciter prohibemus,⁶⁹ et cetera. Ex quo patet, quod nec ad
 aestimationem haereditatis tenetur. Econtra, quod teneatur de iure per leges,
 quae dicunt quando quis non potest capere rem sibi relictam propter qualitatem
 290 personae suae, absque suo delicto, tunc haeres tenetur ad aestimationem, ut
 l. apud Iulianum, §. fi.⁷⁰ cum l. sequ.⁷¹ de leg. 1, et ibi nota,⁷² et de leg. 3, l.

^eTho. Dip. Iure fideicommissi. Uide Bar. in l. 1, et ibi aposti. ubi etiam Docto. ff. de leg. 1, et Bar. in consi. 5 incip. uisa quadam, uol. 1 in consil. seq. incip. uiso testamento.

^fTho. Dip. Sed quaero: uide Io. Cal. consi. 1, in tit. de testamentis.

65. D. 36.1.38(37).2 66. D. 36.1.39(38) 67. D. 36.1.1 pr. 68. D. 36.1.65(63) pr. 69. Clem. 5.11.1(!) (col. 1197) 70. D. 30.1.39.7-10 71. D. 30.1.40

285 non] *om.* F | haec] *hoc* F 286 modo legata] sub modo et forma legati F | aut] vel F | sibi] *sic* F

fideicomissa, §. si seruo,⁷³ et de uerbo. oblig. l. multum,⁷⁴ et ibi notatur. Sed ita est in proposito, quod haeres tenetur ad aestimationem, ut in constitutione Nicolai Papae, quae incipit, Exiit, §. ad haec⁷⁵ ubi dicitur, quod quando fratribus aliquid simpliciter relinquitur, intelligitur in causam licitam, hoc est ut uendatur, et pretium in utilitatem fratrum conuertatur. Secundo ad determinationem praedictae dubitationis uidere debemus intelligentiam uerborum dictae constitutionis, Exiit, superius relatae.⁷⁶ Nam procurare, quod eis fratribus minoribus relinquatur, est penitus interdictum omnino, sed ita demum hoc praesumi potest, ut illa uerba dicunt. In fraudem fieri † intelligo, quando per hoc aliquid fieret contra paupertatis uotum, uel in aliquo contrauenitur, ut puta, si ualor, seu aestimatio praedicta tantam quantitatem ascenderet, quando magis saperet thesaurizatum quam pro necessitatibus imminentibus receptum. Et ideo in quaestione praedicta dico, quod si aestimatio praedicta magnam, et mirabilem quantitatem excederet, quod fratribus non licet recipere. Ita loquuntur illa uerba. Sed si esset quantitas parua, et moderata, uel de magna quantitate moderata accipere licite fratres possunt, et haeres ad haec tenetur. Ita loquuntur alia iura, pro hac parte allegata. Haec indicant uerba constitutionis praedictae, ibi, tantam earum partem, et cetera. Haec etiam manifestantur in eadem Clementina, Exiui de paradiſo, §. dubitauerunt.⁷⁷ In eo, quod tractat de distributione bonorum nouitorum ingredientium monasterium, et hoc etiam declaratur in constitutione Nicolai, quae incipit, Exiit qui seminat, §. insuper nec utensilia.⁷⁸ Ubiunque † autem dixi, quod haeres tenetur, non intelligas, quod fratribus obligatio quaeratur. Hoc enim uoto eorum repugnat, sed in quem fundatur dicta obligatio, dicemus in secundo libro.⁷⁹ Ubi de relictis, et legatis singularibus tractabitur, ubi etiam dicemus, quae ista quantitas moderata, et quid fiet de superfluo, et an ipsi fratres possint praedicta uendere, et cetera. Bar. ?|

295

300

305

310

315

320

CAPITULUM III

Ex praedictis satis liquet, † quod quando fratres praedicti haredes instituunt, et in testamento dicitur, quod si non ualeat iure testamenti, ualeat iure codicillorum, et omni modo quo melius ualere potest, quod tunc haeres tenetur ad aestimationem secundum praedictum modum, quia praedicta uerba hoc important de iure, et institutione irritata uideantur rogati per fideicommissum

^{72.} cf. Gl. ad D. 30.1.39.7, s.v. ‘Nec estimatio’ ^{73.} D. 32.11.16 ^{74.} D. 45.1.34 ^{75.} VI 5.12.3 (col. 1117) ^{76.} Supra, ll. 284 ff. ^{77.} Clem. 5.11.1 (col. 1195) ^{78.} VI 5.12.3 (col. 1114) ^{79.} Infra, ll. 576 ff.

hi, ad quos haereditas remanet, restituere illi instituto, ut C. de fideicommis. l.
 325 ex testamento,⁸⁰ et ibi notatur, et l. eam quam,⁸¹ eodem titulo; et iste est casus
 secundum unam lecturam ff. de testamento, l. ex hac scriptura,⁸² et *(C.)* l. ex his
 uerbis⁸³ et ibi glossa⁸⁴ et *(ff.)* de iniusto testamento, l. posthumus §. fi.⁸⁵ et de
 testamento mil. l. quaerebatur, §. utrum;⁸⁶ licet glossa C. de libe. praet. auth. ex
 causa⁸⁷ uideatur dicere, quod illa uerba hoc casu non ope | rentur, sed illa glossa
 330 reprobatur. Ex hoc apparet determinatio illius tertii membra, quod dimissi
 supra in distinctione 1. c. 2.⁸⁸ Quando ille apud quem haereditas remanet, credit
 defunctum uoluisse testamentum ualere omni modo, quo melius potest, et tunc
 tenetur in foro conscientiae.

15

|564a|

TERTIA DISTINCTIO

CAPITULUM I

De haereditate quae fratribus † iure legati relinquitur, dico idem per omnia quod
 335 ad predicta, quae supra dixi in haereditate iure fideicommissi eisdem fratribus
 relicta, uidelicet, ut eius haereditatis fratres non sint capaces eadem ratione, qua
 supra dictum est, quia transirent iura et actiones, et alia bona, ut l. cum filius,
 §. Lucio.⁸⁹ de leg. 2 et l. mulier, §. fi,⁹⁰ *(ff.)* ad Trebell. Et eodem modo dico,
 340 quod debetur aestimatio, quia haeres grauatus est a defuncto, sicut quando iure
 fideicommissi relinquitur dicta l. mulier, §. fin,⁹¹ *(ff.)* ad Trebel.

16

CAPITULUM II

Si alicui fratri uel fratribus † relinquatur particulariter,^g et in eo instituatur, an
 uitietur? Quod uidetur, quia haereditatis non sunt capaces. Contra uidetur,
 quod sit idem quod in legatis, l. quoties,⁹² C. de haered. inst. Solutio. Dicen-
 dum est, quod haeredis institutio ex certa re, uel quantitate habet effectum in
 345 forma uniuersali quo ad quaedam, ut puta aliis haeredibus uniuersalibus non
 existentibus, totum sibi accrescat, ut l. 1. §. si ex fundo,⁹³ ff. de haeredibus
 instituendis. Et quantum ad hunc effectum non ualet, quo ad quaedam uero

17

^gTh. D. Particulariter. Uide quod consuluit Abb. in consi. 63 in 2 uol. et Barb. in l. legatum et
 ibi apost. ff. de capi. diminu.

80. C. 6.42.29 81. C. 6.42.14 (= ea quam K) 82. D. 39.5.16 83. C. 6.21.7 84. Gl. ad
 C. 6.21.7, s.v. ‘non potes’ 85. D. 28.3.12.1 86. D. 29.1.19.1 87. Gl. ad Auth. Ex causis p.
 C. 6.28.4.8, s.v. ‘Irritum est’ 88. Supra, ll. 143 ff. 89. D. 31.76(78).1 90. D. 36.1.23(22).5
 91. D. 36.1.23(22).5 92. C. 6.24.13

habet uim legati, ut d. l. quoties,⁹⁴ et quo ad alia de tali institutione ex re certa, quid iuris, in sequente libro⁹⁵ dicam.

QUARTA DISTINCTIO

CAPITULUM I

Si aliquis in suo testamento instituat haeredem ecclesiam fratrum minorum, alias locum. Primo queritur, an institutio ualeat? † Et uidetur, quod non, nam seruus, qui a domino regitur, non est capax eorum, quorum dominus non est capax, ut ff. de haeredibus instit. l. non minus,⁹⁶ et de leg. 1, l. si mihi, et tibi, §. 2,⁹⁷ de acqu. haere. l. si seruus eius,⁹⁸ et de lega. 2, l. si Titio et Maeuio,⁹⁹ C. de haeredibus insti. l. neque per se.¹⁰⁰ Eadem ratione ecclesia quae regitur per fratres, non debet esse capax eorum, quorum fratres non sunt capaces, puta, si aliquis haeredem instituat hoc modo, Stichum seruum Titii haeredem instituo. Contemplatione enim Titii uidetur eum instituere, licet ipse institutus alias Stichus non sit liber homo. C. de iu. delib. l. cum aliquis.¹⁰¹ Ita in proposito, cum dico, ecclesia fratrum minorum, contemplatione fratrum uidetur facta institutio, sed ipsi fratres non sunt capaces, ergo, et cetera. Praeterea, sicut idem est instituere ciuitatem et ciues, ut ff. de condi. et demon. l. municipibus,¹⁰² et de reb. dub. l. ciuibus.¹⁰³ Ita uidetur idem instituere fratres et ecclesiam fratrum minorum. Praeterea, aut consideras ecclesiam pro collegio, ut notatur quod cuiusque uni. no. l. item.¹⁰⁴ Et constat, quod non ualet, nam haereditatis non est capax. Aut consideras ecclesiam pro muris ipsius ecclesiae, et idem, quod non ualet, nam haereditatis aditio requirit animum, et cetera. Praeterea decretalis, Exiui¹⁰⁵ uidetur uelle, quod eiusdem conditionis sint ecclesiae fratrum, cuius sunt fratres, sed fratres non possunt accipere pecuniam, ita nec ecclesiis eorum debet offerri, ut in dicta *Clementina*, Exiui, de uerb. sign. §. denique.¹⁰⁶ Item sicut ipsi, ita eorum ecclesiae debent esse humiles, et non excessiuae, ut in dicta *Clementina*, Exiui de paradiſo, §. hinc est etiam.¹⁰⁷ Ergo sicut fratres sunt incapaces, ita eorum ecclesiae. Econtra, quod ualet institutio, nam declaratum est in illo c. Exiit qui seminat † quod dominium ecclesiarum, et fratrum minorum pertinet ad ecclesiam Roma|nam.¹⁰⁸ Idem postea dicit Ioannes ?|

350

355

360

365

370

375

^{93.} D. 28.5.1.4 ^{94.} C. 6.24.13 ^{95.} Infra, ll. 576 ff. ^{96.} D. 28.5.31 ^{97.} D. 30.12.2 ^{98.} D. 29.2.82(81) ^{99.} D. 31.61(63) ^{100.} C. 6.24.10 ^{101.} C. 6.30.21 ^{102.} D. 35.1.97(96) ^{103.} D. 34.5.2 ^{104.} D. 3.4.6 ^{105.} Clem. 5.11.1 ^{106.} Clem. 5.11.1 (col. 1196) ^{107.} Clem. 5.11.1 (col. 1198) ^{108.} cf. VI 5.12.3 (col. 1114)

355 neque] itaque ed.

Papa 22 in illa extrauaganti, quae incipit, Ad conditorem, in ecclesiis et aliis quae usu non consumuntur.¹⁰⁹ Si ergo sunt ecclesiae Romanae, igitur ecclesiae Romanae acquiritur, et sic ualeat. Praeterea ecclesia est usus publicus, et in ea uersatur communis utilitas, l. 1 §. ius publicum,¹¹⁰ ff. de iust. et iu. Ergo posito, quod ecclesiae Romanae,^h non quaereretur, saltem quaeretur Reipublicae illius ciuitatis, cum in eius honorem uideatur facta talis institutio. Casus est in l. ciuitatibus,¹¹¹ de leg. 1, et l. si quis,¹¹² et l. Lucius,¹¹³ ff. de au. et arg. leg. Solutio. † Dicendum est, quod licet in religiosis, et aliis collegiis hoc sit, quod ipsi non habent ius in ecclesia, et ideo quod conceditur ecclesiae, uidetur concedi collegiis. De fratribus hoc dici non potest, quia nullum ius habet ecclesia, sed solum simplicem usum facti,ⁱ et ecclesia, et loco uidentur uti precario, et recessuri inde, cum dominus mutauerit uoluntatem, ut dicto capitulo, Exiit qui seminat.¹¹⁴ Unde quod dicitur de fratribus, non potest referri ad ecclesiam, ut *Extra*, de priuil. c. per exemptionem,¹¹⁵ lib. 6. Licet ergo statutum sit, quod fratres non sint capaces, tamen hoc de ecclesia non potest intelligi. Ergo remanet in iure communi, secundum quod ecclesia potest institui, ut C. de sacrosan. eccle. l. 1,¹¹⁶ et l. generaliter.¹¹⁷ Non obstat i. ratio, quia seruus regitur a domino iure proprietatis, ideo ipsius domini capacitas, et incapacitas inspicitur, sed fratres in ecclesiam nullum ius habent. Non obstat secunda ratio,^j quia cum, dico ecclesia fratum minorum, appono ut certa ecclesia demonstaretur, non ut fratum contemplatione relinquatur: sed secus, cum dico, instituo Titium filium Sempronii, cum iam Sempronius esset mortuus, ut C. de usufr. l. fi. in fi.¹¹⁸ et ff. de haere. insti. l. his uerbis, §. fin.¹¹⁹ cum fratres quo ad ipsa temporalia habeantur pro mortuis. Non obstat tertia ratio, aliter enim habent se ciues ad ciuitatem, quia habent ius in ea, et iurisdictionem, sed fratres nullum ius habent in ecclesia, unde illa aequiparatio procederet in aliis religiosis. Non obstat quarta quia bene erit persona, quae poterit adire, ut dicetur in sequente questione.¹²⁰ Non obstat quinta, † ideo, quia, fateor, quod ibi non debet

|564b|108ra|

20

^hEcclesiae Romanae. Adde contra Bar. consuluerunt multi Doct. Uide And. Barb. in c. non quidem, de test. ubi plenissime disputant intellectum, et ueritatem doc. Bar. hic.

ⁱSimplicem usum facti. Uide Abb. in consi. 64 in 2 uol. inc. quidam dicta.

^jNon obstat secunda ratio. Uide Bar. in l. legatum in fi. de usufr. le. et ibi Alex. in apost. et Raph. Cum. in consi. 156. inci. uiso testamento. circa medium.

^{109.} cf. ACC²16–24 (230), 255–268 (251–52) ^{110.} cf. Gl. ad D. 1.1.1.2, s.v. ‘publicum’ ^{111.} D. 30.122(125) ^{112.} D. 34.2.11 uel 34.2.30; aut potius l. si quid relictum (D. 30.117[120])? Cf. l. 447 ^{113.} D. 34.2.6(7) ^{114.} VI 5.12.3 (1114) ^{115.} VI 5.7.9 ^{116.} C. 1.2.1 ^{117.} C. 1.3(6).51 pr. ^{118.} C. 3.33.17.2 ^{119.} D. 28.5.49(48).3 ^{120.} Infra, ll. ??? ff.

³⁹² i] 1 ed.

ferri pecunia conuertenda in usum pauperum, quia illud esset contrectatio
 pecuniae non permissa, nec per regulam, nec per declaratores, ut ibi dicitur,
 sed ibi ponitur pecunia in fabricam ecclesiae conuertenda, ita quod fratres ibi
 21 nihil haberent facere, tunc hoc non reperitur prohibitum. † Nec obstat quod
 dicitur, quod ecclesiae eorum debent esse humiles, et non excessiuae: quia fateor
 hoc, tamen ad fabricam, et substitutionem locorum, et ecclesiarum humilium
 potest quis institutionem facere, sicut ad aliam piam causam, ut infra proxima
 22 distinctione.¹²¹ Satis enim mihi est dicere, quod illa ecclesia est capax, et sic
 ualeat institutio. Quid autem fiet, si ecclesia non indiget refectione, uel fabrica,
 dicam in sequente libro¹²² dum de legibus tractabimus.

405
410
415

CAPITULUM II

Sed quid si quis petit^k seu adit haereditatem, in qua ecclesia fratum minorum est
 instituta? † Respondeo: dicta quorundam uidemus inducere, quod haereditatis
 aditio non sit necessaria, quod patet, quia dicunt in haereditate delata fisco non
 23 esse necessariam aditionem, ut probatur ff. de iure fis. l. 1. §. an bona.¹²³ Eadem
 ratione hic, | instituitur enim ecclesia fratum minorum, et per consequens
 ecclesia Romana, cuius est dicta ecclesia, sed constat ecclesiam Romanam
 in praedictis obtinere fis. locum, ergo, et cetera. Contrarium tenet glossa
 in uerbo an bona,¹²⁴ in dicta §. an bona, quod requiritur aditio per legem
 primam,¹²⁵ ff. de offi. proc. Caesa. et est casus ff. de fideicom. lib. l. 4. §.
 eadem constitutio,¹²⁶ et §. seq;¹²⁷ et idem ubicunque in pias causas relinquitur
 haereditas, ut C. de epi. et cle. l. si quis ad declinandam. §. et si quidem, ibi,
 24 haereditatem suscipiant,¹²⁸ et cetera, quod denotat aditionem haereditatis. Cum
 ergo necessaria sit aditio, uidendum est primo, † per quem fiat aditio. Et dico,
 quod summus Pontifex est principalis dominus et rector ecclesiarum dictorum
 fratrum, ipsi uero fratres habent simplicem facti usum, ut dictum est, ideo
 procurator, seu syndicus Romanae ecclesiae poterit indubitanter adire, et petere,
 et uendere secundum formam mandati; quos procuratores possunt nominare
 fratres ex uigore literarum Papae Martini:¹²⁹ quas literas in praedictis, quae
 fratribus relinquuntur, non puto corruptas, ut plene dicam in sequente libro

420
425
430

^kNota huic editioni deest.

121. Infra, ll. 475 ff. 122. Infra, ll. 576 ff. 123. D. 49.14.1.1 124. Gl. ad D. 49.14.1.1, s.v. 'an bona' 125. D. 1.19.1 126. D. 40.5.4.17 127. D. 40.5.4.18 128. C. 1.3(6).48(38).2

422 ff] C ed. | ff.] ſ ed.

distinctione 8.¹³⁰ Et sic nomine ecclesiae adibunt, petent, distrahem. Sed *<si>* dictus syndicus non posset haberi, quia fratres eum nominare nollent, uel esset eis interdictum, tunc posset adire episcopus. Nam dicta fabrica, scilicet ecclesiae constructio, ideo instituta est, ubi alias non reperitur, et tunc episcopus potest hoc facere, ut C. de epi. et cle. l. nulli licere¹³¹ et l. si quis ad declinandam¹³² et in Auth. de eccl. ti. §. si quis in nomine.¹³³ Adire enim Papam propter hoc est adeo difficile, quod reputatur impossibile l. apud Iulianum §. fi.,¹³⁴ de leg. 1, et ibi nota.¹³⁵ Et licet ecclesia fratrum sit exempta, tamen episcopus potuit praedicta facere, sicut si esset relictum ad aliquam piam causam, et nihilominus pertineret hoc ad curiam episcopi, unde testator originem trahit, ut dicta l. nulli §. 1.¹³⁶ Sed *<si>* episcopus non faceret, uel negligeret haereditatem adire, posset ciuitas in qua est ? | ecclesia, cum ibi etiam ecclesia pertineat ad honorem, et utilitatem ciuium l. 1. §. ius publicum,¹³⁷ et ibi notatur ff. de iust. et iure. Et sic ad honorem, et utilitatem ciuitatis uidetur facta institutio, et sic ciuitas poterit adire, et petere l. ciuitatibus¹³⁸ et l. si quid relictum¹³⁹, de lega. 1 *(et)* l. Lucius,¹⁴⁰ de au. et ar. leg. Uel potest dici ex praedictis, quod sunt plures haeredes insolidum, quod est contra l. in condemnatione §. unicuique,¹⁴¹ de reg. iur., quia unus solus est haeres, scilicet illa pia causa, et cuius haereditatis iura exercet ecclesia Romana, ratione pleni iuris quod habet in ecclesia instituta, et episcopus ratione generali, quam habet institutione facta ad pias causas, et ciuitas, quia pertinet ad honorem ciuitatis.

| 108rb |

CAPITULUM III

Per quem bona † dictae haereditatis petantur, et in utilitatem ecclesiae conuentantur. Responsio. Quando fit per syndicum Romanae ecclesiae est clarum, et quando per episcopum similiter est clarum dicta l. nulli¹⁴² et l. si quis ad declinandam.¹⁴³ Item quando fit per syndicum communis. Idem,¹ si ad hoc mandatum habet. Puto etiam quod quilibet iudex secularis ex officio suo poterit constituere unum, per quem praedicta fiant, ar. l. 3¹⁴⁴ de ali. et cib. leg. et

25

¹ Th. D. Per syndicum communis. Uide Bar. in consi. incip. uisa quadam petitione. in fi. Et in consil. incip. uiso testamento. Et uide Abb. in consi. 33 in 1 uol. casus contingentia.

^{129.} *Exultantes in Domino* (BF 3:501b) ^{130.} Infra, ll. 1096 ff. ^{131.} C. 1.3(6).28 ^{132.} C. - 1.3(6).48(38) ^{133.} N. 131.9 pr. (= Coll. 9.6) ^{134.} D. 30.1.39.7-10 ^{135.} cf. Gl. ad D. 30.1.39.7, s.v. ‘Constat’ et ad 30.1.39.10, sv. ‘Nec estimatio’ ^{136.} C. 1.3(6).28.1 ^{137.} cf. D. 1.1.1.2 ^{138.} D. 30.122(125) ^{139.} D. 30.117(120) ^{140.} D. 34.2.6(7).2 ^{141.} D. 50.17.173.2 ^{142.} C. 1.3(6).28 ^{143.} C. 1.3(6).48(38)

⁴³⁵ adire] adiri ed. ⁴⁵¹ ratione] rarione ed.

de admini. tut. l. quoties, §. fin.,¹⁴⁵ *(et)* in dicto capitulo Exiit qui seminat, §. ad haec cum fratres.¹⁴⁶ † Item quilibet de populo poterit hoc deferre, sicut bona quae deferuntur in fiscum, l. 2 in prin.,¹⁴⁷ ff. de iure fis. et in l. nulli. §. fi.,¹⁴⁸ C. de epi. et cler., in Auth. de eccl. ti. §. si quis autem pro redemptione in fi. Ibi, *et omni alii sit licentia mouendi huiusmodi quaestionem,*¹⁴⁹ et cetera. Respondeo. Quia omnium interest l. in prouinciali §. fi.¹⁵⁰ et l. seq.,¹⁵¹ de ope. no. nunt. Et *Extra*, de re. ec. non ali. c. si quis presbyterorum.¹⁵² † Quando autem aliquis petit, ut quilibet de populo, concludit sic: et peto pronunciari haereditatem praedictam pertinere ad dictam ecclesiam, et piam causam, et illum possessorem condemnari ad restituendum legitimae personae ad hoc deputate, et cetera. Licet enim ipse agat non debet concludere, quod sibi restituatur l. hoc iure,¹⁵³ ff. de so. et l. sed si tantum,¹⁵⁴ de pac.: sicut **dicimus** in coniuncta persona, ut notatur l. uero procuratori,¹⁵⁵ ff. de so.; nullus tamen praedictorum absque mandato sedis apostolicae poterit ad hoc se intromittere absque fratum uoluntate, ut dicam in sequente libro.¹⁵⁶ |

QUINTA DISTINCTIO

CAPITULUM I

Quid si fratres minores, † uel aliquis ipsorum haeres instituatur, adiecta causa, quod dicta haereditas uendatur, et in necessitatem dictorum fratrum conuertatur, an talis institutio ualebit? Uidetur quod non. Nam quando instituitur ille, qui est omnimodo non capax, et rogatur de restituendo ei, qui capere non potest, testamentum est nullum, ut C. de fideicom. l. eam quam,¹⁵⁷ et ibi notatur per glossam¹⁵⁸ et Doc.¹⁵⁹ et ibi patet, quia illud testamentum non potest ualere, ex quo non potest adiri haereditas, l. nemo¹⁶⁰ de testa. tut., et de his quae in testa. delen. l. proxime,¹⁶¹ et de re. iur. l. nemo,¹⁶² et cetera. Contrarium puto uerum. Ad cuius inuestigationem oportet, quod prius alterius quaestionei ueritatem inuestigemus. Pone, quod aliquis † nullum fecit haeredem in suo

144. D. 34.1.3 145. D. 26.7.9(10).9 146. VI 5.12.3 (col. 1114) 147. D. 49.14.2 pr. 148. C. 1.3(6).28.5 149. N. 131.11.4 (= Coll. 9.6) 150. D. 39.1.3.4 151. D. 39.1.4 152. X 3.13.6 153. D. 43.6.86 154. D. 2.14.13(14) 155. D. 43.6.12 156. Infra, ll. 576 ff. 157. C. 6.42.14 (= ea quam K) 158. Gl. ad C. 6.42.14, s.v. ‘traditur’ 159. E.g., Cinus de Pistoia ad C. 6.42.14, n. 8 (2:407ra), qui citat Ricardum de Malumbris 160. D. 26.2.9 (= Si nemo hereditatem) uel D. 26.2.19 (= Si nemo tutorum) 161. D. 28.4.3 162. D. 50.17.120(163)

461 cum] dum ed. 464 alii] alio K | mouendi] movere K 466 nunt.] nunc. ed.

485 testamento, sed suam haereditatem reliquit ad pias causas, uel reliquit eam
 uendendam, uel distribuendam inter fratres, an ualeat? Et uidetur quod non,
 quia non subest persona in qua ius, et nomen haeredis cadat, sicut quando
 instituitur haeres ille, qui iam est mortuus, non ualet, sed pro non scripto
 est, l. 1, in prin.¹⁶³ C. de cad. tol. Contrarium puto uerum, nam in istis piis
 490 causis sufficit, quod haereditas ad piam causam relinquatur, ut in redemptione
 captiuorum, et in constructione ecclesiae, uel alimentis pauperum, et similium,
 ut C. de epis. et cle. l. si quis ad declinandam,¹⁶⁴ et in Auth. de eccl. ti. §. si
 quis autem pro redempzione.¹⁶⁵ Praeterea constat, quod fratres minores sunt
 495 pauperes, et in summa paupertate: sed quando pauperibus, et in eorum alimen-
 tis, et necessitatibus relinquitur, uidetur relictum toti ciuitati, cuius interest,
 ut pauperibus alimenta non desint, ut C. de sacrosan. eccl. l. priuilegia,¹⁶⁶ et
 est expressum. ff. de le. 1, l. ciuitatibus.¹⁶⁷ Non obstat quod dicitur, quod
 non subsit persona, quia hoc nego, quia personam sustinebit episcopus, uel
 500 respublika, ut dixi supra in proxima distinctione.¹⁶⁸ Et omnia quae ibi dixi,
 hic possunt repeti. Nunc † ad solutionem quaestionis primo propositae redeo,
 et dico, quod talis institutio ualet, licet persona fratum minorum, quia non
 sunt capaces, subducantur, et pro non scripto habeatur, tamen remanet causa,
 propter quam institutio ualet, et consolidatur, ut supra dixi.¹⁶⁹ Pro hoc facit †
 505 in Auth. de ec. ti. §. si quis autem unum sanctorum.¹⁷⁰ Ubi si aliquis instituit
 aliquem sanctum, cuius ecclesia, uel oratorium non reperiretur, tamen capiet
 episcopus. Instituta memoria, seu reuerentia eius, scilicet ut in eius laudem, et
 reuerentiam haereditas expendatur. Nec obstat quod dice? | batur in contrarium,
 quia fideicommissum non potest per se subsistere, nisi adeatur haereditas, l. ille
 510 a quo §. si de testamento,¹⁷¹ ff. ad Treb. Sed in talem causam potest sustineri
 institutio haeredis, licet persona non sit, et sic ex tali causa institutionis poterit
 adiri haereditas. Sed contra praedicta facit quod dictum est supra in 1 distinc-
 tione,¹⁷² ubi disti. quod si fratres instituantur, non ualet institutio, et tamen
 constat, quod illa institutio non fuit facta ad alium finem, nisi quod haereditas
 515 in necessitatem fratrum expendatur. Responsio quod testator ad hunc finem
 reliquierit, est quaedam paesumptio uerbis non expressa, nec de necessitate
 intellecta, ideo institutio haeredis illa causa subintellecta non sufficit, quia debet
 testator, id quod institutio continet propria uoce exprimere, ut C. de testa.
 l. iubemus,¹⁷³ et ff. de testa. l. haeredes palam, in princ¹⁷⁴ Sed in casu nostro
 causam expressit, ergo, et cetera. Sed contra praedictam solutionem facit dicto

29

30

31

| 108va |

^{163.} C. 6.51(50).1 pr. ^{164.} C. 1.3(6).48(38) ^{165.} N. 131.11 (= Coll. 9.6) ^{166.} C. 1.2(5).12

^{167.} D. 30.122(125) ^{168.} Supra, ll. ??? ff. ^{169.} Supra, ll. ??? ff. ^{170.} N. 131.9.1 (= Coll. 9.6)

^{171.} D. 36.1.13.2 ^{172.} Supra, ll. 80 ff. ^{173.} C. 6.23.29

§. si quis autem,¹⁷⁵ ubi causam non expressit, et tamen sufficit solutio, ut de necessitate intelligatur reicta haereditas ob memoriam, uel reuerentiam sancti. | Stultus enim fuisset testator qui cogitasset sanctum, qui est in uita aeterna, acceptare haereditatem, sed quando instituuntur fratres minores potuit testator aliter sentire, ut notatur in illa constitutione, Exiit qui seminat, §. ad haec,¹⁷⁶ de uerb. sig., libro 6.

520

525

SEXTA DISTINCTIO

CAPITULUM I

Quaero, in quibusdam † ecclesiis fratrum minorum consueuerunt paeponi homines seculares ad custodiam altaris, seu alterius beneficii, uel ecclesiae: modo pone, quod aliquis instituit haeredem guardianum altaris, seu ecclesiae fratrum minorum, an ualeat talis institutio? Responsio cum talis instituitur, ipsum altare, seu ipsa ecclesia institui uidetur, ut expresse dicitur in textu et glossa in uerbo nominatorum,¹⁷⁷ ff. de annu. leg., l. annua, §. Attia.¹⁷⁸ Sed supra determinatum est,¹⁷⁹ scilicet ualere talem institutionem factam de ecclesia, idem puto de altari eadem ratione, et haec insitutio debet ualere, et omnia quae dixi possunt repeti. Hoc tamen hic plus est, quia iste guardianus laicus uidetur executor electus, debet talem distributionem facere, et posset actiones mouere, uendere omnia, et singula facere, dicta l. nulli¹⁸⁰ et l. si quis ad declinandam,¹⁸¹ C. de episc. et cle. et in Auth. de ecle. tit. §. si quis autem pro redemptione.¹⁸² Hortor tamen fratres minores ob reuerentiam domini nostri Iesu Christi, et beati Francisci, ut tales guardianos in fraudem non habeant, et eos institui non procurent: hoc enim puritati eorum regulae repugnaret.

530

535

540

CAPITULUM II

Quid si talis guardianus † ecclesiae, uel altaris, esset unus de fratribus minoribus? Responsio. Puto talem institutionem ualere, quia subducta persona talis fratratis, remanet instituta ecclesia, cuius institutio ualet, sicut dixi de ea, supra proxima distincta.¹⁸³ Et sic testamentum est diligenter aduertendum, an dicat testator, instituo guardianum fratrum minorum, et tunc non ualet, ut dictum est, an

545

^{174.} D. 28.1.21 pr. ^{175.} N. 131.9.1 (= Coll. 9.6) ^{176.} VI 5.12.3 (col. 1114) ^{177.} Gl. ad D. 33.1.20.1, s.v. ‘nominatorum’ ^{178.} D. 33.1.20.1 ^{179.} Supra, ll. ??? ff. ^{180.} C. 1.3(6).28 ^{181.} C. 1.3(6).48(38) ^{182.} N. 131.11 (= Coll. 9.6)

⁵³¹ Attia] Titia ed.

dicat, instituo guardianum ecclesiae, uel altaris, et tunc ualet, sicut si esset instituta ecclesia.

CAPITULUM III

An autem effectus talis † institutionis transeat ad alios guardianos ecclesiae,
 uel altaris, qui pro tempore subrogantur in dictis ecclesiis? Puto quod sic, ut
 550 expresse dicit textus in dicta l. annua, §. 1.¹⁸⁴ Sed contra hoc facit, quod notatur
 per Innocentium, *Extra*, de off. deleg., c. fi.¹⁸⁵ Sed alio casu loquitur, si bene
 aduertatur. Item contra praedicta facit. ff. de leg. 2, l. si Augustae.¹⁸⁶ Solue, ut
 ibi notatur **per Doct.** et glossam.¹⁸⁷

34

SEPTIMA DISTINCTIO

CAPITULUM I

Quid si instituantur fratres minores sancti Francisci? † Ista quaestio habet
 555 plus dubii, quia fratres sancti Francisci sunt fratres minores, de quibus supra
 diximus.¹⁸⁸ Item fratres sancti Francisci sunt fratres de poenitentia tertii ordinis
 sancti Francisci, et sic potest dubitari de quibus intelligatur. Et uidetur quod
 debeat intelligi de fratribus tertii ordinis. Nam debet intelligi in dubio eo modo
 quo ualeat, non eo modo quo pereat, ut l. quoties.¹⁸⁹ Sed si intelligimus de
 560 fratribus minoribus, non ualeret, ut dictum est. Si enim intelligamus † de
 fratribus tertii ordinis, ualeat, quia praedicti fratres possunt habere in proprio,
 et communi, ut dicitur *Extra*, de sen. ex., c. cum ex eo,¹⁹⁰ in Clementina, et
 ibi nota. Ergo uidetur quod de eis debeamus intelligere. Contra: quia haec
 appellatio fratraris sancti Francisci per prius dicitur de fratribus minoribus, et per
 565 posterius dicitur de fratribus poenitentiae. Ergo de illis debet intelligi, ut ff. si
 ag. uectig. uel emphyt. pe. l. 1, in fi.,¹⁹¹ de leg. 2, l. legatis,¹⁹² et de uer. sign., ⟨l.⟩
 in lege censoria.¹⁹³ Praeterea communis usus loquendi sic se habet, quod fratres
 minores appellantur fratres sancti Francisci, illi uero fratres de poenitentia,
 dicto c. cum ex eo;¹⁹⁴ ergo, et cetera. | Huic autem usui stare † debemus, l. cum
 570 de lanionis, §. asinam,¹⁹⁵ de fun. instru. et l. librorum, §. quod tamen Cassius,¹⁹⁶

35

36

|566b|

37

^{183.} Supra, ll. 475 ff. ^{184.} D. 33.1.19.1 ^{185.} X 1.29.43 ^{186.} D. 31.57(59) ^{187.} Gl. ad D. 31.57(59), s.v. ‘Si Augustae’ ^{188.} Supra, ll. ??? ff. ^{189.} D. 26.7.9(10) ^{190.} Clem. 5.10.3 ^{191.} D. 6.3.1.3 ^{192.} D. 31.35(36) ^{193.} D. 50.16.203 ^{194.} Clem. 5.10.3 ^{195.} D. 33.7.18.2

⁵⁶⁶ legatis] egatis ed. ⁵⁶⁹ ex eo] corr. ex ex. eo. ⁵⁷⁰ Cassius] Cassus ed.

et ibi notatur de lega. 3, et l. Labeo.¹⁹⁷ de supellec. lega. Et haec puto uera, nisi ex aliquibus coniecturis appareret, quod de fratribus poenitentiae senserit, puta si in aliqua parte testamenti, de eis fecerit mentionem, arg. de leg. 1, l. qui filiabus, in prin.;¹⁹⁸ uel si aliquae aliae coniecturae legitimae appreant, et cetera.
? |

575

196. D. 32.52(50).4 **197.** D. 33.10.7 **198.** D. 30.17 pr.

MINORICARUM LIBER SECUNDUS

1. *Legatum pecuniae factum fratribus minoribus tenet, si non est in maxima quantitate, et conuertitur per alios in eorum necessitates.*
2. *Legatum pecuniae factum minoribus in maxima quantitate praesumitur in fraudem.*
3. *Declaratio quantitatis pecuniae relictæ fratribus, si magna, uel parua sit, pertinet ad ministrum, uel custodem.*
4. *Legata si est quantitas immoderata fratribus, superfluum reseruabitur pro necessitatibus futuris, et nu. 6.*
5. *Legatum pecuniae factum fratribus minoribus simpliciter intelligitur pro necessitatibus imminentibus.*
7. *Frates imminente necessitate, petent superfluum extrajudicialiter per modum eleemosinae.*
8. *Frates non possunt recipere diuersa legata in diuersis testamentis eisdem facta, quae coaceruata faciant summam immoderatam, sed necessitate superueniente, recipient quae primo uenerunt ad soluendum.*
9. *Legatare immobibili fratribus, quae usu non consumitur adiecto modo illico contra eorum regulam, tunc non debetur aestimatio, secus si aliter est.*
10. *Aedificium si legatur fratribus minoribus, ut ibi construatur locus, uel diuinum officium celebretur per fratres, uidelicet ibi intrantes, an ualeat legatum, quod non, ut quod iussit testator obseruetur, sed ut in aliam causam transferatur, et nu. 12.*
11. *Impossibile de iure uidetur, quod per solum principem expeditur.*
13. *Translatio legati facti de aedificio relicto a fratribus minoribus, ut ibi construatur locus, per quem fieri possit, et nu. 15.*
14. *Iudex magis fauere debet uoluntati eius cui relinquitur, quam eius, a quo relictum est.*
16. *Legatum factum fratribus de re immobili, ob causam, uel modum licitum tenet.*
17. *Legatum factum fratribus ad unam causam, illa causa finita, superfluum debet commutari in aliam causam.*
18. *Legatum factum fratribus ad unam causam, si illa cessat, commutatur in aliam, et legatum tenet.*
19. *Legatum generaliter factum fratribus sine modi expressione ualet, et intelligitur expressus modus qui personæ legitimæ congruit, dum tamen moderata sit summa.*
20. *Dominium rerum legatarum fratribus minoribus remanet apud haeredem.*
21. *Relictum factum pro necessitate pauperum, uidetur factum illi ciuitati cuius pauperibus relinquitur.*
22. *Dominium rerum legatarum recta uia non transit in legatarium, quando relinquuntur per quandam consequentiam.*
23. *Dominium panni pro uestimentis, uini, et frumenti legati fratribus, penes quem remaneat.*

24. *Pecunia legata in specie pro usu fratrum transmutatur in aliam speciem.*
25. *Legata res fratribus minoribus, cuius pretium conueritur in eorum necessitatem, uendi potest per haeredem, per executores, per episcopum et iudicem secularem ex officio.*
26. *Index secularis uendi ex officio res legatas minoribus, quando haeredes, et executores fuerunt in mora constituti, saltem binae monitione.*
27. *Conuentus fratrum minorum, licet non habeat dominium rerum legatarum, habet tamen actionem personalem.*
28. *Legari, uel donari potest uni fratri singulariter, et per Guardianum, uel custodem in utilitatem dicti fratis primo conueriti.*
29. *Legatum singulariter factum uni fratri non debet ad petitionem ipsum solui, sed Guardiani.*
30. *Frater minor non potest esse executor.*
31. *Relictum factum fratri singulariter, ultra eius necessitatem conueritur in utilitatem communem conuentus.* | 567a
32. *Legatum annum factum fratribus minoribus, licet non ualeat, ualeat tamen quod ius percipiendi uenditur, et in necessitatem eorum conueritur.*
33. *Annui reditus computantur inter immobilia.*
34. *Legatum diurnum, uel mentrium factum fratribus, quomodo ualeat.*
35. *Legatum annum factum fratribus minoribus, usque ad certum tempus non ualeat, et fratres a dicto legato debent abstinere.*
36. *Legatum annum factum in uim conditionis non ualeat, nec fratribus licet accipere.*
37. *Legans fratribus minoribus ipsis fratribus non obligatur.*
38. *Obligatio duobus modis intelligi potest.*
39. *Legatum factum pauperibus alicuius ciuitatis, censetur factum ciuitati, et ipsi ciuitati acquiritur obligatio.*
40. *Fratres minores petere possunt extrajudicialiter legata eisdem facta, in iudicio non.*
41. *Respublica uel eius syndicus, uel quilibet de populo potest petere in iudicio legatum factum fratribus minoribus. Item episcopus, et index secularis ex officio. Fratres minores caueant, ne assistant potentibus pro eis legata eisdem relictam.*
42. *Innocentius papa quartus concessit fratribus minoribus constituere syndicum.*
43. *Martinus papa eandem concessionem, et ampliorem fecit dictis fratribus.*
44. *Ioannes papa 22 aliqualiter dictas concessiones reuocauit.*
45. *Fratres minores possunt absque licentia sedis apostolicae constituere syndicum ad uendendum libros.* | 109ra
46. *Fratres minores habent generalem procuratorem in curia electum in capitulo generali per generalem ministrum.*
47. *Fratres minores habent etiam procuratores speciales, quos procuratores conuentus appellant.*
Officium procuratoris conuentus quale sit.

48. *Communitates terrarum per statuta possunt constituere syndicum, qui relictia obuenientia fratribus minoribus petat, et aliis necessitatibus fratrum prouideat.*
49. *Fratribus licet procurare, ut eis syndicus constituatur, non ad litigia.*
50. *Ciuitas potest constituere syndicum fratribus minoribus, quem ipsi fratres nominabunt. Cautela in custodiendo syndicum, ne repugnet regulae fratrum et nu. 58.*
51. *Syndicus potest constitui, ut etiam alium loco ipsius substituat.*
52. *Statutum, quod quis in iudicio fratrum minorum nomine compareat, non ualeat.*
53. *Potestas syndici pro fratribus constituti a ciuitate qualis sit.*
54. *Guardianus cum capitulo, et custodibus, quomodo possunt facere laicum eorum procuratorem, et syndicum.*
55. *Uerba in contractibus impropriantur, ut ad materiam adaptentur.*
56. *Caveant fratres, ne constituant syndicum ad lites, et nu. 57.*
58. *Syndicus a fratribus constitutus non potest nomine fratrum agere contra haeredem, a quo factum est legatum et quomodo agere debet.*
59. *Syndicus si a fratribus nominatus eisdem legatum contra uoluntatem haeredis uendidit, dominium non transfertur in emptorem, et qua exceptione erit tutus emptor si per haeredem uendicetur.*
60. *Fratres minores contra syndicum per eos nominatum nullam habent actionem.*

DISTINCTIO PRIMA

CAPITULUM I

Primo † quaero, quando fratribus minoribus legatur, seu relinquitur pecunia, an ualeat. Et uidetur quod non, cum in regula sit expressum, ne fratres recipient per se, uel per alios pecuniam, uel denarios ullo modo:¹⁹⁹ tamen Nicolaus determinauit, quod talia legata ualent, si in fratrum necessitatem conuertantur per alios, prout in eleemosynis, quae ⟨a⟩ uiuentibus largiuntur. Idem uidetur expressum in dicto capitulo Exiit qui seminat, §. caeterum,²⁰⁰ cum in eadem regula, et d. §. ad haec²⁰¹ cum fratres. Hoc tamen intelligi debet, † dummodo quantitas non sit tam excessiva, quam possit praesumi in fraudem, ut dixi in praecedenti libro 2. distinctione.²⁰² Hoc etiam dicitur in capitulo Exiit qui seminat, §. cupientes Ibi, nec licet eis ualorem,²⁰³ etc. Et dicto capitulo Exiit qui seminat, §. ad haec²⁰⁴ cum fratres. Ubi solum restringit ad ea, quae fratribus pro eorum necessitate sunt necessaria, debet tamen hoc intelligi in quantitate moderata. |

^{199.} Cf. RegB 4.1 (???) ^{200.} VI 5.12.3 (col. 1115) ^{201.} VI 5.12.3 (col. 1114) ^{202.} Supra, ll. 269 ff. ^{203.} Clem. 5.11.1(!) ^{204.} VI 5.12.3 (col. 1114)

CAPITULUM II

Quis arbitrabitur,^m an quantitas sit moderata? Circa hoc Nicolaus praedictus in dicto capitulo Insuper, uersiculo *Hoc autem*, loquitur, *secundum exigentiam personarum, ministri, et custodis simul, et separatim in suis administrationibus, et custodiis, cum talibus interdum personarum qualitas, temporum uarietas, locorum conditio, et nonnullae aliae circumstantiae plus minusue actualiter requirant prouideri, ita tamen sic faciunt, quod semper in eis, et eorum actibus paupertas perfecta reuceat*,²⁰⁵ etc. Ex praedictis liquet, † quod declaratio, quae sit quantitas moderata, ad ministros, seu custodes pertinet; non posset igitur eam facere guardianus, et conuentus, si super hoc emerget dubitatio. Apparet igitur quod siue dicta quantitas sit exponenda in necessitate conuentus, siue in necessitate certi fratris, dicta declaratio pertinet ad ministrum, et custodes, si super hoc dubitetur, quod apparent ibi, dum dicit ‘personarum qualitas’.

590

595

600

CAPITULUM III

Quando autem esset † quantitas immoderata, quid fiet de superfluo? Et hic diligenter attendenda sunt uerba Clem. Exiui de paradiſo, §. cupientes ubi Papa ait, *Nec licet eis ualorem haereditatum talium, uel tantam earum partem, quod praesumi posset hoc in fraudem fieri, quasi sub modo et forma legati sibi dimitti facere, aut sic dimissa recipere*,²⁰⁶ etc. Aduertendum est igitur, quod hic Papa non irritat legatum, nec haeredes eorum a quibus relictum est liberat, sed limitat receptionem fiendam a fratribus. Uult enim quod fratres non possint recipere, quando talis receptio praesumeretur in fraudem, ut in praecedenti libro 2 distinctione²⁰⁷ est declaratum, quod tunc debet fieri in fraudem, quando esset tanta quantitas, quod eius receptio magis saperet thesaurizare, quam ob imminentes necessitates recipere. Item expresse sciendum est, † quod relictum factum fratribus quantumcunque simpliciter, intelligitur factum ob necessi(ta)tes imminentes, d. c. Exiit qui seminat, §. ad haec cum fratres.²⁰⁸ Et de iure ciuili dispositum est, quod relictum factum ob aliquam necessitatem

605

610

^mTho. D. Quis arbitrabitur. Uide Raph. Cum. in consi. 169. Incip. uiso testamento uer. quinetiam non dicitur.

205. VI 5.12.3 (coll. 1114–15) 206. Clem. 5.11.1 (col. 1197) 207. Supra, ll. 282 ff.

591 personarum] personarum et locorum F 592 cum talibus] discretione disponant, quum de talibus F 593 actualiter] ac aliter F 594 ita] ista F | faciunt] faciant F 595 perfecta] sancta F 605 aut] uel F

615 imminen? | tem debetur, non aliter, ff. quando dies leg. ced., l. nec semel, §. Si in habitationem.²⁰⁹ In proposita ergo quaestione † ab initio de quantitate legata dabitur fratribus per personas constitutas ad hoc, secundum formam illius constitutionis, Exiit qui seminat,²¹⁰ dabitur moderata, dico, quod dabitur secundum quod imminens necessitas requirit, siue necessitas quae instantissime habeat tractum, ut in dictis Clementinis Exivi²¹¹ declaratur; residuum uero tunc fratres non possunt recipere: quod si nunquam superuenerit necessitas, nunquam recipere possent; sed alia necessitate superueniente licite illud superfluum possent recipere. Nec enim receptio posset praesumi in fraudem, nec animo thesaurizandi, cum ob imminentem necessitatem recipitur illud, † ergo superfluum imminente necessitate petant fratres per modum cuiusdam eleemosynae confidenter extra iudicium, cum in iudicio nullo modo possint, ut infra dicetur. † Quid autem si in diuersorum testamentis uariae quantitates fratribus relinquuntur, quarum quilibet pro se immoderatam quantitatem non facit, sed omni cumulatione facta efficitur quantitas immoderata, an fratribus accipere liceat? Responsio. Non puto: quia si omnia uerba Regulae, et dictarum Decretalium diligenter inspiciantur, semper se referunt, ut liceat recipere pro fratum necessitatibus, d. §. insuper,²¹² et §. ad haec²¹³ cum fratres. Ego puto, quod pro sua necessitate tunc imminente recipient, qui primo uenerunt ad soluendum, arg. C. de iure delibe., l. scimus, §. et si praefatam;²¹⁴ ab aliis non recipient, et tunc recepturi cum necessitas superueniat, ut in praecedenti capitulo²¹⁵ dictum est.

| 109rb |

6

7

8

9 | 568a |

SECUNDA DISTINCTIO

CAPITULUM I

Aliquando contigit, † quod immobilia, et ea quae usu non consumuntur fratribus relinquuntur adiecto modo, secundum quem fratribus non licet exigere, an ualeat relictum uel saltem aestimatio fratribus debeatur? Uidetur, secundum quod | etiam in praecedenti libro²¹⁶ dictum est, quando haereditas fratribus per fideicommissum relinquitur. Praeterea de legato subducitur omnis impossibilitas, l. obtinuit,²¹⁷ ff. de condi. et demonst., et C. de institu. et substitu. l. reprehendenda.²¹⁸ Ergo ille modus, qui fratribus est de iure impossibilis, reiicitur: quia si modus legati non potest conseruari, debet transmutari in

^{208.} VI 5.12.3 (col. 1114) ^{209.} D. 36.2.12.5 ^{210.} VI 5.12.3 ^{211.} Clem. 5.11.1 ^{212.} VI 5.12.3 (col. 1114) ^{213.} VI 5.12.3 (col. 1114) ^{214.} C. 6.30.22.4 ^{215.} Supra, ll. 589 ff. ^{216.} Supra, ll. ??? ff. ^{217.} D. 35.1.3

alium modum possibilem, l. legatum,²¹⁹ de usufructu legato. Contrarium ui- 645
detur expresse in d. §. ad haec, quia fratribus ipsis interdum: Ubi Papa sic
ait, dicens, *quod si testator modum, secundum quem fratribus eorum conditione*
inspecta recipere non licet, exprimat in legando, ut si legaret fratribus uineam,
uel agrum colendum, uel domum locandam, et similia uerba in similibus proferret,
aut modos similes, in relinquendo seruaret, a tali legato, et eius receptione per
*omnem modum fratres abstineant,*²²⁰ etc. Ex eo enim, quod dicit, per omnem
modum, apparet quod etiam aestimationem recipere non debeant. Nam modus 650
recipiendi legatum, est aestimationem recipere, l. si domus, §. qui confitetur.²²¹
De leg., 1., l. non dubium, §. fi.²²² de leg. 3. Solutio. Dicendum est, quod si
modus adiectus est illicitus fratribus minoribus inspecta conditione ipsorum,
quod tunc etiam aestimatio non debetur, nec potest recipi. In tantam enim 655
sanctissimus Pontifex odit eum qui modum repugnantem regulae adiicit, ut
pro eo talem eleemosynam omnino fratres recipere prohibeat, ut dicta uer-
ba manifeste dicunt. Si uero modus esset illicitus fratribus, non quia contra
Regulam fratrum minorum, sed quia sic esset in quolibet religioso, tunc tale 660
legatum licet recipere, ut sequente capitulo²²³ dicetur. Non obstat ratio prima
in contrarium: quia ubi retentio ipsius rei relictae repugnat fratribus, ipsum
legatum non est modificatum aliquo modo repugnanti ipsi Regulae, et ideo
a iure modificatur modo licto. In quaestione uero nostra secus. Non obstat
secunda ratio. Quia hoc speciale, quia impossibilitas non subdicitur ratione 665
praedicta. Non tertia ratio: quia illud uerum, ubi modus esset illicitus ratione
Regulae, ut supra dictum est, et infra proxi.²²⁴ dicetur, etc.

CAPITULUM II

Pone, aliquisⁿ reliquit † fratribus aedificia, ut ibi construatur locus fratrum,
uel ut ibi diuinum officium celebretur per ipsos fratres ibi intrantes, an ualeat
tale relictum? Et uidetur quod non: quia fratribus non licet recipere hoc sine 670
summi Pontificis licentia speciali, ut *Extra*, de excess. praela. c. 1,²²⁵ lib. 6. Sed
istud quod non potest expediri, † nisi per solum Papam, uidetur impossibile de
iure, l. apud Iulianum, §. fin.²²⁶ de leg., 1, et notatur per glossa in uerbo relictae

ⁿTho. DPone, aliquis. Uide plene per And. Barb. in c. uos quidem, de test.

218. C. 6.25.5 219. D. 33.2.16 220. VI 5.12.3 (col. 1117) 221. D. 30.1.71(74).3 222. D. 32.14.2
223. Infra, ll. 668 ff. 224. Infra, ll. 668 ff. 225. VI 5.6.1

649 colendum] ad excolendum F | uel] om. F | locandam] ad locandum F | et] vel
F 666 Non] Nob ed.

675 sint,²²⁷ ff. de uerbo. obliga., l. continuus, §. cum quis. Et per Denum de regu.
 iur., c. quod semel Deo dedicatum est, lib. 6.²²⁸ Et istud uidetur relictum sub
 modo impossibili; ergo, secundum ea quae dicta sunt, nullo modo fratribus per
 illum modum licet recipere. Econtra uidetur, † quod legatum ualeat, non ut
 illud quod testator iussit, obseruetur, sed ut in aliam causam transferatur, ut
 memoria, et salus animae defuncti seruetur, l. legatum²²⁹ de usufr. leg., et de
 680 administ. re. ad ciuit. ?| perti., l. legatam.²³⁰ 2. responsio. Et istam partem puto
 ueram. Non obstat contrarium *(quia)* illud uerum, quando modus continet
 impossibilitatem uigore Regulae, et conditionis fratrum minorum, sed hoc,
 scilicet capere nouum locum, non est eis interdictum, ideo quia fratres minores:
 quia sic est in quolibet mendicante, ut d. c. 1,²³¹ *Extra*, de priuil. lib. 6.

12

| 109va |

CAPITULUM III

685 Per quem autem fiat^o ista † talis commutatio in aliud, dubitatur. Nam quaedam
 iura uidentur velle, quod posset fieri sine authoritate Principis, siue Pontificis,
 l. i.²³² et l. legatum. in prin.²³³ de admin. rerum ad ci. perti., 2. Responsio. Et
 de relig. do. c. i. circa prin.²³⁴ in Clementinis. Quaedam alia uidentur velle,
 quod fiat de uoluntate utriusque partis, scilicet eius cui relinquitur, et eius a
 690 quo relinquitur dicta l. legatum de ususfru. leg.: in eo quod dicit, *adhibitis*
primatibus ciuitatis;²³⁵ hoc est, his, qui regunt ipsam ciuitatem, cui est relictum,
 et haeredibus a quibus est relictum ut dicta l. legatum, 2. respon.²³⁶ de admi.
 re. ad ciui. perti. Quaedam iura uidentur uelle, quod stetur uoluntati eius, cui
 relinquitur dicta l. legatum, 3. respon. uersi. si uero plures.²³⁷ Ibi, *in unum opus*,
 695 *quod ciuitas uelit erogari*, etc. Solutio. Dicendum est, quod quandoque illud
 quod testator iussit fieri in re, uel de re, quam relinquit, potest licite | fieri de
 iure et de facto, et tunc illud non potest in alium transferri sine permissione
 principis. Ita loquuntur iura primo allegata. Quandoque non potest fieri de
 iure, et tunc debet fieri transmutatio de consensu utriusque partis, ut dicta l.
 700 legatum,²³⁸ de usufruc. lega. Quandoque potest fieri de iure, sed non de facto,

13

| 568b |

^oTho. D̄Per quem autem fiat. Uide per And. Barb. in c. nos quidem. de testa. ubi plene
 examinat doctrinam Bar. hic, ad quem me remitto.

226. D. 30.1.39.10 227. Gl. ad D. 45.1.137.6, s.v. ‘relictæ sint’ 228. Dinus, *Lectura* ad VI 5.12
 de reg. 51 (18va) (= Semel Deo dicatum [seu dedicatum] non est...) 229. D. 33.2.16 230.
 D. 50.8.6 231. VI 5.7.1 232. D. 50.8.1 233. D. 50.8.6 (Legatam) 234. Clem. 3.11.1 235.
 D. 33.2.16 236. D. 50.8.6 (Legatam) 237. D. 50.8.6

677 †] scripti 694 si uero] sive K

et tunc idem quia potest fieri transmutatio de consensu utriusque partis, puta, si pecunia legata non sufficit, dicta l. legatam, 2. respon.²³⁹ de admi. re. ad ciui. pertinent. Idem, si aliud esset impedimentum facti eadem ratione, sed si partes essent in discordia, tunc iudex erit medius, cuius authoritati stabitur. Arg. C. de nup., l. 1,²⁴⁰ et l. in coniunctione.²⁴¹ Quia iudex † magis fauebit uoluntati eius, cui relinquitur, quam eius a quo relictum est, dicta l. legatam, §. si uero plures,²⁴² et ar. l. de die,²⁴³ ff. qui satisda. cog. † Nunc ad propositum dico, quod illa transmutatio fiet ad alium usum pium, per iudicem uolente haerede, et ministro, seu custode fratribus, quibus hoc dicitur permissum. Arg. eorum quae dixi in praecedenti distinctione.²⁴⁴ Et si essent discordes, iudex erit medius, non quod ipse minister, seu custodes prouocent ad iudicium, quoniam ad iudicium pro nulla re temporali esse possunt, sed quando haeres prouocaretur ab alio, cui hoc permittitur, secundum ea quae in praedententi libro²⁴⁵ dicta sunt, et infra dicentur,²⁴⁶ tunc ipse minister, seu custos poterit esse coram iudice ⟨et⟩ super hoc ad uidendum uoluntatem declarare. Nam esse in iudicio hoc ipsi non est prohibitum, non enim in eius persona substantiatur iudicium, sicut potest esse in iudicio, ut testis, ut *Extra*, de testib. c. nuper.²⁴⁷

705

710

715

TERTIA DISTINCTIO

CAPITULUM I

Quandoque relinquuntur † fratribus res mobiles, uel immobiles ob causam, uel modum licitum, an ualeat, ut puta si relinquatur, ut res uendatur, et in necessitatem conuertatur. Nicolaus Papa in dicto c. Exiit qui seminat, §. ad haec quia fratribus,²⁴⁸ determinauit, quod ualet, sed tamen si pretium ipsarum rerum faceret quantitatem immoderatam, dic, ut dixi in praedicta distinctione,²⁴⁹ quando relinquitur pecunia. Item non intelligas, quod dominium earum rerum transeat in fratres, sicut in alias legatarios, sed cuius sit dominium, dices statim in sequenti distinctione.²⁵⁰

720

725

CAPITULUM II

Sed pone, quod † dictae res relinquuntur fratribus ad unam certam causam, puta pro fratribus induendis, et tota quantitas quae ex dictis rebus redigitur,

^{238.} D. 33.2.16 ^{239.} D. 50.8.6 ^{240.} C. 5.4.1 ^{241.} C. 5.4.20 ^{242.} D. 50.8.6 ^{243.} D. 2.8.8
^{244.} Supra, ll. 589 ff. ^{245.} Supra, ll. ??? ff. ^{246.} Infra, ll. ??? ff. ^{247.} X 2.20.51 ^{248.} VI 5.12.3 (col. 1117) ^{249.} Supra, ll. 601 ff. ^{250.} Infra, ll. 825 ff.

non expenditur in illam causam, quid fiet de superfluo? Responsio. Hoc
 in legato non habemus expressum. Sed in eleemosyna data inter uiuos bene
 730 declarauit dictus Nicolaus in dicto c. Exiit qui seminat, §. quia uero puritatem,
 ubi sic ait: *Cum in praedictis casibus ad determinatam necessitatem, ut praedicitur,*
pecuniam per aliquem concedi contigerit, pecunia erogari posset a fratribus, quod
si quidem de ipsa pecunia habita necessitate determinata supererit, concedat ipse
 735 *concedens, quod residuum dictae pecuniae in res alias pro aliis ipsorum fratrum*
necessitatibus conuertatur, quo non consentiente, pro praedictis ipsum residuum, si
quidem fuerit, restituatur eidem,²⁵¹ etc. Ex quibus uidetur, quod remanere debet
 dominii residuum apud haeredem, si rogatus a fratribus consentire uoluerit.
 Contrarium tamen est uerum. Nam licet ille qui concedit dum uiuit, posset
 740 reuocare: tamen hoc haredi eius non permittitur, ut ff. de seru. expor., l. 4,²⁵²
 et qui sine manu. ad ?| li. perue. l. 3, §., fi.²⁵³ et hoc etiam uidetur declarari in
 dicto c. Exiit qui seminat, §. in eo uero casu. Ibi, *non obstante concedentis morte,*
uel haeredis condictione.²⁵⁴ Cum ergo contradicere non potest, et in dictam
 causam conuerti non possit, quia causa est finita, debebit commutari in aliam
 causam, eo modo, quo dixi supra in praedenti distinctione.²⁵⁵

17

| 109vb |

CAPITULUM III

745 Ponamus, † quod pecunia, uel aliud relictum ob certam necessitatem, quae ta-
 men necessitas non imminet; ut puta relicita est pecunia pro fratribus induendis
 eo anno, cum aliis de hoc iam fratribus prouiderat. Nam ista legata alimenta |
 18 quae recipiunt, non possunt diu circa idem duplicari, ut ff. de alimen. et ciba.
 leg. l. alimenta., §. basilicae.²⁵⁶ Uel pone, quod relicita est pecunia pro emendo
 750 unum calicem, uel pro emendo paramenta, cum habeant calicem, et paramenta
 sufficienta, quid fiet de illo relicto. Hoc uidetur declaratum in illa constitutione,
 Exiui de paradiso, §. quamuis etiam paramenta,²⁵⁷ quod *superfluitas, aut nimia*
curiositas in his, et in aliis non potest eorum statui conuenire. Et ex his uidetur,
 quod tale legatum fratres nullo modo recipere possunt, nam uidetur expressus
 755 modus illicitus ex Regula, et ex conditione fratrum. Nam et in aliis religiosis

18

| 569a |

^{251.} VI 5.12.3 (col. 1117) ^{252.} D. 18.7.4 ^{253.} D. 40.8.3 ^{254.} VI 5.12.3 (col. 1116–17) ^{255.}
 Supra, ll. ??? ff. ^{256.} D. 34.1.16.2 ^{257.} Clem. 5.11.1 (col. 1198)

⁷³² pecunia erogari posset] concedens pecuniam rogari possit F ⁷³³ concedat] consentiat
 F ⁷³⁴ dictae] praefatae F ⁷³⁵ necessitatibus] praedictis necessitatibus F | pro] om. F
⁷³⁶ quidem] quod F ⁷⁵² superfluitas] superfluitas autem F | nimia curiositas] nimia
 pretiositas, vel quaecunque curiositas F ⁷⁵³ et in] seu F | aliis] quibuscunque add. F

fratribus ista duplicitas uasorum, et paramentorum non damnatur, ut C. de sacrosan. eccl. auth. praeterea si habeat,²⁵⁸ ut dixi in praecedenti distinctione.²⁵⁹ Contrarium dico, et est casus. ff. de ope. pu., l. fi. in prin.²⁶⁰ Non obstat in contrarium: quia in casu nostro non expressit testator modum illicitum ex ipsa Regula, imo licitum. Licet enim fratribus paramenta habere, et calicem, et dicta causa efficitur illicita, ex antecedenti, scilicet quod fratres reperiuntur habere alia uasa, secus si testator dixisset, lego pro emendis paramentis, et uasis superfluis: quia tunc praesumeretur modus ex uirtute ipsius Regulae reprobatus. 760

CAPITULUM IIII

Ex praedictis manifeste apparet decisio illarum quaestionum quas tetigi in praecedenti libro,²⁶¹ scilicet quando ecclesia instituitur haeres, uel facta ipsius ecclesiae refectione pecunia superfluat, uel ecclesia seu locus est adeo perfectus, ut refectione non egeat, cum sit declaratum in dicta constitutione, Exiui de paradiſo. Hinc est etiam quod fratres deinceps temperatis et moderatis aedificiis sint contenti, certe dicta pecunia in alios usus conuertetur,²⁶² ut ex praedictis patet. 765

770

QUARTA DISTINCTIO

CAPITULUM I

Contingit aliquando, quod † ipsis fratribus aliquid generaliter absque modi expressione relinquitur, an ualeat? Respondeo sic et est declaratum in dicto capitulo Exiit qui seminat, §. ad haec quia fratribus, ubi Papa sic ait: *Ubi fratribus ipsis generaliter absque modi expressione aliquid legetur, hoc in legato sic indeterminate relicto in omnibus. Et per omnia intelligitur seruare, uolumus, et in perpetuum praesenti constitutione iubemus, quod ubi pecunia, seu eleemosina fratribus indeterminate relicta, uoluimus, ac expressimus obseruari, uidelicet ut sub modo licito fratribus intelligatur esse relictum, ita quod nec legans merito, nec fratres ipsi effectu relieti fraudentur,*²⁶³ etc. Ex quibus apparet quod legatum ualeat, 775

775

258. C. 1.2.21 *auth.* Praeterea si habeat (cf. N. 120.10) **259.** Supra, ll. ??? ff. **260.** D. 38.1.51
261. Supra, ll. 414 ff. **262.** Cf. Clem. 5.11.1 (col. 1198)

| eorum] ipsorum professioni vel F **773** Ubi] Si vero F **774** hoc in legato] in hoc legato F **775** intelligitur seruare] intelligi ac servari F **776** ubi] supra F | pecunia] in pecunia F **777** relicta] oblata vel missa F **778** *nec legans*] legans nec legans F ed.

780 et intelligitur modus expressus qui personae legitimae congruat: ff. de usu et
habi. l., plenum, §. equitii.²⁶⁴ Sic ergo uidetur, quod pretium in necessitatem
fratrum conuertetur, ut supra dictum est,²⁶⁵ quod intelligitur, nisi summam
immoderata excederet, et tunc serua quod supra dixi.²⁶⁶

CAPITULUM II

Sed mortuo testatore, † ad quem spectat dominium dictarum rerum? Circa
785 quod sciendum est, quod res sic relictæ possunt esse triplicis generis. Primo po-
test esse, quod relinquuntur res fratribus, quae usu non consumuntur, quarum
usus non est fratribus interdictus, ut si relinquantur libri theologiae, et similia,
et tunc non est dubium, quod dominium pertinet ad ecclesiam Romanam, hoc
est declaratum per Nicolaum in dicto c. Exiit qui seminat, §. ad haec cum
790 fratres ipsi, ubi loquitur sic: *Cum aliquid propter Deum ipsis offertur, conceditur,*
*uel donatur;*²⁶⁷ et ibi: *omnium utensilium, et librorum, ac eorum mobilium*
praesentium, et futurorum, quae et quorum ususfructus ordini, uel fratribus ipsis
licet habere proprietatem, et dominium. Quod autem Innocentius Papa quartus
795 *praedecessor noster fecisse dignoscitur, etiam et nos Romanam apostolicam ecclesiam*
ante recepimus, et ad nos, ipsam plene, et libere pertinere hac praesenti constitutione
*in perpetuum ualitura sancimus,*²⁶⁸ etc. quodque predictis rebus quae usu non
consumuntur Federico scripsit Ioannes 22 Papa in constitutione quae incipit
Ad conditorem.²⁶⁹ Tamen confirmat, alias confirmauit, cuius uerba quantum ad
hoc inferius referemus. Solutio. Potest esse quod fratribus relinquuntur res quae
800 usu non consumuntur, sed eorum usus est fratribus interdictus, ut si quis reli-
| nquerit domum, agrum, et similia, quae ?| res debetur uendi, et in necessitatem | 569b |
fratrum conuerti, et ad quem pertineat dominium istarum rerum non reperio
constitutionem aliquam declarantem. Posset tamen ad hoc in argumentum, et
similitudinem adduci, quod idem Nicolaus Papa in dicto c. Exiit qui seminat, §.
805 caeterum cum in eadem regula, in pecunia concessa ab aliquo uiuente fratribus.
Sic ait: *ita tamen, quod penes ipsum dantem dominio, proprietate, ac possessione*
ipsius pecuniae, cum libera potestate reuocandi sibi pecuniam ipsam semper usque
ad conuersionem ipsius, in rem deputatam plene, libere, ac integre remanentibus

263. VI 5.12.3 (col. 1117) 264. D. 7.8.12.4 265. Supra, ll. ??? ff. 266. Supra, ll. ??? ff. 267.
VI 5.12.3 (col. 1114) 268. VI 5.12.3 (col. 1114) 269. ? Federico?

785 sciendum] fciendum ed. 792 ususfructus] usumfructum F | ordinu] scilicet ordinibus
F 793 autem] et felicis recordationis F 794 etiam et nos] in nos et F | Romanam
apostolicam ecclesiam] Romanam ecclesiam F 795 ante recepimus, et ad nos, ipsam] om. F
804 Nicolaus] Nicolus ed.

*in ipsa pecunia nil omnino fratres iuris habeant,*²⁷⁰ etc. Ex quibus uidetur, quod dominium remanet penes ipsum heredem, maxime cum idem Papa in uerbis quae praecedenti capitulo retulimus,²⁷¹ in tali legato idem per omnia quod in pecunia, seu elemosina fratribus uoluit obseruari. Sed haec ratio non uidetur bona. Nam cum Papa dixit, *in omnibus et per omnia*, statim se restrinxit, uidelicet sub modo licto fratribus intelligatur esse relictum, non ergo quo ad dominium. Praeterea non uidetur esse idem in haerede quod in defuncto, ut dixi supra in proxima distinctione.²⁷² Cum ergo nulla sit constitutio decisiua, quod iuris sit, uideamus. Et uidetur dominium dictarum rerum ad ciuitatem, ubi sunt illi fratres, quibus est relictum, pertinere, quod probo. † Fratres minores sunt pauperes, et in paupertate arctissima constituti, ut in eorum regula, et declaratores praedicti dicunt. Si aliquando † aliquod relinquatur pro necessitate pauperum, uidetur relictum illi ciuitati, cuius pauperibus relinquitur, ut l. si cui relictum,²⁷³ et in l. ciuitatibus,²⁷⁴ de le. i. Si ergo ciuitati uidetur relictum. Ergo in eam transit dominium recta via. C. com. de le. l. i²⁷⁵ et 2.²⁷⁶ ff. de fur., l. a Titio,²⁷⁷ et Inst. de leg. §. nostra autem, iuncta glossa in uerbo per in rem.²⁷⁸ Nec est etiam incongruum, ut unus legatarius a testatore nominetur, alteri uero quaeratur, ff. de leg. 3, l. Fideicomissa, §. interdum,²⁷⁹ et de leg. i. l. seruo leg., §. si testator,²⁸⁰ et de condi. et demon. l. Titio. §. Titio.²⁸¹ Contrarium tamen puto, scilicet quod dominium remanet apud heredem. Nam quando legatur res, cuius commercium non habet legatarius, proprietas apud haeredem remanet, et debetur aestimatio, l. apud Iulianum, §. fi.²⁸² cum l. seq.,²⁸³ de leg. 1. Ita in proposito. Praeterea † in rebus, quae non relinquuntur directo, sed per quamdam consequentiam non procedit illa regula, quod dominium transeat recto iure in legatarium. Hoc probatur ex coniunctione duarum legum, ex l. i.²⁸⁴ de ser. leg. et ff. quemad. ser. amittant. l. si partem, §. i.²⁸⁵ Sed quando seruitus, nisi constituatur ab haerede, ut dicta l. i.,²⁸⁶ de ser. l. seruum filii. §., fi.²⁸⁷ Et ibi **per Iac. de Are.** de legat. i. Ita ergo dicimus in proposito, quod dominium rei legatae transeat recta uia in legatarium, cui legatur expresse. In eo uero cui legatur per consequentiam non transit, nisi per haeredem tradatur, et sic apparent, quod remanet penes haeredem: ita in proposito, cum illi ciuitati

^{270.} VI 5.12.3 (col. 1115) ^{271.} Supra, ll. ??? ff. ^{272.} Supra, ll. ??? ff. ^{273.} D. 30.1.49(51) (= Si cui legetur) ^{274.} D. 30.122(125) ^{275.} C. 6.43.1 ^{276.} C. 6.43.2 ^{277.} D. 47.2.65(66) ^{278.} Gl. ad I. 2.20.2, s.v. ‘per in rem’ ^{279.} D. 32.11.22 ^{280.} D. 30.69(72).2 ^{281.} D. 35.1.71.1 ^{282.} D. 30.1.39.10 ^{283.} D. 30.1.40 ^{284.} D. 33.3.1 ^{285.} D. 8.3.25 ^{286.} D. 33.3.1

⁸⁰⁸ rem] *om. F* ⁸⁰⁹ nil] nihil F ⁸²⁶ Fideicomissa] fideicommissaria *ed.* ⁸²⁹ cuius commercium] cuiuscommercialium *ed.* ⁸³³ Hoc] Hoe *ed.* ⁸³⁴ amittant] amittit *ed.*

840 non legatur expresse, sed per quamdam consequentiam. Praeterea hoc uidetur
in simili, si alquis legat filio, uel seruo, uidetur legare patri, uel domino, quod
patet, quia pater, uel dominus potest onere fideicommissi grauari, ff. de leg.
i. l. cum fi.²⁸⁸ cum similibus. Sed si legatum est tale, quod non possit quaeri
845 dominium filio, uel seruo, sed eius aestimatio debetur, tunc non quaeritur
dominium patri, uel domino, sed debetur aestimatio, ut ff. de lega. 2. l. debitor,
850 §. seruo.,²⁸⁹ et l. fideicomissa, §. si seruo,²⁹⁰ de legat. 3. Ita in proposito
cum fratribus minoribus non possit quaeri dominium, nec Reipublicae cui
per consequentiam uidetur relictum esse; huic opinioni uidentur adhaerere
uerba decretalis supra allegata et relata, et per hoc patet responsio ad rationem
in contrarium. Tertio contingit, † quod fratribus relinquuntur res, quae usu
consumuntur, et declarauit in dicta decretali, quae incipit, Ad conditorem,
855 in multis partibus ipsius decretalis dum ait, *quis sanae mentis credere poterit,* 24
quod intentio fuerit tanti patris unius oui, uel casei seu frusti panis, et aliarum
rerum usu consumptibilium quae fratribus ipsis, et ad consuetudinem e uestigio
conferuntur, ad dominium Romanae ecclesiae, et usum fratrū pertinere? Pro-
860 *fecto laudabile non uidetur,*²⁹¹ (...) *ordinatione praedicta etiam illorum quae ad*
sustentationem pertinent, nisi Romanae ecclesiae dominium reseruetur, hoc enim
de rebus illis duntaxat debet intelligi, quae usu non sunt consumptibiles, sine quibus
*humana uita non est sustentabilis, quae utique non sunt paucae,*²⁹² | ut in eodem
865 c. idem Papa declarauit. Sed in hoc idem constituit, dum sic ait: *Sancimus,* | 570a |
quod in bonis quae in posterum conferuntur, uel offerentur, aut alias quomodolibet
obuenire continget fratribus seu ordinibus supradictis, exceptis ecclesiis, oratoriis,
officinis, et habitationibus, ac uasis, libris, uestimentis diurnis, et officiis dedicatis,
uel dedicandis, et quae ad ipsos obuenient in futurum, ad quae se non extendunt,
870 *in consequentiam supradicta, propter quod constitutionem istam ad illa extendi*
uolumus, nullum ius, siue dominium aliquod occasione ordinationis praedictae,
sed cuiusvis alterius a quocumque praedecessorum nostrorum super hoc specialiter,
dictae Romanae ecclesiae acquiratur, sed quo ad hoc habeantur prorsus ordinationes

287. D. 30.1.44(46).9 288. D. 30.11 289. D. 31.82(84).2 290. D. 32.11.16 291. ACC² 90–94
(236) 292. ACC² 139–143 (240)

849 relatae ed. 852 quis] quis enim T 853 uel] seu T | seu] aut T | frusti] frustri T | aliarum rerum] aliorum T 854 quae] que sepe T | et ad consuetudinem] ad consumendum T 855 ad dominium] dominium T | pertinere] retinere T 856 laudabile] probabile T 857 nisi] sibi et T | reserueretur] reseruarit T 858 consumptibiles] consumptibilia T 859 paucae] pauca T 860 Sancimus] sanximus T 862 ordinibus] ordini T 863 diurnis] diuinis T | et officiis] officiis T 864 et quae] que T 865 in consequentiam] adeo inconuenientia T 866 uolumus] nolumus T | siue] seu T 867 sed] seu T | alterius] alterius ed.: alterius T 868 dictae] edite T

*buiusmodi pro non factis,*²⁹³ etc. Ecce aperte liquet, quod ecclesiae Romanae non
 quaeritur dominium, nec etiam Reipublicae rationibus praedictis. Dicendum er-
 go uidetur, quod si quidem uinum, frumenta, et similia legantur, in genere, tunc
 non tractatur de translatione dominii antequam perueniatur ad traditionem, ut
 notatur C. com. de lega. l. 2,²⁹⁴ et Instit. de lega. §. nostra autem.²⁹⁵ Sed solum
 tunc est uidendum de personali obligatione, de ?| qua infra dicetur. Si uero
 | 110rb | legaretur in specie, uel cum perueniretur ad traditionem, cuius sit proprietas,
 et dominium. Et qualem usum habeant fratres, dico, prout intelligitur ex istis
 constitutionibus Ioannis Papae 22 quarum una incipit Ad conditorem,²⁹⁶ alia
 incipit Quia quorundam,²⁹⁷ quarum uerba hic non refero, quia longum esset,
 sed prout ipse declarauit, ita credo, ac determino. Illud uero quod supra dixi
 de rebus, quae debent uendi, ut in necessitatem fratrum conuertantur,²⁹⁸ idem
 illud dico in pecunia legata, etiam si pecunia legaretur in specie, ut patet in
 dictis authoritatibus. Non enim ipsum corpus pecuniae in necessitate fratrum
 consumitur, sed in speciem aliam transmutatur, et hoc quantum ad dominium.
 Nunc uero quantum ad actionem personalem quid iuris sit, uideamus.

870

875

880

885

890

CAPITULUM III

Quis ergo^p poterit dictas † res uendere, quando uendenda sunt pro fratrum
 utilitate? Et de hoc Nicolaus in dicto §. ad haec quia fratribus, cum permisit
 25 de rebus uendendis pro fratrum necessitate, sic ait: *Atque ad legata soluenda,*
tam haeredes testatorum, quam executores se liberales exhibeant, quam praelati,
ac etiam seculares, quibus de iure, uel consuetudine prouisio ista competet, cum
expedierit se ex officio suo promptos exhibeant ad pias uoluntates deficientium
*adimplendas,*²⁹⁹ etc. Et sic manifeste apparet, quod hoc possunt facere haeredes.
 Nec mirum quia apud eos est dominium, ut dixi.³⁰⁰ Item hoc facere possunt

^pTho. D. Quis ergo. De ista decisione Bar. uide plene per Ale. de Imo. in l. 1; ff. de le. 1. et Bal. in. l. cum quaestio. in fi.; C. de leg. et glo. in. c. 1. de relig. dom. lib. 6; et Ludo. Rom. in sing. 194. incip. prohibetur. Et sic habes, quod ipsis fratribus potest relinqu, ut uendatur fundus, et eis subueniatur ex aliis pecuniis, et non sunt multi dies, quod fuit alleg. in fauorem fratrum Minorum de obseruantia S. Franc. de Padua, contra praesiterum Ioan. Ant. de Curte, de Padua, per me, etc. Tametsi priuilegiis Sixti Quarti summi Pontificis, in mari magno aliter disponatur.

293. ACC² 255-265 (251-52) **294.** C. 6.43.2 **295.** I. 2.20.2 **296.** ACC², ????

??? **297.** QQM, **298.** Supra, ll. ??? ff. **299.** VI 5.12.3 (col. 1117)

| Romanæ] sancte Romane T 875 sit] ut ed. 882 pecuniae ed. 887 pro
 fratrum] profratrum ed. | Atque] Ad quae F 888 quam] et etiam F 889 ac etiam] et
 F

executores, licet alias super uenditione bonorum requiratur specialis permissio testatoris, l. alio.³⁰¹, de alimen. et ciba. lega. et C. quando decre. opus non est, l. pen.,³⁰² et ibi nota. Et haec semper inest, quod talis res uendatur, ut dictum est, et sic specialis permissio non requiritur. Item hoc potest facere episcopus, et iudex secularis ex suo officio, ut dicitur in dicto textu etiam ex nomine promouentis, quod patet ex ui dictorum uerborum, dum dicit, *se promptos exhibeant*, et facit etiam l. Quintus,³⁰³ de ann. leg., et in Auth. de eccle. titu. §. si quis aedificationem³⁰⁴ et de alimen. et ciba. leg. l. 3 in prin.³⁰⁵ Iudices tamen † praedicti ad hoc uenientes praededente mora haeredis, uel executoris, puta si fuit bis monitus, ut in Auth. de eccle. titu. §. si quis autem.³⁰⁶ Supradictus uero conuentus † licet non habeat dominium, ut dictum est, tamen habet actionem personalem, ut infra dicetur,³⁰⁷ tamen si posset possidere, haberet dominium, et posset uendere, ut infra dicam, fratres de hoc nullo modo se impedian, cum hoc uoto, et regula repugnaret, possunt tamen humiliter supplicare haeredi, uel executori extra iudicium, ut uotum testatori(s) adimpleat, ut infra dicetur.³⁰⁸ Sed si praedicta legata non relinquuntur fratribus, sed ecclesiae eorum, et tunc puto, quod dominium quaereretur ecclesiae Romanae. Et tunc quid iuris collige ex his quae dixi in praecedenti libro 4 distinctione.³⁰⁹ |

26

27

| 57ob |

QUINTA DISTINCTIO

CAPITULUM I

De his quae fratribus largiuntur singulariter, quod ualeat † relictum factum uni fratri qualiter fratres in hoc se habere debeant, expresse determinauit Benedictus Papa in constitutione, quam edidit circa statum fratum minorum, c. 14 alias Exiui, ubi sic ait: *Quilibet autem frater supradicti ordinis, qui aliquid sciuit determinato usu donari, ut legari, uel pro quo deponi contigerit, postquam huiusmodi donatio, legatum, uel depositum ad eius notitiam peruerterit, custodi, uel guardiano suo, uel eius uicario, quam cito poterit commode, debeat reuelare fideliter. Hoc quilibet facere debeat, si habet notitiam praedictam. Guardianus autem siue frater,*

28

^{300.} Supra, ll. ??? ff. ^{301.} D. 34.1.9 ^{302.} C. 5.72.3 ^{303.} D. 33.1.7 ^{304.} N. 131.10 (= Coll. 9.6) ^{305.} D. 34.1.3 ^{306.} N. 131.11 (= Coll. 9.6) ^{307.} Infra, ll. ??? ff. ^{308.} Infra, ll. ??? ff. ^{309.} Supra, ll. 350 ff.

⁹¹⁰ distinctione] dis- ed. | Quinta] Prima ed. ⁹¹⁴ autem] etiam AF | supradicti] dicti AF | qui] cui AF | sciuit] sine AF ⁹¹⁵] legari donari AF | contigerit] continget AF ⁹¹⁶] legatum donatum AF | uel] seu AF | uel] aut AF ⁹¹⁸ quilibet] idem AF | si] quicumque frater alias AF

*cui donatum, uel depositum fuerit, si habilis ad scientiam capescendam, prouideat ei, seu prouidere faciat, secundum donationem ad eius studium opportune.*³¹⁰ Ex his apparent, quod legatum debet in fratri utilitatem primo conuerti; et licet hic exprimat de libris in capitulo proximo, exprimit etiam de aliis necessitatibus. Apparet ex † praedictis, quod quando alicui singulari fratri legatur, non debet ad petitionem ipsius solui, sed ad petitionem guardiani. † Item ex praedictis patet, quod frater minor potest esse distributor, et praetorum officio funguntur fratres, ut dicetur in sequente libro.³¹¹

920

925

930

935

- 31** Sed si frater † ille tot denariis pro suis necessitatibus non indigeat, idem praedictus Papa immediate ? | post praedicta subdiuidit. Si autem fratres praedicti his libris non indigerent, ac ubi libris indigerent, prouisio de libris sufficiens eidem aliquid de legato, donato, uel deposito huiusmodi superesset guardianus, omne huiusmodi legatum, uel donatum, uel depositum, uel id, quod facta prouisione eis fratri erit, in communem sui conuentus necessitatem conuerti, seu dispensari procuret, et necessitati, eius, cuius contemplatione donatum, legatum uel depositum fuerit, fauorabilius studeat subuenire. Per hoc enim uel conueniens aliis, uel infra scriptae constitutioni foelicis recordationis Bonifacii Papae VIII quae incipit, **Prius debet** subueniri fratri suprascripto,³¹² secundo conuentui. Ex quo patet, quod relictum fratri, hoc est, conentui, et sic in petendo hoc legatum, erit idem quod in eo, quod relictum est conuentui fratribus, ut infra dicitur.³¹³

SEXTA DISTINCTIO

CAPITULUM I

Interdum etiam † euenit, ut fratribus minoribus aliquid annum relinquatur, an ualeat, quaeritur. Et uidetur, quod non, ut habetur in constitutione, quae

940

310. *Ord. Ben. XII 12.1-2 (AF 17:317)* **311.** Infra, ll. ??? ff. **312.** ??? **313.** Infra, ll. ??? ff.

| habet] habens AF | praedictam] predictorum AF | siue] si AF **919** donatum, uel depositum] legatum seu donatum vel pro quo depositum AF | si] sit AF **920** faciat] procuret AF | donationem] legati vel donati seu depositi quantitatem et secundum fratribus ipsius ydoneitatem de libris AF | opportune] opportunis F **927** †] *scripti* **930** superesset] super esset ed. **932** necessitatem] necessitatem ed. **933** legatum] legarum ed. **938** infra] supra ed.

incipit Exiui de paradiso, ubi sic ait, *Cumque annui reditus inter immobilia censeantur a iure, ac huiusmodi reditus obtinere paupertati, et mendicitati repugnet, nulla dubitatio est, quod praedictis fratribus reditus quoscumque, sicut possessiones, uel eorum usus cum eis non reperiatur esse concessus recipere, uel habere, considerata conditione ipsorum, non licet,*³¹⁴ etc. Ex quibus uerbis colligitur, quod legatum non ualeat. Econtra, quod dominii legatum ualeat, probatur ex authoritate praedicta sic, non est dubium, quod immobilium possessionum fructus fratribus legatus non ualeat, ut ipsas possessiones fratres retineant, sed ut uendantur, et in necessitatem fratrum conuertantur, ut est expresse declaratum, sic † cum reditus inter immobilia computentur, C. de sacros. eccl. l. iubemus,³¹⁵ et in Auth. de non alie. §. haec ergo,³¹⁶ et §. nos igitur.³¹⁷ Et sic uidetur, quod tale legatum ualeat, non ut ipsos annuos reditus ipsi fratres habere, uel retinere possint, quia hoc est eis prohibitum conuertatur, ut dictum est de rebus immobilibus. Solutio. Dicendum est, quod legatum annum non fratribus interdicitur ratione rei legatae, sed ratione modi a testatore expressi, scilicet quod annuatim detur, qui modus Regulae et conditioni eorum repugnat, et sic uidetur, quod nullo modo ualeat, etc.

CAPITULUM II

Per omnia † putarem idem, si fratribus relinqueretur aliquid diurnum, uel menstruum, per alias diuisiones temporum, ut puta decennio, uel triennio, ut ff. de transactio., l. cum hi, §. si cui,³¹⁸ et de alimen. et ciba. lega. l. libertis, quos. in prin.³¹⁹ et l. diariis³²⁰ de annu. leg. l. penul.³²¹

CAPITULUM III

Quid si fratribus † relinquatur aliquid annum non perpetuum, sed usque ad certum tempus, an incidat in prohibitionem praedictam? Uidetur quod non, propter limitationem temporis non uidetur legatum annum, sed dicitur unum legatum, scilicet praelatio diuisa, ut ff. quando dies leg. ced. l. cum sine praefinitione.³²² Contrarium uidetur, scilicet quod ualeat in dictam prohibitionem per generalia uerba dictae constitutionis supra allegata.³²³ Nam relictum fratribus

^{314.} Clem. 5.11.1 (col. 1197) ^{315.} C. 1.2(5).10 ^{316.} N. 7.7.1 (= Haec igitur) (= Coll. 2.1) ^{317.} N. 7.1 (= Coll. 2.1) ^{318.} D. 2.15.8.24 ^{319.} D. 34.1.18 pr. ^{320.} D. 34.1.21 ^{321.} D. 33.1.24 ^{322.} D. 36.2.19

⁹⁴⁴ reditus] redditus | sicut] sicut et F ⁹⁴⁵ usus] etiam usum F | esse] om. F

speratur relictum pro ipsorum necessitate, uel pro alimentis, et similibus, sed in
 reliquo causa alimentorum, licet sit frumentum, temporis praefinitione, tamen
 annum dicetur, dicta l. cum sine praefinitione,³²⁴ ergo etc. Sed si relinqueretur
 cum temporis praefinitione uni fratri singulari, tamen dicetur legatum annum,
 per rationes supradictas. Si uero relinquatur fratribus unius conuentus, tunc
 facit dubitum, quia conuentus non moritur. Et sic cessat ratio, quae est in
 alimentis relicitis certae personae; finaliter puto tamen, quod fratres debeant a
 dicto legato penitus abstinere. Nam hoc statui eorum, et mendicitati repugnat.
 Nam uiuerent simpliciter in spe Dei propter spem, quam haberent in dicto
 legato intra praefinitum tempus, si in eo est eadem ratio quod in legato annuo
 simplici.

970
975

CAPITULUM IIII

Quid si non directo sed in uim † conditionis, aliquid annum fratribus relinquatur, puta aliquem haeredem instituo sub conditione, si aliquid annum dederit fratribus minoribus. Certe idem est quod supra, ut fratribus nullo modo liceat accipere. Hoc enim uidetur in fraudem fieri, ut l. quod conditionis,³²⁵ de don. cau. mortis, et de condi. et demon. l. Meuius.³²⁶ Ille tamen, ut impleat conditio-
 nem, debet offerre, dicta l. Meuius, sed contra praedicta uidetur. ff. de iu. fisci l. 980
 in fraudem,³²⁷ ut ibi patet, etc. 985

36

SEPTIMA DISTINCTIO

CAPITULUM I

Qualiter autem petantur dicta reicta ab his, qui ad ea prestanta tenentur? Pro declaratione est dicendum. Primo utrum ille, † a quo legatum relinquitur ad
 id praestandum sit obligatus, et cui. Nam pro rebus fratribus ipsis re? lictis,
 37 ipsis fratribus nullum ius seu obligatio quaeritur de praedictis, dictus Nicolaus
 tertius in dicto c. Exiit qui seminat, §. caeterum, sic ait: *Nec contra personam*
 |110vb| *nominatam, uel non nominatam ab eis, cuiuscunque conditionis existat in iudicio,*
uel extra, actionem, persecutionem, uel aliquod aliud ius intentent, qualitercunque
*persona praedicta in commissione huiusmodi se habeat,*³²⁸ etc.

990

323. Supra, ll. ??? ff. 324. D. 36.2.19 325. D. 39.6.36 326. D. 35.1.55(54) 327. D. 49.14.45
 328. VI 5.12.3 (col. 1115)

969 similibus] similibns ed. 992 existat] exsistat F

CAPITULUM II

995 Ex hoc patet, quod obligatio fratribus non quaeritur. Praeterea quod obligatio
 eis quaeratur, uidetur contra principale fundamentum Regulae, quae est, ut
*fratres sibi nil approprient, nec domum, nec locum, uel aliam rem,*³²⁹ ut dictis
 declarationibus summorum Pontificum continetur.³³⁰ Si diceremus, quod sibi
 1000 acquireretur obligatio, aliquid sibi appropriarent, quod esset contra uota, cum
 ista regulariter obligatio sit de rebus, sine quibus uita potest sustentari humana.
 Praeterea in dicta c. Exiit qui seminat, §. ad haec, quia fratribus,³³¹ dicitur,
 quod iudex ex officio suo se promptum exhibeat, quae uerba retuli supra dist.
 4 huius 2 lib.³³² Sed ea quae iudicis | officio expediuntur, non praesupponunt
 obligationem, l. qui per collusionem, §. 1,³³³ ff. de actio. emp. et de ann. leg. l.
 1005 Quintus.³³⁴ Et conclude, quod fratribus obligatio non quaeritur, et sic haeres
 uel alii, quibus relinquitur, non sunt obligati ad talia relictia. In contrarium
 uidetur regula generalis, quae est quod legatario competit obligatio, et actio
 personalis, et hypothecaria, et actio in rem, ut C. communia de leg. l. i.³³⁵
 et 2,³³⁶ et Insti. de leg. §. nostra autem.³³⁷ Secundo dicendum est, quod in
 1010 hoc, an ille a quo relinquitur legatum ad hoc sit obligatus, potest considerari
 quo ad ipsos fratres, † et tunc dicendum est, quod obligatio potest intelligi
 duobus modis. Uno modo proprie et stricte, prout est iuris uinculum, quo
 quis necessitate adstringitur, ut Institu. de obliga. in principio;³³⁸ et hoc modo
 requiritur quod sint duo, unus qui tenetur, et est obligatus; <et> alias cui, et
 1015 habet obligationem, ut ff. de accep. l. 1;³³⁹ et ibi notatur per glossam.³⁴⁰ Et hoc
 modo sumendo haeres uel alias, a quo legatum relinquatur, non est obligatus
 fratribus, et fratres ipsi propter paupertatem uitiae, et Regulae eorum neminem
 tenent obligatum, ut supra dictum est.³⁴¹ Secundo modo potest sumi obligatio
 large, et improprie ex quadam aequitate, in qua quis in seipso tenetur ad dandum
 1020 aliquid, uel ad faciendum, et ad hoc ipse uidet se obligatum, licet a nemine
 teneatur, et ista talis aequitas parit officium iudicis l. Quintus,³⁴² de ann. leg. et
 l. haereditas,³⁴³ de peti. haer. Et isto modo haeres uel alias, a quo est aliquid
 relictum, potest dici obligatus, et per hoc competit officium iudicis, ut supra
 dictum est.³⁴⁴ Tertio modo considerari potest an ille, a quo est legatum relictum

| 571b |

38

329. *RegB* 6.1 (231) 330. Honorius III, *Solet annuere* 331. VI 5.12.3 (col. 1117) 332. *Supra*, ll. 885 ff. 333. D. 19.1.49(51).1 334. D. 19.1.40(41) 335. C. 6.43.1 336. C. 6.43.2 337. I. 2.20.3 338. I. 3.17 pr. 339. D. 46.4.1 340. Gl. ad D. 46.4.1, s.v. ‘Nexus’ 341. *Supra*, ll. ??? ff. 342. D. 19.1.40(41) 343. D. 5.3.1 uel D. 5.3.50

1003 4] 12 ed. 1009 §] ff ed. 1011 †] numerus in margine deest 1023 officium] officidm ed.

sit obligatus respectu aliorum quam ipsorum fratrum, et tunc est dicendum, quod est proprie obligatus. Nam certum est quod uita fratrum minorum in arctissima paupertate est fundata, sed quando aliquid † ob necessitatem fratrum, uel pauperum relinquitur illi ciuitati, in qua sunt pauperes, uidetur 1025
 39 ipsis fratribus uel pauperibus relictum l. si cui³⁴⁵ et l. ciuitatib.³⁴⁶ ff. de leg.
 1. Cum Reipublicae intersit, ut pauperes sustentenur. C. de sacrosan. eccl. l. priuilegia;³⁴⁷ idem in eo, quod relinquitur propter subsidium studii ipsorum fratrum, ut dicta l. si cui³⁴⁸ et l. ciuitatib.³⁴⁹ Ex quo concludo, quod licet ipsius ciuitatis nomen in testamento non sit insertum, tamen ipse, qui reliquit legatum, obligatur ipsi ciuitati ad illud, dicta l. ciuitatibus³⁵⁰ et l. si cui³⁵¹ coniuncta l. seruo alieno,³⁵² §. si testator³⁵³ eo. ti. et l. fideicomissa, de leg. 3. 1030
 1035 §. plerumque,³⁵⁴ et §. interdum.³⁵⁵ de condi. et demon. l. Titio genero. Huic igitur ciuitati haeres ad hoc obligatur ciuiliter, et naturaliter, ex qua obligatione oritur actio, ut infra dicam.³⁵⁶

CAPITULUM III

Per quos ergo dicta legata, et qualiter petantur, et exigantur, satis patet ex praedictis quod diligenter debemus inquirere uel distinguere, nam si quidem † queratur, an ipsi fratres petere possent, dicendum est, quod duplex est petitio. Est enim petitio extra iudicium, et statim fratres licite facere possunt. Nam dictus Nicolaus Papa in dicto c. Exiit qui seminat, §. caeterum cum in eadem, 1040
 40 sic ait, Possunt tamen fratres *suas necessitates insinuare, ac etiam specificare, uel exponere personae praedictae, ac etiam rogare quod soluant. Possunt etiam eam personam exhortari, ac dicere quod fideliter in re commissa se habeat, et animae suae saluti in commissa sibi sua executione prouideat*,³⁵⁷ etc. Ecce aperte liquet, quod extra iudicium petere, et exhortari possunt, sicut quando ab haerede legatur aliquid seruo proprio sine libertate, l. quidam, §. illo uidelicet,³⁵⁸ C. de neces. seruis haered. insti. Quaedam est petitio, quae fit in iudicio, et ista nullo modo potest fieri per fratres, ut probant uerba praedicta supra in 1. distin. c. 1.³⁵⁹ Nulla enim est in eis actio, seu persecutio. Hoc est iudicis officium. Hoc 1045
 1050

^{344.} Supra, ll. ??? ff. ^{345.} D. 30.1.49(51) uel D. 30.52(55) ^{346.} D. 30.122(125) ^{347.} C.-1.2(5).12 ^{348.} D. 30.1.49(51) uel D. 30.52(55) ^{349.} D. 30.122(125) ^{350.} D. 30.122(125) ^{351.} D. 30.1.49(51) uel D. 30.52(55) ^{352.} D. 30.113 ^{353.} D. 30.69(72).2 ^{354.} D. 32.11.20 ^{355.} D. 30.114(117).19 ^{356.} Infra, ll. ??? ff. ^{357.} VI 5.12.3 (col. 1115) ^{358.} C. 6.27.5.2

¹⁰³⁵ fideicomissa] si fideicomissa ed. ¹⁰³⁹ legata] legara ed. ¹⁰⁴⁴ ac etiam] ac F
 1045 ac etiam] ac eam F | solvant] solvat F | Possunt] Possint F | eam] eandem F
 1046 dicere] inducere F

probatur ex uerbis Clementinae in dicto c. Exiui, §. nostra, dum dicit, cum ordinis fratres *ubicunque dicti ordinis professores pro nulla re temporali possunt in iudicio experiri*,³⁶⁰ etc. Ecce satis liquet, quod dicti fratres in iudicio petere non possunt. Si uero † quaeretur, an petere possit Respublica, seu syndicus ipsius, patet quod sic, quia ei competit obligatio, et ?| contra haeredem, dicta l. si cui³⁶¹ et dicta l. ciuitatibus,³⁶² de leg. i. Ex hoc etiam sequitur, quod quilibet de populo hoc poterit petere, ff. de op. no. nun. l. in prouinciali, §. si in publico,³⁶³ et l. seq.³⁶⁴ et in Auth. de eccles. tit. §. si quis autem, qui hoc facere,³⁶⁵ etc. Et hoc dixi plenius in praecedentis libri 4. distinctione.³⁶⁶ Ubi etiam potest colligi modus formandi libellum. Caevant fratres, ne praedictis sic potentibus assistant, hoc enim statui eorum repugnat, ut in | c. Exiui. Ibi, *etiam ex talibus existentiis*,³⁶⁷ ut ff. ad Turpi. l. i. §. incidit.³⁶⁸ Expectat enim, quod aliquis ad hoc faciendum ex deuotione moueat. Poterit etiam exigi istud legatum ex officio Episcopi, uel etiam iudicis secularis, ut in dicta declaratione Nicolai continetur, cuius uerba quantum ad hoc retulimus supra in 4. distinctione huius 2. libri in 3. c. inci.³⁶⁹ Quis ergo poterit dictas res uendere, etc. Dic, ut ibi, et dabitur pecunia illi, quem iudex deputauit, uel etiam ipsis fratribus, ut in sequenti distinctione³⁷⁰ dicam.

41
| 111ra |

| 572a |

1065

1070

OCTAVA DISTINCTIO

CAPITULUM I

De syndicis uero fratum Minorum sciendum est, per quosdam Summos Pontifices fuisse concessum fratribus, quod nominarent quosdam, qui administrarent nomine ecclesiae Romanae, quae concessiones fuerunt primo per Ioannem Papam 22 in aliquibus reuocatae; ideo ut praedicta clarescant, primo priuilegia antiqua ad literam referamus. Et primo † Innocentius 4 literas fratribus concessit in haec uerba, *Innocentius episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis Generalibus, et ministris fratrum minorum salutem, et apostolicam benedictionem.* *Quanto studiosius dominicae contemplationi uacatis famulando, tanto quieti uestrae libertius prouidemus, ne pedes, quos lauasse uidemini affectu, et officio omnia*

42

^{359.} Supra, ll. ??? ff. ^{360.} Clem. 5.11.1 (col. 1198) ^{361.} D. 30.1.49(51) uel D. 30.52(55) ^{362.} D. 30.122(125) ^{363.} D. 39.1.3.4 ^{364.} D. 39.1.4 ^{365.} N. 131.11.3 (= Si autem qui haec facere) (= Coll. 9.6) ^{366.} Supra, ll. 350 ff. ^{367.} Clem. 5.11.1 (1197): ‘ex talibus autem assistentii’ ^{368.} D. 48.16.1.13 ^{369.} Supra, ll. 885 ff. ^{370.} Infra, ll. 1071 ff.

¹⁰⁵⁴ ordinis fratres *ubicunque*] add. ed. | possunt] possint F ¹⁰⁵⁹ si] qui ed. ¹⁰⁶⁴ incidit] incipit ed. ¹⁰⁷⁸ dominicae] divinae BF ¹⁰⁷⁹ lauasse] lavisse BF

relinquendo, cogantur, quod absit, iterum inquinari. Cum enim lecta a nobis uestra petitio contineat de rebus omnibus ordini uestro concessis, uel in posterum concedendis; per nos ipsos, prout exigit necessitas, iuxta uestri ordinis statuta disponere nequeatis, nec uelitis pro conscientiae uestrae seruanda, ne uobis odiosa uagandi tribuatur materia, sed oporteat uos per hoc ad sedem Apostolicam, ad quam rerum ipsarum spectat proprietas, habere recursum: nos quieti dicti ordinis, et necessitatibus vestris paterna uolentes solitudine prouidere, praesentium autho-ritate concedimus, ut singulis uestris liceat in prouinciis eis commissis per se, uel per alios fratres suos, quibus iniunxerint committendum, constituere aliquos uiros idoneos Deum timentes, qui pro locorum indigentia singulorum res huiusmodi concessas, uel etiam concedendas authoritate nostra petere, uendere, tractare, com-mutare, expendere, permuteare, ac in fratrum usum conuertere ualeant, secundum dispositiones uestras prout necessitatibus, uel commodis fratrum ordinis memorati, sicut uobis eosdem uiros sic constitutos a uobis amouere, aliasque ad praemissa exequenda sine difficultate qualibet subrogare, quoties uidebitur opportunum. Nulli ergo, etc. Data Auenionii iii. Calen. Septemb. Pontificatus nostri anno 5.³⁷¹ 1080
1085
1090
1095

CAPITULUM II

Deinde Martinus Quartus Papa eisdem concessit super praedictis literas largio-res in hunc modum, † *Martinus seruus seruorum Dei, dilectis filiis suis generalibus, et prouincialibus ministris, ac etiam custodibus uniuersis ordinis fratrum minorum 43 salutem, et apostolicam benedictionem. Exultans in domino, quod sacri uestri ordinis professores in Dei beneplacitis confirmari promptitudine deuotionis, et o-pere illius, studentes imitari uestigia eiusdem, et uiam summopere custodire, qui descendens a patre luminum, et formam serui accipiens, se in laudis beneficium, placabilem hostiam immolauit, cogitare inducimur honesta remedia, quibus dicti* 1100

371. *Quanto studiosus, BF 1:487–88, no. 235*

| officio] effectu BF 1080 cogantur] cogamini BF | inquinari] inquinare BF 1081
 contineat] continebat BF 1082 exigit] exigit frequenter BF | iuxta] et iuxta BF | statuta]
 statura ed.: instituta BF 1083 conscientiae uestrae] conscientiarum vestrarum puritate BF
 1084 per] propter BF 1086 praesentium] praesentium vobis BF 1087 uestris] vestrum
 BF 1088 iniunxerint] id duxerint BF 1090 concessas, uel] tam concessas quam BF |
 concedendas] conferendas BF | petere] libere petere BF | tractare] alienare tractare BF
 1092 dispositiones uestras] dispositionem vestrarum BF 1093] vobis pro loco et tempore
 videbitur expedire liceat quoque vobis BF 1094 uidebitur] videritis BF 1095 Auenionii
 iii] Lugduni xiv BF 1099 Exultans] Exultantes BF 1100 confirmari] confirmari ed.:
 confirmati BF | opere] operis BF 1101 studentes] student BF | eiusdem, et uiam] eius
 que uias BF

ordinis obseruantia pura in sui uigore seruetur. Idemque fratres, qui pro nulla
 1105 re temporali possunt in iudicio experiri, et exclusis quibuscunque solicitudinibus
 libentius, apertius, et quietius diuinis uacent officiis, et offerentium, donantium,
 uel tradentium, atque in ultima uoluntate relinquentium ordini praedicto, uel
 fratribus aliquid propter Deum pia intentio non fraudetur, sicque uos solicitudi-
 ni, quam praedictus ordo pro suis necessitatibus quoties imminebit necessitas, uel
 1110 utilitas suaderet, remittere ad ecclesiam Romanam urgerentur, ad quam omnium
 rerum mobilium, et immobilium, quibus fratres uti possunt, ius, proprietas, et
 dominium spectat, nullo modo impensa spectat immoderate potius, quam per hoc
 urgeri possit fratribus supra dictis benignius indulgentes, uolentesque, haeredum, uel
 1115 executorum negligentii obuiare, | ut fratres secundum modos licitos, et congruos
 ipsi ordini relicta in testamentis, et eleemosynis non fraudulentur, sic sperantes, quod | 572b |
 his quae pro statu prospero dicti ordinis per nos salubrius et uberiorius consulentur, quo
 maiores fueritis, ut hic in parte autoritate muniti discretioni uestrae, de qua plene
 in domino confidimus speciales personas, que non sunt de dicto ordine nominandae
 pro locorum indigentia singulorum, quas personas per uos taliter ?| nominatas | 111rb |
 1120 in his administrationibus legitimis generalibus liberantur, et libere gerere, et ipsis
 uere, et legitimos administratores oeconomos, syndicos, et actores esse de plenitudine
 potestatis praesentium autoritate constituendo decernimus, qui res ipsas, et pretium |
 rerum, et praedictas eleemosynas nomine ipsius ecclesiae recipient pro eisdem et
 fratribus ipsorum utilitate, prout eis licet, ex regula, uel declaratione conuertenda,
 1125 sicut quando filii generalis, et singularis nostri in prouincia, uel custodia sibi decreta,
 uel eisdem fratribus de assensu nostro extiterint requisiti per se petendi, exigendi,

1102 beneficium] sacrificium BF 1104 Idemque] iidemque BF 1105 et exclusis quibuscun-
 que] exclusis quibuslibet BF 1106 libentius, apertius, et quietius] liberius, et quietius BF |
 officiis] obsequiis BF 1107 uel tradentium, atque] concedentium, aut BF 1108 fratribus]
 fratribus eiusdem ordinis BF | uos] nos BF 1109 quam] qua BF | quoties imminebit]
 quotiens ingrueret BF 1111 proprietas] proprietatis ed. 1112 impensa spectat immoderate]
 pensata incommoditate, vel difficultate BF | quam] quae BF 1113 urgeri] ingeri BF |
 uolentesque] uolentes quoque BF | uel] et BF 1115 relicta] relictais BF | sic] ac BF
 1116 ordinis] ordinis agenda fuerint BF | nos] uos eo BF | uberiorius] utilius BF |
 consulentur] consultetur BF 1117 maiores] maiori BF | ut hic in] in hac BF | plene]
 plenam BF 1118 confidimus] fiduciam obtinemus BF | sunt] sint BF | dicto] ipso BF
 | nominandae] nominandi BF 1120 administrationibus legitimis generalibus liberantur]
 administrationem legitimam generalem BF | libere] liberam BF 1121 uere] ueros BF
 1123 rerum] praedictarum rerum BF | pro eisdem et] per eosdem in BF 1124 utilitate]
 utilitates BF | declaratione] declaratione regulae BF 1125 sicut quando] sicut et quando
 a te BF | et singularis nostri] uel singulis aliis uestrum BF 1126 eisdem] ab eisdem BF
 | nostro extiterint] uestro extiterunt BF

recipiendi, alienandi praedicta, transigendi quoque, et possidendi, conueniendi, permittendi, refutandi, contrafaciendi agendi, defendendi, et in animabus eorum de calumnia, et ueritate dicendi, iurandi, et cuiuslibet alterius iuramenti, praestandi cum illis, et contra alios qui huiusmodi res mobiles, aut immobiles aut pretium earum, ut relictas eleemosinas fratribus in testamentis occuparent, et uiolenter auferrent, siue contra uoluntatem fratrum quomodolibet detinerent, et generaliter in omnibus casibus pro rebus licitis ad ecclesiam predictam spectantibus ipsorum fratrum usui concessis, nec non pro immunitatibus libertatibus iuribus ac priuilegiis, et indulgentiis eorum, siue cuiuslibet satisdationis, et cautionis onere plenam et generalem, et liberam ac authoritate apostolica, et in iudicio, et extra iudicium potestatem plenam, et liberam concedimus autoritate paesentium facultatem. Nulli ergo etc. Data apud urbem Ueterem xv. Calend. Februarii, Pontificatus nostri anno 2.³⁷² Idem etiam concessit Nicolaus quartus, quasi de uerbo ad uerbum,³⁷³ et ideo hic non refero, etc.

1130

1135

1140

CAPITULUM III

Postea uero Ioannes Papa 22 in illa decretali, quae incipit Ad conditorem canonum, praedicta in aliquibus reuocauit per haec uerba. † *Et quia praefatum Martini Papae praedecessoris nostri priuilegium dudum seruatum quo ad administrationem bonorum praemissorum non extitit, nec seruatur, ipsorum procuratorum officium qui nominantur a ministris, et custodibus dicti ordinis Romanae ecclesiae iniuriosum ac multis aliis molestum, onerosum, et etiam in honestum noscitur, districtius inhibemus, ne deinceps pro recipiendis, extorquendis, seu administrandis bonis, que in posterum ordini uel fratribus offerri uel conferri, seu alias obuenire contigerit, quisquam nominetur a quoquam seu constituatur a modo nomine S. Romanae Ecclesiae procurator, nec occasione cuiuscumque priuilegii apostolici, qui-*

1145

1150

372. Exultantes in domino, BF 3:501a–502a, no. 40 373. ???

| per se] ac eaedem personae BF 1127 possidendi] promittendi BF | conueniendi] remittendi BF 1128 permittendi] om. BF | contrafaciendi] quietationem faciendi BF | animabus] animas BF 1129 iuramenti] generis iuramentum BF 1131 ut] uel BF 1133 casibus] causis BF | licitis] et locis huiusmodi BF | predictam] ipsam BF 1135 siue] sine BF 1136 liberam ac] liberam habeant BF 1137 potestatem plenam] potestatem revocandi quoque personas easdem et earum quamlibet, ac alias eis subrogandi vel nominandi per supradictum modum nominationis quotiens opportunum fuerit quae eamdem in praedictis vel similem habeant potestatem plenam BF 1143 nostri] nostri predicti T | quo ad] quo T 1144 ipsorum] ac ipsorum T 1146 onerosum, et etiam in honestum] et eciam onerosum T 1147 extorquendis] petendis exigendis defendendis T 1148 fratribus] fratribus predictis T 1149 contigerit] continget T | constituatur] costituatur ed.

cunque administratorum quorumcunque bonorum quae obuenire fratribus ipsis,
 uel ordini contingit, in posterum, in iudicio, uel extra agendo, uel defendendo,
 uel aliquo modo assumere uel exercere dictae ecclesiae nomine audeat, nisi de sedis
 apostolicae licentia speciali, decernentes irritum, et inane, si secus a quo quis in po-
 1155 sterum contigerit attentari, non obstantibus quibuscunque priuilegiis a Martino
 Papa praedicto, uel ab aliis praedecessoribus nostris ipsis fratribus, uel ordini sub
 quacunque forma uerborum, uel expressione concessis. Per hoc autem dicti ordinis
 regulae in aliquo non intendimus derogare, nec priuilegiis fratribus ipsis sue eorum
 1160 ordini, seu ab apostolica sede concessis (nisi duntaxat quo ad praemissa tangentia)
 praeiudicium aliquod generare. Nulli, ergo, etc. [...] Data Auenionii 6 Idus
 Decemb. Pontificatus nostri anno 7.³⁷⁴

Si igitur praedicta inspicimus, non cassauit Papa praedictus praedictam con-
 cessionem, nisi solum in bonis, quae in posterum fratribus, uel ordini offerri
 contingit; ergo in his, et pro his quae dictis fratribus erant concessa ante
 1165 dictam constitutionem, ut pro ecclesiis, domibus, oratoriis, et similibus possint
 nominari procuratores secundum formam praedictarum literarum, fuit autem
 facta Ioannis constitutio, anno Domini 1327, die, et mense praedictis. Item est
 aduertendum, quod dicti Ioannis constitutio reuocat praecedentem solum in his,
 quae fratribus relinquuntur, unde super his | quae non relinquuntur fratribus
 1170 sed ecclesiae fratrum potest fieri dicta nominatio ex uigore illius generalis clau-
 sulae in literis Marti. Aliud est enim relinquere fratribus, aliud est relinquere
 ecclesiae fratrum, ut dictum est in praecedenti libro in 7 distinctione.³⁷⁵ Et pro
 iuribus ecclesiae, fratres possunt agere, ut supra patet nec est reuocatum, ergo,
 etc. Item diligenter est aduertendum, quod ex praedicta constitutione nullo
 1175 modo liceat dictas res fratribus relictas contra uoluntatem fratrum occupare,
 uel detinere, et in hoc regulae non sunt correctae, quod facit ad multa dicta, et
 dicenda in hoc capitulo.

|573a|

CAPITULUM IIII

Reperio etiam quod per Nicolaum † Papam in illa decretali, Exiit qui seminat,

374. ACC² 269–296 (252–54) 375. Supra, ll. 987 ff.

1150 cuiuscumque] cuiusuis T 1151 administratorum] administracionem T 1152 contin-
 gerit] contingit T | defendendo] defendendo supplicando T 1153 aliquo modo] alias
 quomodolibet T 1154 quo quis] quoquam T 1156 ab aliis] aliis T 1157 expressione] ex-
 pressione uerborum T 1160 Data] Datum T | Auenionii] Auinione T 1165 constitu-
 tionem] costitutionem ed. 1167 1327] recte quidem redactio prima 8 Dec. 1322 edita est;
 secunda circa medium Ianuarii a. 1323 1169 relinquuntur] loquuntur ed.

1180

1185

1190

1195

1200

§. qui uero libros, fit mentio de quodam procuratore speciali ad recipiendum
 pretium librorum, qui uenduntur per fratres, et illud in rem licitam expenden-
 dum, per haec uerba: *Si uero res huiusmodi aestimata pretio uendi contingat cum*
 45 *fratribus ipsis per se, uel per alium recipere pecuniam Regula prohibente, non liceat,*
ordi?| namus, et uolumus, quod talis pecunia seu pretium recipiatur, et expendatur
 | 111va | *in rem licitam, et cuius usum fratribus licet habere per procuratorem a prefata*
sede, uel cardinali gubernationem per seipsam sedem gerenti eiusdem ordinis depu-
tandum,³⁷⁶ etc. Et sic uidetur, quod ad istum certum actum datur procurator
 ab apostolica sede in eo quod dicit de Cardinalibus, uidetur correctum per
 decretalem Ioannis Papae, cuius uerba supra proxime retuli, ubi dicitur, quod
 nullus potest institui procurator dictorum fratum nomine Romanae ecclesiae,
nisi de sedis apostolicae licentia speciali.³⁷⁷ Unde esset necesse,^q quod Cardinalis
 conseruator haberet de hoc speciale mandatum, alias de hoc procurator citari
 non posset. Postea uero Benedictus Papa XXII in suis constitutionibus, quas
 circa statum fratum minorum edidit in illo capitulo quod incipit, *Rursus ordi-*
narius³⁷⁸ circa uenditionem dictorum librorum, sic ait, *per illos quibus fuerunt*
dicti libri distributi, dicti libri possunt distrahi, commutari, uel uendi, seu quomo-
dolibet alienari, nisi pro melioribus, et utilioribus libris, et tunc de consensu, et
licentia monasterii, et illorum, per quos fuerunt distributi,³⁷⁹ etc. Ecce ergo uide-
 tur permittere, quod ex causa legitima possunt uendi. Ministri autem uenditio
 paesupponit pretii perceptionem secundum modum, et ordinem eorum statuti
 congruentem, et sic uidetur, quod talis procurator ab apostolica sede non sit
 necessarius. Graue enim esset procuratorem ab apostolica sede exposcere super
 istis in quolibet conuentu, et ita ut audio, fratres obseruant.

CAPITULUM V

Est etiam quidam Procurator † generalis ordinis, qui semper in curia Romana
 moratur, ubi ordo minorum in communi, et particulari semper habet multa
 facere, unde ibidem unus procurator de ipso ordine ad ista negotia pertractanda,

1205

^qTho. D. Necesse. Uide Raph. Cuma. in consi. 169. incip. uiso testamento.

376. VI.5.12.3 (col. 1118) 377. cf. ACC² 273–281 (252–53) 378. Ord. Ben. XII 11.1 (AF 17:317)
 379. Ord. Ben. XII 11.11 (AF 17:316)

1181 aestimata] aestimato F 1184 et cuius] cuius F 1185 cardinali] a cardinali F |
 seipsam] ipsam F 1192 Benedictus Papa XXII] Nicolaus Papa 3 ed. 1193–1194 ordinarius]
 ordinamus AF 1194 per] Nec per AF | fuerunt] fuerint AF 1195 dicti] predicti AF
 | possunt] possint AF 1197 monasterii] ministri AF | fuerunt] fuerint AF

qui eligitur per generalem ministrum in generali capitulo, de qua constitutione paefatus Benedictus Papa 12 in praedictis suis constitutionibus, super statu fratum minorum, c. 24.³⁸⁰ Quaedam etiam ad ipsius officium procuratoris pertinentia posuit. Et idem Benedictus in **12 capitulo de libris, cuius procuratoris officium ad nostrum examen non pertinet**, etc.

1210

46

CAPITULUM VI

Habent etiam fratres in multis locis aliquos ex his fratribus, † qui uocantur Procuratores conuentus, horum officium est, quod cum in Regula contineatur, quod fratres *uadant pro eleemosyna confidenter*,³⁸¹ unde cum ipsis conuentibus sit necessitas multa, secundum quod ordo exigit, frater ille qui dicitur procurator habet illas eleemosinas procurare. Potest etiam hic humiliter extra iudicium procurare, ut fratribus relicta legata petantur, ut supra in praedendentia distinctione³⁸² dictum est. Potest etiam sibi procurare eleemosynas pro fratribus induendis et necessitatibus fratrum. Licet enim in Regula diceretur de fratribus et necessitatibus infirmorum ministri et custodes solicitam curam gerant,³⁸³ etc.

1215 Et sic uidebatur, | quod aliis non posset committere, tamen quia ordo exigit, ita quod custodes et ministri hoc expedire non possunt, concessit praedictus Nicolaus in dicto capitulo Exiit, *quod ipsi ministri et custodes possunt huiusmodi curam et solitudinem exercere*:³⁸⁴ et sic semper ad hoc debent habere mandatum a ministris et custodibus, et illi qui tenentur ad dandum pro fratribus induendis, non debent soluere guardiano, nec alteri de eius mandato, uel ministro, uel custodi, nisi guardianus habeat super hoc mandatum a ministro uel custode, sed debent soluere ipsi procuratori, uel alteri de eius mandato, uel ministro, uel custodi. Et talis procurator nullo modo in iudicio potest esse, nec litigantibus pro re temporali assistere, ut de aliis fratribus superius est dictum.³⁸⁵ Et quod iste talis appellatur procurator prout uidetur poni in dicta constitutione, c. 5, ubi sic ait, *de quo communi panno ministri, et custodes, guardiani, lectores, praedicatores, procuratores, et caeteri fratres omnes induantur*;³⁸⁶ et in eo quod dicit, procurator, intelligimus de praedictis, ut puto.

^{380.} *Ord. Ben. XII 22.1 (AF 17:324)* ^{381.} *RegB 6.2 (231)* ^{382.} Supra, ll. ??? ff. ^{383.} cf. *RegB 4.2 (230–231)* ^{384.} *VI 5.12.3 (col. 1118)* ^{385.} Supra, ll. ??? ff. ^{386.} *Ord. Ben. XII 5.6 (AF 17:307)*

¹²²² possunt] possint F ¹²³¹ et] *om.* AF ¹²³² omnes] omnes sine distinctione aliqua aut specialitate tam interius quam exterius AF

47

|573b|

CAPITULUM VII

- 48 Possunt etiam per † statuta terrarum, et communitatum constitui procuratores et syndici, qui nomine ciuitatis possunt relictia, et alia obuenientia fratribus petere, exigere, defendere, gubernare, uendere et in necessitate fratrum distribuere cum pleno mandato, quod iuridice arbitror, esse effectum. Primo, quia ipsi communitati uidetur relictum, ut supra in pluribus partibus huius operis est probatum. Item quia concedentes possunt in ipsa concessione exprimere, per quem res dictae uendantur, nec alias in necessitatem fratrum conuertantur, patet in illo capitulo Exiit qui seminat, cuius uerba statim scribam. Sed statutum ciuitatis est communis utilitas omnium ciuium, l. 1,³⁸⁷ ff. de legibus; ergo ipsi ciues possunt constituere aliquem procura³ | torem, qui de relictis concessis ab eis hoc faciat, et iste procurator uel syndicus dicitur syndicus, seu procurator ciuitatis: appellatur autem in uulgari syndicus fratrum minorum, qui ad ipsorum utilitatem est constitutus. Circa quem autem syndicum plura sunt uidenda. Primo, an eis liceat procurare, quod ciuitas faciat talem syndicum. Et uidetur quod sic ex uerbis Nicolai in dicto capitulo Exiit, §. caeterum cum in eadem ubi sic ait: *quo casu procuret a fratribus, quod ille, qui dabit eleemosinam per se, uel per alium non nominandum ab ipsis, si fieri poterit, sed ab eo potius iuxta suum beneplacitum adsumendum huiusmodi satisfactionem faciat in totum, uel in partem, prout sibi dominus inspirauerit. Si tamen ipse hoc nolle facere, uel non posset, uel quia recessus eius immineat, aut quia quibus hoc uelit committere notitiam non habeat fidelium personarum, seu quacunque alia occasione, uel causa declaramus, et dicimus, quod in nullo regulae puritas infringatur, aut quomodolibet ipsius obseruantia demaculetur, si fratres ipsi alicuius uel aliquorum sibi carent dare notitiam, uel aliquem seu aliquos nominare ac etiam praesentare: cui, uel quibus, si eleemosynam facienti placuerit, committi possit executio praedictorum, ac ipsius habeatur assensus super subrogationibus in scriptis,*³⁸⁸ etc. Ecce ex praedictis liquet, quod ciues, qui istas eleemosynas, et legata concedunt, possunt per suam legem syndicum facere ad praedicta. † Item ex praedictis liquet, quod ipsi fratres possunt procurare, quod hoc fiat, quod intelligo, quantum ad actus extraiudiciales sed quantum ad iudicium, et litigia pro istis temporalibus non credo, quod hoc eis procurare liceat; imo, ut puto, statui eorum omnino repugnat, ut dixi supra proxima distinctione, capitulo finali.³⁸⁹ Item ex praedictis liquet,
- 1235 1240 1245 1250 1255 1260 1265
- 49

387. D. 1.3.1 388. VI 5.12.3 (col. 1115)

1234 procuratores] procnratores ed. 1249 procuret] procuretur F 1255 infringatur] infringitur F 1256 demaculetur] maculatur F 1257 ac] aut F 1258 placuerit] placuit F
| executio] exsecutio F 1259 in] infra F

† quod ciuitas ad praedicta potest constituere syndicum, uel syndicos nominatim exprimendo, et si nominatim non uult exprimere, potest constituere illum quem fratres nominabunt, seu praesentabunt; in hac tamen forma, in constituendo adhibeatur talis cautela, ut constituentes uerbis congruis, et statui fratrum non repugnantibus utantur, non enim licet fratribus nominare aliquem ad litigandum ut dictum est, dicatur ergo sic. Ille uel quis inter fideles deuotos duxerint nominandos, ad recipiendum ea quae sibi relicta et concessa fuerunt, dans licentiam et potestatem eligendi, et petendi eos syndicos, et procuratores, constituimus, etc. Ut sic fratres ipsi eos non nominent, nisi ad rem eis licitam. Statutum tamen eis sic nominatis, uel ita concedere possunt. Item ex | 1270 praedicta autoritate † patet quod dicimus, quod dictus syndicus non solum potest constitui, ut ipse praedicta faciat, sed etiam ut alium, seu alias loco suo constituat. In aliquibus tamen ciuitatibus sunt statuta, quod fratres minores habeant syndicos, sicut alii religiosi, et quod eorum syndici in iudiciis audiantur. | 1275 Et statutum, quod aliquis † in iudicio nomine fratrum minorum compareat, non puto ualere; repugnat enim statui, et Regulae eorum et per consequens sacris canonibus qui eorum statuta, et Regulam approbarunt. Hic autem modus faciendi syndicos nomine communitatis, ut supra dictum,³⁹⁰ iuridicus est et iustus, ut arbitror. Illius autem syndici communitatis ipsius nomine constituti potestas appetet ex his, quae in praedecedentibus³⁹¹ sunt relata. † Nam si in aliquo sit haeres instituta ecclesia, dictus syndicus ciuitatis poterit adire haereditatem, petere, uendere, et in utilitatem ecclesiae conuertere, et in alium commutare ex causa, ut dictum est supra in 1 libro 4 distinctione.³⁹² Idem si iure legati relinquitur ecclesiae, ut dictum est, supra dist. 4, c. fratres, alias filii, lib. 2.³⁹³ Sed si relictum esset, tunc pro tali legato, siue sit quantitas, seu species, competit ciuitati actio personalis, non actio in rem, cum in ciuitatem nullum transeat dominium, ut dictum est supra distin. 4³⁹⁴ et distin. 6.³⁹⁵ Et ideo si res legata syndico traderetur, efficeretur dominus traditione, et posset de ea disponere prout uellet antequam sibi tradatur. Sed alienando non transferret dominium, quia dominus non est. Sed si alienasset, an haeres posset ab emptore recipere, alias repetere, dicam in sequente capitulo.³⁹⁶

50 | 574a |

51

52

53

CAPITULUM VIII

In multis locis † uidi quod ipsi fratres, uidelicet, guardianus cum capitulo, et

^{389.} Supra, ll. 1039 ff. ^{390.} Supra, ll. ??? ff. ^{391.} Supra, ll. ??? ff. ^{392.} Supra, ll. 454 ff. ^{393.} Supra, ll. ??? ff. ^{394.} Supra, ll. ??? ff. ^{395.} Infra, ll. ??? ff. ^{396.} Infra, ll. 1297 ff.

1280 aliquis] alias ed.

custodes faciunt aliquos seculares suos syndicos ad lites, et causas, etiam ad
 uendendum, alienandum, et pretium recipiendum, et eis dant plenam potesta-
 tem, quod utrum procedat, et qualiter, uideamus. Ad quod sciendum est, quod
 54 prout in praecedenti capitulo³⁹⁷ dixi quando ille, qui dat eleemosinam, non
 uult, uel non potest eligere personam, quae excusationem praedictam faceret,
 ipsi fratres ipsum eligere possunt, ut supra uerba relata³⁹⁸ manifeste dicunt.
 Sicut ergo unus potest nominari per fratres in una singulari eleemosyna, ita
 potest unus nominari per fratres, ut eorum obuentiones recipiat, in quibus
 certa persona per concedentem non deputatur, et istum quidam nominant
 syndicum fratum, quidam depositarium, de quo fit mentio per Clementinas in
 dicto capitulo Exiui, etc. (§.) porro cum fratres, ubi sic ait, *ad amicos, siue sint
 dati procuratores, siue deputati per eos uel nuncii, siue depositarii, siue quouis alio
 nomine nuncupentur.*³⁹⁹ Nunc ad propositum dico, quod quando tales fratres
 faciunt et uerba non bene sonant, possunt tamen habere sanum intellectum ut
 intelligantur, quod fratres faciant talem eorum syndicum, scilicet ad ipsorum
 fratum utilitatem, et illud, quod dicti syndici faciunt syndi? | cario nomine
 fratum, debet intelligi, quod hoc faciunt tanquam nominati a fratribus nomine
 eorum, qui eleemosynas concesserunt, ad utilitatem tamen fratum. Similem
 expositionem facit glossa in uerbo, illi haeres,⁴⁰⁰ C. de his quibus ut indig. l.
 | 112ra| Polla, et ff. de his quibus ut indig. l. tutores.⁴⁰¹ † Uerba enim in contractibus
 intelliguntur improprie, prout adaptari possunt ad materiam, de quam agitur,
 ut l. si uno,⁴⁰² ff. lo. in prin. et l. si stipulatus,⁴⁰³ de usu. et l. damni infecti
 55 quidam,⁴⁰⁴ ff. de damno infecto. Item uerba syndicatus praedicti, † quando
 porrigitur ad lites, et causas, omnino reprobo; quia fratribus ad hoc nominare
 non licet, ut in praecedente capitulo dictum est.⁴⁰⁵ Unde quantum ad illa uerba,
 instrumentum syndicatus haberetur, pro non scripto, quantum ad illos qui
 eleemosynas concesserunt, uel quantum ad haeredem eius, qui soluit legatam
 rem; quia pro illa re legata possunt in iudicio defendere, et agere, sicut **dicimus**
 de eo apud quem res est deposita, siue sequestrata, ut ff. ut leg. nom. cauea
 l. postquam §. Imperator. uersi. sed si nec ipsi.⁴⁰⁶ Contra ipsum uero conce-
 dentem eleemosynam nullo modo potest agi, cum apud eum remaneret libera
 potestas reuocandi, ut supra in hoc 2 libro, distinctione 4 capitulo 2.⁴⁰⁷ Item

397. Supra, ll. ??? ff. 398. Supra, ll. ??? ff. 399. Clem. 5.11.1 (col. 1196) 400. Gl. ad C. 6.35.2
 pr. s.v. 'illi haeres' 401. D. 34.9.22 (= tutorem) 402. D. 19.2.15(17).4 403. D. 22.1.4 404.
 D. 39.2.43 pr. 405. Supra, ll. 1234 ff.

1308 amicos] amicos huiusmodi F 1309 dati procuratores] dantes pecunias F |] seu F
 | eos] ipsos F | uel] sive F |] vel F |] seu F 1317 quibus] quae K 1319 si
 stipulatus] si ita stipulatus ed. 1324 quantum] quatum ed.

1330 nec contra haeredem, a † quo legatum relictum est, si haeres ipse uoluit aliquem
 actum, uel officium, ut dicit, intentari possunt nomine fratrum minorum; quia
 ipsis fratribus non competit, ut superius est probatum;⁴⁰⁸ et si qua actione iste
 sit electus, debeat agere nomine eorum, qui eleemosynas tales concesserunt,
 sequeretur quod contra eundum ipsius nomine ageretur, quod fieri non potest,
 1335 ⟨ut⟩ l. 2⁴⁰⁹ de ope. no. nun. | Posset tamen agere, ut quilibet de populo, ut supra
 dictum est, et haeres cogeretur soluere tanquam personae nominatae a fratribus.
 Quantum uero ad alia acta, quae uenient expendienda extra iudicium, ut recipere
 a sponte soluentibus, et res receptas uendere, ex pecunia sibi data alias emere, et
 1340 in fratrum necessitatem conuertere, puto dictum syndicatum sufficere intelligendo
 eum, ut supra dixi.⁴¹⁰ Quia tamen illa uerba dicti syndicatus statui fratrum
 non conueniunt, dico fratres ab ipsorum confectione abstinere: nam Clemens
 in dicto capitulo Exiui, §. denique, cum idem confessor dicit sic, *In omnibus se
 gerant, quod se cunctis ostendant in dictis pecuniis, sicut non habent, penitus nil
 haberent*,⁴¹¹ ut dicta uerba sonant prima facie, eos aliquid habere, etc. † Cautius
 1345 ergo facerent, si simpliciter aliquem, uel aliquos nominarent ad recipiendas res
 legatas fratribus, et relictas, seu aliquo modo concessas, et conuertendas eas in
 fratrum necessitates secundum concedentis uoluntatem, et secundum quod a
 iure permittitur. Istud ergo eis licet in his, quae conceduntur inter uiuos, ut
 supra probatum⁴¹² est. Et etiam in his quae conceduntur in ultima uoluntate,
 1350 eodem modo, ut dictum est in dicto capitulo Exiit qui seminat, §. ad haec, quia
 fratribus.⁴¹³ Et tales sic nominati possunt facere omnia, quae supra dixi.⁴¹⁴ †
 Sed pone, quod talis syndicus seu sic nominatus contra uoluntatem haeredis,
 rem sic fratribus relictam uendidit, et tradidit, et pretium recepit: quid iuris?
 Respondeo ex tali contractu emptori non quaereretur dominium, nec ius in
 1355 re, ex quo agere possit, si aliis possideret, quia ille, qui uendidit, ius uendendi
 non habuit, ut supra est expressum.⁴¹⁵ Si tamen ipse emptor possidet, et haeres
 uendicat, habet exceptionem, per quam potest retinere rem emptam, donec
 sibi restituatur pretium quod soluit, quod apparet in fratrum necessitatem
 expensum. Hoc enim solo commodo haeredis cedit, merito restituendum, ff.
 1360 de rei uend. l. emptor.⁴¹⁶ C. de praed. mi. l. praedia,⁴¹⁷ et l. utere⁴¹⁸ et ff. de re.
 eor. l. si fundus, §. finali⁴¹⁹. An autem contra † talem sic nominatum fratres

406. D. 36.3.5.1 407. Supra, ll. 784 ff. 408. Supra, ll. ??? ff. 409. D. 39.1.2 410. Supra,
 ll. ??? ff. 411. Clem. 5.11.1 (col. 1196) 412. Supra, ll. ??? ff. 413. VI 5.12.3 (col. 1117) 414.
 Supra, ll. ??? ff. 415. Supra, ll. ??? ff. 416. D. 6.1.65(66) pr. 417. C. 5.71.8

1327–1328 concedentem] recipientem ed. 1329 2] 3 ed. 1332 fratribus] ftatribus ed. |
 si] sic ed. 1342 Exiui] exiuit ed. | omnibus] omnibus sic F 1343 non] nec F 1344
 haberent] habere F 1360 uend.] vindicatione K

57

| 574b |

58

59

habeant actionem? Respondeo non. Hoc probatur in dicto capitulo Exiit qui seminat, §. caeterum, ubi sic ait: *ita tamen quod ab omni eiusdem pecuniae administratione, seu dispensatione, et contra personam praedictam actione, seu persecutione, ut dictum est, fratres abstineant omni modo.*⁴²⁰ Ecce aperte liquet, quod contra praedictos nullam habeant actionem, nec contra aliquos pro aliqua re temporali, ut dictum est. Illi tamen qui dictas res concesserunt possunt ab eo recipere, et petere, et etiam Respublica; argumentum eorum quae dicta sunt
60 supra,⁴²¹ etc. 1365

418. C. 5.71.14 419. D. 27.9.13.1 420. VI 5.12.3 (col. 1115) 421. Supra, ll. ??? ff.

1365 dictum] praedictum F 1366 contra] conrra ed.

MINORICARUM LIBER TERTIUS

1. *Fratres minores non possunt esse executores testamenti, in quo pia causa, uel pauperes simpliciter sunt instituti.*
2. *Fratres minores non possunt esse executores testamenti, in quo res uendenda uenit, et pretium in alios distibuendum.*
3. *Frater minor potest executor testamenti in quo relictum est pecunia distribuenda in necessitatem fratrum arbitrio talis fratriss.*
4. *item potest esse executor ad distribuendum inter fratres, moniales, et sorores sui ordinis.*
5. *Potest etiam esse executor, quando solum persona eligenda est in quam fieri debet distributio.*
6. *Electio personarum, et destributio [sic] pecuniarum si est collata in fratres minores, an teneat, quod sic respectu personarum. Nu. 9.*
7. *Executor non eligente, quis eligat.*
8. *Executor non distribuente, cuius arbitrio res erat distribuenda, non succedit legitimus, sed lex ipsa distribuit.*
10. *Frater minor, in quibus non potest esse executor, potest tamen consilium dare, ut exequatur. |*
11. *Executori testamenti ingressuro ordinem fratrum minorum non potest frater minor dare consilium.*
12. *Executot [sic] datus in testamento, qui habet exequi cum consilio fratrum minorum, quando teneatur illud requirere.*
13. *Executor qui requisivit consilium fratrum minorum, quando teneatur illud sequi.*

PRIMA DISTINCTIO

CAPITULUM I

- 1370 De executionibus ultimarum uoluntatum quae fratribus relinquuntur, an per eos exerceri ualeant? Uidetur quod non, et sic uidetur declaratum per Clementem in dicto capitulo Exiui de paradiso, ubi sic ait, *Cumque praedicti ordinis professores pro nulla re temporali | possint in iudicio experiri, praedictis fratribus non licet, nec competit, quin potius considerata sui puritate status scire debeant sibi interdictum, quod huiusmodi executionibus, seu dispositionibus se exponant, cum haec saepius absque litigio et contrectatione, et administratione pecuniae nequeant expediri.*⁴²⁴ | 575a|

1372 praedicti] dicti F 1375 executionibus] exsecutionibus F | seu] et F

- * Econtra uidetur quod possunt,^r quia in quibusdam casibus cessant rationes praedictae. Ideo quid iuris sit, per singulos casus prosequamur. † Quandoque enim executores ultimatum uoluntatum uicem haeredis tenent, et ipsi habent actionem mouere, et in iudiciis respondere, quod est, quando pauperes, uel ¹³⁸⁰
 1 captiui, uel aliqua pia causa sunt simpliciter, ut C. de episc. et cle. l. si quis ad declinandam.⁴²⁵ Et *Extra*, de testa. c. cum tibi,⁴²⁶ et ibi notatur per Innocentem et isto casu non est dubium, quod fratribus minoribus est executoris officium interdictum tam ex uerbis, quam ex eo, quod haereditatis non sint capaces.

CAPITULUM II

- ¹³⁸⁵
 2 Quandoque † isti executores uicem haeredis^s non sustinent, nec aliquod litigium sperant, et tunc siquidem est aliqua res uendenda, uel pecunia distribuenda in illo executoris officio, non licet eis intromittere, ut uerba supra relata⁴²⁷ ostendunt. Nec obstat quod posset dici, quod praedicti poterunt administrare per personas nominatas eo respectu, quo supra dictum⁴²⁸ est in legatis, quia illud uerum est pro eorum necessitate sed si fieret ista distributio pro aliis idoneis, nullo modo licet. Haec probantur in dicto capitulo Exiui, §. porro, ubi sic ait Papa *attendant fratres praedicti, quod nullis aliis causis quam praedictis uel similibus in uia uel alibi liceat recurrere ad amicos huius, siue dantis pecuniam, siue deputati per eos,*⁴²⁹ etc. Apparet ergo manifeste, quod ex nullis aliis causis licet. Ex his puto, † quod si relinqueretur pecunia distribuenda in necessitate fratrum arbitrio talis fratraris minoris, quod talis executionis officium possit implere haerede soluente sponte: fiet enim administratio per personas supra positas, ut ipse frater arbitrabitur. Hoc enim eorum statui non repugnat, ut ¹³⁹⁰
¹³⁹⁵

^r Th. D. Quod possunt. Uide plene per Ias. in l. patre furioso; ff. de his qui sunt sui uel alie. iur. in uersic. secundo facit ubi uideas.

* Barb. con. 12 lib. 1. I. M.

^s Tho. D. Uicem haeredis. Uide Bar. in l. a filio, in prin. ff. de alim. et cib. leg. et ibi Ale. de Imo. in addi. Et uide And. Sic. in c. tua nobis [X 3.26.17], *Extra*, de testa. et Bart. in consi. 6 incip. uso testamento. Et uide Lud. Rom. in consi. 409 inci. quo ad primum in secundo dubio, ubi consului, quod licet fratres praedicti non possint esse exequutores si tamen fuerint exequuti, ualet exequutio.

424. Clem. 5.11.1 (col. 1198) **425.** C. 1.3(6).48(38) **426.** X 3.26.13 **427.** Supra, ll. ??? ff. **428.** Supra, ll. ??? ff. **429.** Clem. 5.11.1 (col. 1196)

¹³⁸¹ simpliciter] simplicitet ed. ¹³⁹² praedicti] praefati F | nullis] pro nullis F ¹³⁹³
 liceat] licet eis F | huius] huiusmodi F | dantis pecuniam] sint dantes pecunias F ¹³⁹⁴
 deputati] deputati ed. | eos] ipsos F

dictum est, et rationes proxime dictae cessant.

CAPITULUM III

1400 Idem dico si pecunia † ueniat distribuenda inter moniales, sorores monasteriorum, quae reguntur per ipsos fratres. Nam Benedictus Papa XII in constitutionibus, quas fecit circa statutum fratum minorum, hoc uidetur ex ponere in capitulo Exiit, ut dixi in alio libro distin. 5 c. 1.⁴³⁰ Hoc etiam probatur in eiusdem constitutionibus, c. 32 quae incipit, *Insuper quia decet Christi famulos*,⁴³¹ etc., ubi expresse permittit fratribus, ut rationibus et computationibus et distributionibus bonorum temporalium inter ipsos intersint, ut eas pertractent, ut ex multis patribus illius capituli colligitur, ubi sic ait, *in singulis monasteriis eiusdem per prouinciales, et ministros eiusdem ordinis Minorum de consensu abbatissae, et conuentus, seu maioris partis numeri eorum de authoritate apostolica certus monalium numerus statuatur, iuxta monasterium ipsorum sub poenitentia obuentum, et etiam facultatem, ita quod ?| ex his congrue ualeant sustentari*,⁴³² etc. | 112va| Ecce aperte liquet, quod talibus distributionibus et computationibus, scilicet quantum pro quolibet detur, possent interesse. Idem etiam probatur in eodem capitulo, ubi ait, *nisi adeo ipsorum monasteriorum facultates excrescerent, quod pluribus possent sufficere competenter, sed tunc talis excrescentia referatur capitulo generali fratrum Minorum, a quo ordinari habet, quot personas de ipsis fructibus, uel obuentibus excrescentibus ultra statum monasterii*,⁴³³ etc. | Et in pluribus aliis partibus eiusdem capituli, praedictis autem casibus, ut supra⁴³⁴ et infra⁴³⁵ dicetur, fratres posse se de executione intromittere, intelligatur habita licentia superioris, ut *Extra*, de testam. c. religiosus,⁴³⁶ lib. vi. | 575b|

1405
1410
1415
1420

^{430.} Supra, ll. ??? ff. ^{431.} Ord. Ben. XII 29.1 (AF 17:332) ^{432.} Ord. Ben. XII 29.2 (AF 17:332)

^{433.} Ord. Ben. XII 29.3-4 (AF 17:332-33) ^{434.} Supra, ll. ??? ff. ^{435.} Infra, ll. ??? ff. ^{436.} VI 3.11.2

¹⁴⁰⁴ constitutionibus] constitutionibus ed. ¹⁴⁰⁸ eiusdem] earumdem AF | et] om. AF | abbatissae] abbatissarum AF ¹⁴⁰⁹ conuentus] conventum AF | numeri] numero AF | eorum] earumdem AF | de] om. AF ¹⁴¹⁰ monasterium] monasteriorum AF | sub poenitentia obuentum] suppetentiam obventionum AF ¹⁴¹¹ facultatem] facultatum AF | his] ipsis AF ¹⁴¹⁴ facultates] facultates seu obventiones AF ¹⁴¹⁵ tunc] ex tunc prius AF ¹⁴¹⁶ fratrum] dictorum fratrum AF | a] in AF | habet] habeat AF | personas] persone AF | de] ex AF ¹⁴¹⁷ obuentibus] obventionibus AF | statum monasterii] statutum numerum AF ¹⁴²⁰ religiosus] religionis ed.

CAPITULUM IIII

5 Quandoque^t committitur † eis aliquod executionis officium, in quo nullum litigium, nulla pecuniae exactio, seu dispensatio uertitur. Uerbi gratia, quod decem floreni expendatur inter decem pauperes, uel ut unus florenus pro quolibet, qui pauperes elegantur per talem fratrem. Item nulla fit distributio pecuniae, sed testator ipse distribuit, sed per fratrem fiet sola electio personarum, an possit fieri per eum? Puto quod sic, nam cessant rationes prohibentes. Praeterea ex hoc fratribus nullum commodum quaeritur. Est enim ista electio meri facti, quod patet, quia cadit in deportatum, qui non est capax eorum quae sunt iuris ciuilis, l. cum pater, §. haereditatem,⁴³⁷ de leg. 2, ff. ad Trebellianum, l. ex facto §. si quis rogatus, ii.⁴³⁸ Hoc enim, si fideliter fiat, meritorium est, ipsi enim propter secreta quae audiunt in confessionibus melius cognoscunt pauperes uocandos quam alii homines. Hoc enim nec malum est, nec species mali habet, tamen debet hortari eum secundum Deum ne eligat personas, in quibus possit esse sinistra suspicio.

1425

1430

1435

1440

1445

6 Sed pone, quod aliquis reliquit † pecuniam, uel res distribuendas arbitrio executorum, et inter pauperes, quos executores elegerunt,^u et sint fratres minores, in dicta constitutione continentur duo scilicet electio personarum, et haec est fratribus licita. Item distributio pecuniae, et hoc est fratribus interdictum. An poterunt dicere fratres, nos uolumus pauperes eligere, distributionem autem pecuniae faciat ille, ad quem spectat, quod uidetur, quasi ut utile per inutile non uitietur, imo separetur, ut in c. utile per inutile,⁴³⁹ li. 6, de reg. iu. Et quia sunt duo, ergo potest unum amplecti, et aliud respui, l. 2,⁴⁴⁰ de leg. 2, cum si. Econtra uidetur, quia si elegantur personae, impeditur distributio, quae alteri deberet competere. Aliter enim cogitur quis distribuere inter plures, aliter inter pauciores; ergo uidetur, quod non possit, l. 2, §. qui Stichum, ff. de

^tTh. Di. Quandoque. Uide Bar. in cons. 6 post princ. incip. uiso testamento. Et Lud. Ro. in consi. 409 incip. quo ad primum, in 2. dub.

^uBer. Land. elegerunt. Uide Pet. de Ancha. in consi. 253. Rom. consi. 228 incip. pro plena discussione. Et 406 incip. quo ad primum propositae consultationis.

437. D. 31.77(79).4 uel D. 31.77(79).18 438. D. 36.1.18(17).6 439. VI 5.13.37 (= utile non debet)

1421 †] *numeris in margine deest* 1422 pecuniae] pecuuniae ed.

eo, quod cer. lo., ibi, dum dicit, *alioquin tollis ei actionem dum uis seruare reo electionem.*⁴⁴¹ Secundo dicendum est, † quod fratres poterunt eligere personas. Pro cuius intellectu est sciendum, quando relinquitur personae incertae, ut pauperibus, uel captiuis, tunc si executor testamentarius non elit, succedit legitimus: scilicet episcopus, l. nulli⁴⁴² et l. si quis ad declinandam.⁴⁴³ et in Authen. de eccl. tit. §. si quis autem hoc facere.⁴⁴⁴ Quandoque persona est certa, sed res quae relinquitur, est incerta, tunc executor non declarat rem,^v si quidem debet eligere unam de certis, ipsi succedit in arbitrium, et electio sit ipsius legatarii, executor non exigente, ut l. fi. §. fi.⁴⁴⁵ C. commu. de leg. Si uero executor debeat arbitrari simpliciter, quatenus sibi uidetur, tunc succedit arbitrium boni uiri, hoc est iudicis, ut l. 1⁴⁴⁶ de leg. 3. Quandoque contingit quod personae, et res sunt incertae, sed qualiter inter † personas praedictas distribuantur dictae res, arbitrio executoris committitur, et tunc executore cessante distribuere, non succedit legitimus distributor, sed lex ipsa distribuit, ut quilibet aequaliter admittatur, qui uenit ad petendum, l. qui duos, §. fi.⁴⁴⁷ de leg. 2 et l. cum quidam,⁴⁴⁸ et l. unum ex familia, §. sed et si fundum.,⁴⁴⁹ eo. ti. et ibi per glo. in uer. **dixi ita demum.**⁴⁵⁰ At nunc † in proposito, si frater nominet personas, licet ipse non posset inter eas distribuere, tamen distributionem facit lex, ne aliquis posset conqueri, ne sibi facultatem distribuendi abstulerit, cum lex ipsa hoc fecerit. Praeterea in legato illo primo debet attendi persona, ut l. quidam referunt,⁴⁵¹ ff. de iure codicillorum. Debet ergo electio personarum praecedere, et praeferrri. Aequius enim est, quod per electionem | personarum impediatur distributio, quam per distributionem impediatur personarum electio, ut ex praedictis patet. ?|

7

8

9

|576a|

SECUNDA DISTINCTIO

CAPITULUM I

1470 An autem^w istis † executoribus, si reperiantur fratres, possint dare consilium?

^vTh. D. Non declarat. Uide plene die dicto Bar. hic per do. Franc. de Are. in consi. 68 incip. do. Ioann.

^wTho. D. An autem. Uide Ale. in l. 1, §. si plures. in addi. Bar. ff. de exer. in aposti. quae incip. seruanda est, uers. et an debeat saltem.

440. D. 31.2 441. D. 13.4.2.3 442. C. 1.3(6).28 443. C. 1.3(6).48(38) 444. N. 131.11.3 (= Si autem qui haec facere) (= Coll. 9.6) 445. C. 6.43.3.4 446. D. 32.1 447. D. 31.13 448. D. 31.21 uel D. 31.24 449. D. 31.67(69).5 450. Gl. ad D. 31.67(69).5, s.v. ‘???’ 451. D. 29.7.14

- 10 Uidetur quod sic: licet enim Clemens statim post uerba praedicta in c. 1, praece-
dentis distinctionis.⁴⁵² Subdit sic, ueruntamen in his exequendis dare consilium
eorum statui non obstat, cum per hoc ipsis circa temporalia bona nulla iurisdic-
tio, actio in iudicio, siue dispensatio tribuatur. Quae uerba intelligo generaliter
prout iacent, siue consilium determinate^x siue indeterminate petatur, siue de
personis, siue de quantitate. Caevant tamen fratres, et faciant taliter, quod in
talibus consiliis suis cesseret suspicio. Et praedicta uera, nisi persona praedicta,
quae consilium super distributione peteret, ordinem minorum ingressura esset,
ut in sequenti capitulo dicetur.

1475

CAPITULUM II

- Sed si persona † quae a fratribus consilium peteret, esset ipsorum fratrum
ordinem ingressura, tunc fratres super eo consilio dare non possunt, ut colligitur
ex his uerbis Clementis in dicto capitulo Exiui, §. dubitauerunt, ubi sic ait,
Dubitauerunt, et dubitant multi fratrum, an liceat ipsis de bonis ingredientium
quicquam recipere si donetur, et si ad dandum personis, et conuentibus eos possint
inducere sine culpa: si etiam ad disponendum de distributione talium rerum
11 *debeant ipsi ministri uel fratres dare consilium;*⁴⁵³ et paulo post, *dicimus de caetero*
debere tam ministros, quam fratres caeteros a dictis inductionibus ad sibi dandum et
*suationibus nec non et dandis, circa distributionem consiliis abstinere,*⁴⁵⁴ etc. Licet
uerba praedicta solum uideantur referri, quando ingrediens de bonis suis^y uoluit
distribuere. Ueruntamen idem puto si uellet distribuere de bonis alienis, quia
forte fuisse executor relictus in bonis alterius, quia rationes, quae ponuntur in
illa decretali etiam locum habent, uidelicet, quod fratres debeant magis habere
affectum ad personam, quam ad bona temporalia. Praeterea, subest altera ratio,
quia cum sit ingressurus religionem, et sic in potestate monasterii et fratum
ipsorum, rogamen, et suasio esset praeceptum, et sic ille libere non distribueret;
ideo Papa uoluit, quod hoc casu a dandis consiliis abstinerent; argumentum ad
hoc, ff. de adul. l. si postulauerit, §. ratio autem publicandorum.⁴⁵⁵

1480

1485

1490

1495

^xDeterminate. Uide Bar. in l. quidam, §. Papinianus, ff. de admi. tut. et ibi apost. Ale. et ibi
scripsi.

^yTho. D. De bonis suis. Uide Ias. in auth. si qua mulier, in princip. C. de sacrosan. eccles.

452. Supra, ll. 1370 ff. 453. Clem. 5.11.1 (col. 1195) 454. Clem. 5.11.1 (col. 1195) 455.
D. 48.5.28(27).11 (= Iubet ... ratio autem publicandorum)

1486 uel] seu F

TERTIA DISTINCTIO

CAPITULUM I

An autem ille † tertius cuius executoris officium, et distributio est iniuncta in testamento cum consilio fratrum minorum, debeat eorum consilia requirere de necessitate? Breuiter omissis multis dictis infra in praesenti capitulo sic dico. Aut testator iniunxit, quod fiat cum consilio fratrum minorum eo casu quo ipsi fratres non possunt esse executores, et de urbanitate debet eorum consilium requirere, de necessitate non tenetur, l. quidam decedens, §. Papinianus,⁴⁵⁶ de administr. tutorum, at eo casu, quo ipsi fratres possunt esse executores, tunc debet eorum consilium requiri, ff. man. l. idemque, §. si quis,⁴⁵⁷ et l. sed et pupillus, §. conditio,⁴⁵⁸ ff. de instito. et l. si quis mihi bona, §. iussum,⁴⁵⁹ ff. de acquir. haer. et l. coram Titio,⁴⁶⁰ ff. de uerbo. sign. Sed contra praedicta facit, | ff. de admin. tut., l. Titium, et Moaeuium,⁴⁶¹ ubi reperitur quod etiam qui non potest esse particeps officii, non tenetur quis eius consilium requirere, sed ibi loquitur in curatore, cuius potestas est a lege, licet a testatore detur. Sed hic loquitur in executore, cuius potestas est ab homine, sicut potestas procuratoris, et circa haec et alia quae infra dicam proxi.⁴⁶² latius dixi in quodam commento, quod feci in l. infra, §. si plures, ff. de exerc.⁴⁶³ Haec uero hic dixisse sufficient. Sed an † ille, qui ipsorum requisuit consilium, teneatur illud sequi de necessitate. Dic, aut loquimur in eo casu, quo consilium requirere non tenetur de necessitate, et tunc non tenetur illud sequi, ut patet ex his quae dixi supra in capitulo proximo:⁴⁶⁴ etiam si testator dixit, quod hoc faciat de consilio et consensu ipsorum, ne quod una uia prohibetur, id fiat alia, l. scire oportet, §. i.,⁴⁶⁵ ff. de excu. tut., *Extra*, de reg. iur., c. cum quid una,⁴⁶⁶ lib. 6. Aut loquimur eo casu, quo tenetur requirere consilium quod est quando ipse potest executor esse, si quidem est frater minor assumptus ut executor, et consultor si? | mul tenetur illud sequi, dicta l. Titium,⁴⁶⁷ ff. de admi. tu. Aut fuit assumptus, ut simplex consultor, et tunc sufficit, quod eius requiratur consilium, nec tamen sequi debet, ut *Extra*, de arb. c. cum olim.⁴⁶⁸ Et arg. ff. man. l. 2 in fi.⁴⁶⁹ Et sic reprobatur distinctio eorum, qui dicunt, aut dixit consilium, aut cum consilio,

^{456.} D. 26.7.5(6).8 ^{457.} D. 17.1.10.4 *uel* D. 17.1.10.7 ^{458.} D. 14.3.11.5 ^{459.} D. 29.2.25.4

^{460.} D. 50.16.209 ^{461.} D. 27.7.47(48) ^{462.} Infra, ll. ??? ff. ^{463.} Bartolus ad D. 14.1, §.

Si plures (*Op. om. [1562] 1:700b-703b*) ^{464.} Supra, ll. 1480 ff. ^{465.} D. 27.1.13(15).1 ^{466.}

VI 5.13.84 ^{467.} D. 27.7.47(48) ^{468.} X 1.43.7

¹⁵⁰⁵ et] si K ¹⁵¹⁶ quae] que ed. ¹⁵¹⁸ scire oportet] sciendum est K

| 576b |

13

| 113ra |

et tangitur per glossam in dicta l. id quod pauperibus,⁴⁷⁰ C. de epis. et cler. et ego plenius in dicta §. si plures,⁴⁷¹ ubi respondi ad omnia iura, si qua possunt in contrarium facere, etc.

469. D. 17.1.2.6 **470.** cf. Gl. ad C. 1.3(6).24, s.v. ‘consistat’ **471.** Bartolus ad D. 14.1, §. Si plures (*Op. om. [1562] 1:700b–703b*)

MINORICARUM LIBER QUARTUS

1. *Fratres minores non succedunt ab intestato, nec per ipsos etiam ecclesiae Romanae acquiritur, sed haereditas uadit ad sequentes in gradu.*
2. *Fratres minores non succedunt ab intestato, etiam in his rebus, quae licite retinere posunt.*
3. *Fratres minores nouitii ante professionem succedunt ab intestato.*
4. *Profitentes regulam fratrum minorum, libere de bonis suis disponere possunt.*
5. *Filius praeteritus a patre profitente regulam fratrum minorum, rumpit testamentum.*
6. *Haeres institutus in testamento ingredientis religionem fratrum minorum, statim capit haereditatem, aliter morte non expectata naturali.*
7. *Ingressus, et professus religionem fratrum minorum non potest bona sua diuidere inter filios suos.*
8. *Bona profitentium religionem fratrum minorum pertinent ad uenientes ab intestato.*
9. *Professus religionem fratrum minorum, si efficitur episcopus, non recuperet bona alii quaesita.*
10. *Frater minor episcopus, uel aliter liberatus ab ordine, quando recuperet ius succedendi ab intestato.*
11. *Frater minor remotus ab ordine propter eius demerita non recuperat ius succedendi ab intestato.*

PRIMA DISTINCTIO

CAPITULUM I

De haereditatibus quae fratribus ipsis ab intestato obueniunt, aliqua dubia oriuntur. † Primo, an frater minor parentibus et aliis agnatis ab intestato succedit,^z sicut monachus, ut dicitur C. de epis. et cler. l. Deo nobis, §. hoc etiam.⁴⁷² Istam quaestionem mouet ibi **Iac. de Are.** et etiam Cynus⁴⁷³ recitat opinionem quorundam. Quidam dicunt, quod per eos acquiritur ecclesiae Romanae. Alii dicunt, quod acquiritur eis, non ut retineant, sed ut uendant. Alii dicunt, quod nullo modo habere possunt. Sed istorum opiniones fuerunt antequam ueniret declaratio Clementis in dicto capitulo Exiui, §. cupientes. Ut haec quaestio de-

^zBer. Lan. Succedat. Uide Ro. consi. 168 et 396.

472. C. 1.3(6).54(44).5

terminetur, dic sic, *quia igitur successoribus transit non solum ususfructus rei, sed etiam dominium suo tempore in communem haeredem: fratres autem praefati nil sibi in speciali, uel etiam ordini eorum est in communi, declarando dicimus, quod successionem huiusmodi, quae uerisimiliter, et indifferenter ad pecuniam, et alia bona mobilia se extendunt, considerata puritate uoti, nullatenus sunt capaces,*⁴⁷⁴ etc. Ecce habeo expresse, | quod his fratribus uel ordini nullatenus quaeritur, et sic legitimam debitam iure naturae non poterit petere, uel habere, cum sit ¹⁵⁴⁰ tertia eius, quod habituri erant ab intestato. Sed ab intestato nihil habituri sunt, ergo etc. Item ex eo, quod dixit, eos non capaces, appetat, quod non quaeritur per eos ecclesiae Romanae, ut l. si in metallum,⁴⁷⁵ ff. de his, quae pro non scrip. hab. et de haer. insti. l. 1,⁴⁷⁶ et de bo. lib. l. <si> necem, §. si deportatus.⁴⁷⁷ Uenit ¹⁵⁴⁵ ergo dicta haereditas ad sequentes in gradu.

|577a|

CAPITULUM II

Sed quid, si in dicta † haereditate est domus contigua loco fratrum minorum, uel ibi sunt res, quas fratres ad usum possunt licite retinere, an in illis succedant?

² Respondeo non, ut patet ex praedictis uerbis, dum dicit, nullatenus,⁴⁷⁸ ergo etc. Et sic in nulla parte, uel re. Praeterea non dicitur quis proprie succedere in rebus certis, sed in haereditate, quae est quoddam incorporale, licet continet res corporales, ut ff. de re. di. l. 1 in fi.,⁴⁷⁹ et Insti. de reb. corp. et in corp. §. 1,⁴⁸⁰ et per totum titulum.⁴⁸¹ Cum igitur ipsi non sint capaces istius successionis, hoc est ipsius uniuersalis iuris, ergo nec eorum, quae in dicto iure continentur, et praedicta uera in fratribus iam professis, etc.

1550

1555

CAPITULUM III

³ Sed nouitii, ante factam † professionem expresse, uel tacite, sunt liberi homines, Extra, de regular. c. non solum,⁴⁸² lib. 6. Et est hodie in fratribus minoribus expresse de? | claratum per Benedictum Papam XII in dictis constitutionibus, ubi

1560

^{473.} Cino ad C. 1.3.54, nn. 5-8 (1:21ra) ^{474.} Clem. 5.11.1 (col. 1197) ^{475.} D. 34.8.3 ^{476.} D. 28.5.1 ^{477.} D. 38.2.4.2 ^{478.} Supra, ll. ??? ff. ^{479.} D. 1.8.1.1 ^{480.} I. 2.2.1 ^{481.} I. 2.2.2 ^{482.} VI 3.14.2

¹⁵³⁷ successoribus] in successionibus F | ususfructus] usus F ¹⁵³⁸ communem haeredem] heredes F | nil] nihil F ¹⁵³⁹ in speciali] in speciali acquirere F | etiam ordini eorum est] eorum ordini possunt etiam F ¹⁵⁴⁰] etiam ex sui natura F | et] et etiam ad F ¹⁵⁴¹ bona mobilia] mobilia et immobilia F

sic ait,^a *Caveant autem guardiani, et ipsi nouitii, et magistri eorum, ac fratres alii, ne contra constitutionem intra probationis annum aliqualiter impedire praesumant,* | 113rb |
*quo minus si ad aliam religionem transire maluerint, transeant, uel etiam ad seculum redeant, sicut de sua processerit uoluntate,*⁴⁸³ etc. Ecce apparent, quod sunt in sua libertate, ergo sicut alii liberi, et seculares possunt succedere, qui si postea fecerint professionem, erit de istis bonis, sicut si predicta successione sibi quaesierint, sicut de aliis bonis proxima distinctione⁴⁸⁴ dicetur.

1565

SECUNDA DISTINCTIO

CAPITULUM I

De bonis uero † eorum,^b qui predictorum fratrum Regulam imitantur, uel profitentur, quid iuris sit, uideamus. Constat enim quod ipsi nil retinere possint omnino, et si quid ipsi ante professionem de bonis suis distribuerint, seu dispositionem fecerint, haec rata esse debent, et firma, cum in ipsa Regula adiiciatur, quod liceat ingredientibus, et sit liberum facere de bonis suis, secundum quod dominus spirauerit;⁴⁸⁵ hoc etiam dicitur in dicto capitulo Exiui, §. dubitauerunt,⁴⁸⁶ etc. Et licet in his, qui alias religiones ingrediuntur, consueuerit dubitari, an in eorum testamento, quod ante fecerunt, debeat aliquid de iure institutionis relinquere monasterio quod ingrediuntur, ut C. de sacros. eccl. auth. si qua mulier.⁴⁸⁷ Et 19 quaestio 3, c. si qua mulier.⁴⁸⁸ Tamen in eo, qui profitetur Regulam minorum, hoc expeditum puto. Ille † enim filius praeteritus rumpit testamentum, qui potest succedere, alias secus, ut l. si necem. §. 1,⁴⁸⁹ de bo. liber. et l. Gallus. §. et quid si tantum,⁴⁹⁰ ff. de lib. et posthum. |

^aBer. Lan. Nouitii. An nouitius habeatur pro clero, uel laico, uide Pet. de Anch. consi. 72.

^bTh. D. De bonis uero eorum. Sed si monachus, uel fratres unius monasterii detinetur bona fide in alio monasterio tanquam frater ipsius monasterii detinentis, et emat unam rem, quae tradita est abbatii, uel guardiano ipsius monasterii secundi detinentis, et non appareat ex cuius pecunia monasterii ipse emerit, de qua intelligitur, uide Pau. de Ca. et Alex. in l. cum fundus, §. seruum. ff. si cer. pet.

483. *Ord. Ben. XII 3.5 (AF 17:304)* 484. Infra, ll. 1568 ff. 485. Cf. *RegB 2.7 (228)* 486. Clem. 5.11.1 (col. 1195) 487. C. 1.2(5).13 auth. Si qua mulier (cf. N. 123.38) 488. C. 19 q. 3 c. 9
489. D. 38.2.4.1 490. D. 28.2.29.5

1561] ipsorum noviciorum AF | eorum] om. AF 1562 contra] quem AF | constitutionem] constitutum AF | intra] infra AF | aliqualiter] aliquatenus AF 1563 si] om. AF | transire maluerint] quam maluerit AF | transeat AF | etiam] omnino AF 1564 redeant] redeat AF 1577 19] 11

4

5

CAPITULUM II

- Isti etiam haeredes † instituti in testamento talis sic ingredientis capient ipsius haereditatem statim, non expectata morte naturali, licet de ingredientibus alias 6 religiones consueuerit dubitari, in dicto auth. si qua mulier.^{491,c} Ratio, quia ibi ciuilis mors quo ad abdicationem bonorum ab eo habet per omnia eundem effectum, quem habet mors naturalis, ergo idem ius, l. Deo nobis in prin.,⁴⁹² C. de epis. et cle. et l. ex *(ea)* parte, §. *(in)* insulam.,⁴⁹³ ff. de uerbo. obl. Ad quod etiam per **Dynum** in dicta l. si necem. Et puto istam suam uoluntatem non poterit reuocare, ut statim dicam,⁴⁹⁴ etc.

1585

CAPITULUM III

- 7 Quandoque contingit, † quod ingredientes dictam religionem fratrum minorum fecerunt professionem, et de bonis suis nullo modo disponunt, dubitatur primo, an potuerunt bona sua diuidere inter filios, sicut possunt alii, qui alias religiones ingrediuntur, dicto auth. si qua mulier.⁴⁹⁵ Respondeo non puto, quia post professionem non possunt se impedire de talibus constitutionibus, cum non faciant ob suas necessitates, sed ob alias, et hoc uerum esse probatur, per ea quae dixi in praecedente libro⁴⁹⁶ de executoribus ultimarum uoluntatum, dixi in capitulo 3.⁴⁹⁷ Et per hoc puto, quod uoluntatem propriam reuocare non possunt. Quicquid sit de iure in aliis religiosis, hic non dico, etc.

1590

1595

TERTIA DISTINCTIO

CAPITULUM I

- 8 Sed ad quos pertinebunt † bona ipsorum ingredientium praedictam religionem, et non disponentium? Ista est antiqua quaestio: eam tangit Innocentius *Extra*, de proba. cap. in praesentia.^{498,d} Et hodie Ioan. And.⁴⁹⁹ recitat opin. et ?| eam

1600

^cTh. D. Si qua mulier. C. de sacros. eccl. et ibi uide Ias. et ibi scripsi, et uide do. Bar. Soc. in consi. 92 in prin. inci. circa primum.

^dTh. D. Cap. in praesentia. Uide Lud. Ro. consi. 216 incip. circa declarationem ubi plene.

491. C. 1.2(5).13 *auth.* Si qua mulier (cf. N. 123.38) **492.** C. 1.3(6).54(44) pr. **493.** D. 45.1.121.2
494. Infra, ll. 1589 ff. **495.** C. 1.2(5).13 *auth.* Si qua mulier (cf. N. 123.38) **496.** Supra, ll. ??? ff.
497. Supra, ll. ??? ff. **498.** X 2.19.8 **499.** Ioannis Andreae, *Novella commentaria ad X* 3.35.1-4 (3:175b-77a)

1589 †] *scripsi* 1598 †] ‘8’ in loco ‘1’ *scripsi*.

tangit Spec. in tit. de sta. mo. c. 1, 2, 3, et 4.⁵⁰⁰ Breuiter quid iuris sit in aliis religiosis, hic non dico. Sed quantum ad fratres minores dico, quod eorum ordo ex praedictis bonis nil debeat, uel possit petere, ut expresse colligitur in dicto capitulo Exiui, §. dubitauerunt.⁵⁰¹ Unde puto, quod quantum ad istam materiam penitus habeatur pro mortuo, ut dictum est, *<et>* quod dicta bona pertineant ad uenientes ab intestato, sicut si mortuus esset. Facit ad hoc, C. de bon. dam. authen. bona damnatorum,⁵⁰² etc.

|113va|

1605

CAPITULUM II

Contingit interdum, † quod illi, qui Regulam fratrum minorum sunt professi, transeunt ad episcopatum,^e uel aliam regulam, qui possunt in communi habere. 9
 1610 Quaeritur primo, an eorum bona alicui quaesita possint recuperare? Et uidetur, quod sic, sicut dicimus de restituto, l. 2,⁵⁰³ C. de sen. pas. et l. 1,⁵⁰⁴ ff. de sen. pas. Contrarium dico, quia siue dicas, quod haec restitutio sit in pristinum statum repositio, siue quod indulgentia, seu permissio transeundi ad alium statum separatum, non recuperat bona tam aliis quaesita, quam fisco, *<ut>* l. Gallus. §. et quid si tantum,⁵⁰⁵ de lib. et posthu. Et ibi notatur in fine magnae glossae⁵⁰⁶ et ideo bona non recuperat, ut C. de sen. pas. l. 1,⁵⁰⁷ et l. tutor,⁵⁰⁸ cum similibus.

1615

CAPITULUM III

Quaero, an talis frater † minor factus episcopus, uel ad aliam religionem legitime translatus succedat ab intestato parentibus agnatis, et cognatis? Et uidetur, quod sic, ut C. de sen. pas., l. 1.⁵⁰⁹ Contra uidetur, quod non, | casus est, ff. ad Tertul. l. 2 §. 1,⁵¹⁰ ubi loquitur de filiofamilias facto seruo, et postea liberato. 10
 1620 Solutio. Putarem dicendum sic: Aut iste liberatur ab ordine authoritate summi Pontificis, et puto, quod ius succedendi recuperet, l. 2,⁵¹¹ C. de sen. pas. et ff. ad Tertul. l. 1, §. filius qui mortis.⁵¹² Idem puto si aliter legitime ab aliquo

|578a|

^eTh. D. Episcopatum. Uide Fel. in c. inter quatuor. ubi plene, de maio. et obe. et Ias. in l. Gallus. §. et quid si tantum, ff. de lib. et posthu. Et uide Fed. de Sen. consi. 32.

500. Cf. Gulielmus Durandus, *Speculum iuris* 3.4, De statu monachorum et canonicorum regularium (413b-23b) 501. Clem. 5.11.1 (col. 1195) 502. C. 9.49.11 *auth.*Bona damnatorum (cf. N. 134.13) 503. C. 9.51.2 504. D. 48.23.1 505. D. 28.2.29.5 506. Gl. ad C. 9.51.1, s.v. ‘quid sit in integrum’ 507. C. 9.51.1 508. C. 9.51.4 509. C. 9.51.1 510. D. 38.17.2.1 511. C. 9.51.2

1624 filius] filio K

Archiepiscopo, uel alio praelato promoueretur ad aliquam dignitatem. Per hanc enim concessionem beneficii intelligo eum ad omnia restitutum, ut dictis legibus cum ius succedendi recuperet, nec est in eo statu, in quo erat ingressus, facit 19 q. 1 cano. statutum.⁵¹³ Per quem canonem et multas alias rationes reuerendus pater dominus Franciscus de Assisio Decretorum Doctor Abbas Monasterii Campi Regii in medium adducit, qui istum passum ad mei interrogationem sic disputans determinauit. Si uero reperitur alius modus licitus, quam expressa concessione beneficii, uel dignitatis, per quam ab eo ordine absoluueretur, tunc ius succedendi non recuperatur, dicta l. 2 §. 1,⁵¹⁴ ad Tertul., dicta l. 1, §. filius qui mortis⁵¹⁵ eodem titulo, ubi textus facit istam distinctionem, et bene, alias aduertatur. Hoc autem † potest contingere, si aliquis propter eius demerita ab ordine licentiaretur, et ab ordine ei permitteretur, ut transiret ad aliam regulam, quod eo casu ei licet, non alias, ut per multa priuilegia Romanorum Pontificum fratribus est concessum, quae hic non refero, quia longum esset. Eo autem casu non puto eos recuperare ius succedendi, per iura praedicta. Illa enim absolutio magis est ad poenam, quam ad praemium, etc.

1625

1630

1635

1640

CAPITULUM IIII

Posset quaeri^f aliquis erat grauatus restituere, si decederet sine liberis, qui deces- sit instituto filio fratre minore, an talis filius faciat istam conditionem deficere, etc. Uel pone, per Italiam sunt statuta, quod filiae foeminae non succedant extantibus masculis, utrum filius masculus frater minor faciat foeminam non admitti, et plura alia possent quaeri, quae licet sint dubia propter statum fra- trum minorum, tamen quia haec ad eos non pertinent (non est enim eorum commodum, uel incommodum), ideo ad praesens opus non pertinent, sed haec in aliis locis debitum sunt tractanda.

1645

Finis Tract. Minoricarum Bart.

^fTh. D. Posset quaeri. Adde Bal. in l. filiusfa. §. cum quis, in fi. de leg. 1 et in l. 3 in fi., ff. de bon. pos. contra tab. et in l. 1, §. filium eodem titu. et in l. fi. C. quando, et quibus quarta pars. Et Ang. in Auth. de non eligen. secundo nuben. in fi. prin. Et in l. 1, C. de cond. inser.

512. D. 38.17.1.4 513. C. 19 q. 3 c. 3 (= Statuimus) 514. D. 38.17.2.1 515. D. 38.17.1.4

1633 filius] filio K

BIBLIOGRAPHIA

- Bartolus de Saxoferrato (1590). *Bartoli a Saxoferrato, Omnium iuris interpretum antesignani consilia, quaestiones, et trattatus nunc recens quadragintaquatuor aliis consiliis, tum criminalibus tum ciuilibus et uno tractatu de procuratoribus locupletata; atque etiam, praeter alias additiones ad hanc diem editas, aureis adnotationibus Iacobi Anelli de Bottis, regiis consiliaris neapolitani, illustrata.* Tom. 10. Venice: Apud Iuntas.
- (2007). *Opera omnia. In der Bearbeitung von Iacobus Concenatius.* 5 tom. Ius commune. Rechtstradition de Europäischen Länder. Legistik 2. Frankfurt-am-Main: Vico Verlag. Reprint of Basel 1562 edition.
- Cenci, Caesar et Roman George Mailleux, cur. (2010). *Constitutiones generales ordinis fratrum minorum II (Saeculum XIV/I).* Analecta franciscana (Nova Series. Documenta et studia 2) 17. Grottaferrata: College of St Bonaventure.
- Cinus de Pistoia (1964). *In Codicem, et aliquot titulos primi Pandectorum tomii, id est, Digesti veteris, doctissima Commentaria.* Nunc Summariis amplius tercia parte auctis, infinitisque mendis sublatis, & Additionibus in margine adiectis, multo diligentius & emendatius quam antea excusa: a iureconsulto celeberrimo domino Nicolao Cisnero I.U.D. augustissimae imperialis camerae assessore dignissimo, correcta, & illustrata. 2 tom. Turin: Bottega d'Erasmo.
- Dinus de Mugello (1498). *Lectura super titulo 'De regulis iuris' in Libro Sexto.* Venice: n.p.
- Esser, Cajetan, cur. (1978). *Opuscula sancti patris Francisci Assisiensis.* Grottaferrata: College of St. Bonaventure.
- Friedberg, Aemilius, cur. (1959). *Corpus iuris canonici.* 2 tom. Editio lipsiensis secunda. Leipzig: Bernhardi Tauchnitz.
- Gulielmus Durandus (2009). *Speculum iuris cum theorematibus Ioannis Andreae et Baldi de Ubaldis reliquorumque doctorum.* 2 tom. Ius commune. Rechtstradition der Europäischen Länder. Kanonistische Literatur 8. Frankfurt am Main: Vico Verlag.
- Ioannes Andreae (1963). *In quinque Decretalium libros.* Cum exord. Stephan Kuttner. 5 vols. in 4. Turin: Bottega d'Erasmo.
- Krueger, Paulus et al., cur. (1966). *Corpus iuris civilis.* 3 tom. Dublin: Weidmanns.
- Sbaralea, J. H. et C. Eubel, cur. (1983). *Bullarium franciscanum.* 7 tom. Rome: Vatican.

Tarrant, Jacqueline, cur. (1983). *Extravagantes Iohannis XXII. Monumenta iuris canonici*, Series B: Corpus collectionum 6. Rome: Biblioteca apostolica vaticana.